

Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)

**Poradnik (Toolkit) EDPQS 3:
Prowadzenie szkoleń na temat stosowania
i wdrażania standardów jakości
(Poradnik Szkoleniowy)**

Podręcznik Trenera

**Europejskie Standardy Jakości
w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków
(EDPQS)**

Poradnik

3

O autorach

Niniejszy poradnik został opracowany przez Europejskie Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce. Jego głównymi autorami są Rachele Donini, Anna Zunino, Renzo Balugani, Maurizio Panza i Francesca Romani (ASL 2 Savonese), Włochy oraz Angelina Brotherhood (Centrum Zdrowia Publicznego, Liverpool John Moores University), Wielka Brytania. Podziękowania dla pozostałych współautorów znajdują się na końcu niniejszego dokumentu

Sugerowany opis źródła

Donini R, Zunino A, Balugani R, Panza M, Romani F, Brotherhood A & Europejskie Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce (2015) *Poradnik EDPQS 4: Prowadzenie szkoleń na temat stosowania i wdrażania standardów („Poradnik Szkoleniowy”)*. Podręcznik Trenera. Liverpool: Centre for Public Health.

Copyright

Zachęcamy do korzystania i rozpowszechniania zasobów EDPQS w ramach licencji Creative Commons Attribution – NonCommercial-ShareAlike. Oznacza to, że Europejskie Standardy mogą być adaptowane do własnych potrzeb (w oparciu o nasze zalecenia adaptacyjne, więcej informacji tutaj <http://prevention-standards.eu/toolkit-4/>) oraz pod warunkiem, że publikacja zostanie opatrzona odpowiednimi przypisami a jej wyniki zostaną udostępnione. W przypadku zamiaru komercyjnego wykorzystania zasobów EDPQS (np. w ramach odpłatnego szkolenia), należy najpierw skontaktować się z osobą odpowiedzialną za kwestie związane z EDPQS w danym kraju (szczegóły dostępne na naszej stronie internetowej www.prevention-standards.eu) lub prof. Harrym Sumnallem (h.sumnall@ljmu.ac.uk).

Wyłączenie odpowiedzialności

Zestawy narzędzi EDPQS oraz inne zasoby zostały opracowane w toku systematycznych prac i przy zachowaniu dużej dbałości o kształt prezentowanych informacji. Niemniej, osoby bądź organizacje pragnące zastosować niniejszy dokument lub sięgnąć do informacji w nim zawartych powinny kierować się niezależnym osądem w odniesieniu do własnej sytuacji. Europejskie Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce nie udziela żadnych zapewnień ani gwarancji co do treści, wykorzystania lub zastosowania procesu EDPQS oraz zrzeka się wszelkiej odpowiedzialności za zastosowanie lub wykorzystanie w jakikolwiek sposób Zestawów Narzędzi DPQS oraz innych zasobów.

Dodatkowe informacje

W celu uzyskania dodatkowych materiałów na temat EDPQS zapraszamy do odwiedzenia naszej strony internetowej: www.prevention-standards.eu

Informacja o finansowaniu

Niniejsza publikacja powstała dzięki finansowemu wsparciu udzielonemu w ramach Programu Profilaktyki i Informacji w zakresie Narkotyków Unii Europejskiej (Nazwa projektu: „Promocja Dobrych Praktyk w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków w Unii Europejskiej – Faza II Projektu Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków”). Za treści zawarte w niniejszej publikacji wyłączną odpowiedzialność ponoszą wyżej wymienieni autorzy. Ponadto, treści te w żaden sposób nie odzwierciedlają poglądów Komisji Europejskiej.

Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)

**Poradnik (Toolkit) EDPQS 3:
Prowadzenie szkoleń na temat stosowania
i wdrażania standardów jakości
(Poradnik Szkoleniowy)**

PODRĘCZNIK TRENERA

Tłumaczenie
Paweł Nowocień

Korekta językowa
Barbara Gruszka

Wydanie sfinansowane przez
Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej

Adres:
ul. Nowogrodzka 62a
02-002 Warszawa
tel. 22 622 42 32
www.mcps.com.pl

Publikacja przeznaczona do bezpłatnej dystrybucji

Skład, druk i oprawa
Zakład Poligraficzny SINDRUK
Opole

ISBN 978-83-63-332-54-9

Warszawa 2017

Spis treści

PORADNIK – INFORMACJE PODSTAWOWE.....	9
WAŻNE INFORMACJE O REALIZACJI SZKOLEŃ NA TEMAT EDPQS	10

ROZDZIAŁ 1. WPROWADZENIE

1.1. Uzasadnienie szkoleń na temat Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)?	13
1.2. Praca z Poradnikiem.....	14
1.3. Cele szkolenia i Teoria Zmiany EDPQS.....	17
1.4. Części szkolenia	19
1.5. Zalecane moduły szkolenia (Szkolenie krótkie, jednodniowe, dwudniowe)	20
1.6. Uwagi na temat modyfikowania Części, slajdów w PowerPointcie i handoutów.....	25

ROZDZIAŁ 2. PLANOWANIE SZKOLENIA W OPARCIU O POTRZEBY UCZESTNIKÓW

2.1. Ocena potrzeb uczestników	29
2.2. Kontekst lokalny.....	30
2.3. Poziom wiedzy uczestników.....	32
2.4. Działalność zawodowa uczestników	34
2.5. Struktura grup uczestników	37

ROZDZIAŁ 3. OPIS AKTYWNOŚCI

Część 0. Sesja otwierająca	42
Część 0A. Sesja otwierająca Dzień 2.....	44
Część 1. Wymiana poglądów	45
Część 1A. Krótka wymiana poglądów.....	50
Część 2. Prezentacja: EDPQS.....	54
Część 2A. Prezentacja: Materiały dodatkowe EDPQS	58
Część 3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS & i Studium przypadku 1	60

Uwaga: Wykorzystanie w szkoleniu przykładowych projektów i studiów przypadku	62
Część 4. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2	65
Część 4A. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2 (wersja skrócona).....	69
Część 4B. Autorefleksja z wykorzystaniem Poradnika 2	71
Część 5. Budowanie projektu	76
Część 5A. Budowanie projektu (wersja skrócona).....	81
Część 6. Analizy projektów	84
Część 7. Promowanie jakości w profilaktyce.....	88
Część 8. Wnioski i Sesja zamykająca	91
Część 8A. Dzień 1 - Wnioski	94

ROZDZIAŁ 4. ZALECENIA W ZAKRESIE SKUTECZNEGO SZKOLENIA

4.1. Wiedza i umiejętności trenera	99
4.2. Promocja szkolenia – dostosowanie treści do oczekiwań uczestników	102
4.3. Reagowanie na krytyczne uwagi i pytania	103
4.4. Ewaluacja szkolenia	104
PODZIĘKOWANIA.....	111

Poradnik
– informacje podstawowe

Poradnik

– informacje podstawowe

Niniejszy dokument jest częścią Poradnika 3 EDPQS, narzędzia mającego na celu wspierać pracę osób prowadzących szkolenia w zakresie standardów jakości w profilaktyce. Niniejszy Poradnik składa się z następujących komponentów:

- ▶ **Podręcznik Trenera** – główne źródło w Poradniku. Zawiera opisy wszystkich aktywności („Części”) sugerowanych do realizacji w ramach szkolenia na temat Europejskich Standardów (EDPQS) jak również praktyczne rady.
- ▶ **Tabela – Planowanie Szkolenia** – pomoc w zaplanowaniu konkretnych działań z wykorzystaniem niniejszego poradnika.
- ▶ **Prezentacja w PowerPoincie** – zestaw slajdów jako wsparcie w realizacji wszystkich Części Podręcznika Trenera. Zawierają szczegółowe komentarze dla trenerów jak omawiać poszczególne slajdy.
- ▶ **Nagranie Prezentacji EDPQS** – to nagranie objaśnia trenerom prezentację Europejskich Standardów w Części 2. Będzie ono szczególnie przydatne dla trenerów, którzy wcześniej nie słyszeli prezentacji na temat EDPQS.
- ▶ **Handouty dla uczestników** – dokument zawiera wszystkie handouty przewidziane dla uczestników w trakcie szkolenia.
- ▶ **Kwestionariusz przedszkoleniowy** – ankieta, którą można przesłać uczestnikom przed rozpoczęciem szkolenia. Pomaga dowiedzieć się więcej o uczestnikach szkolenia w celu lepszego zaplanowania szkolenia. Stanowi również źródło danych do wykorzystania podczas ewaluacji szkolenia.
- ▶ **Kwestionariusz poszkoleniowy** – ankieta, którą można zrealizować po zakończeniu szkolenia. Pomaga poznać opinie uczestników na temat szkolenia oraz czego się z niego dowiedzieli. Stanowi również wsparcie w ewaluacji szkolenia i pomaga wprowadzić modyfikacje mające na celu udoskonalenie przyszłych kursów.
- ▶ **Szablon – Podsumowanie ewaluacji** – plik w Excelu pomagający trenerom w dokumentowaniu i interpretowaniu wyników ewaluacji szkolenia.
- ▶ **Kwestionariusz – Autorefleksja trenera** – kwestionariusz do uzupełnienia przez trenerów tuż po zakończeniu szkolenia. Stanowi źródło informacji zwrotnych na temat tego, co się udało a co należy zrobić inaczej.

Wszystkie zasoby wraz z opisami dostępne są na: www.prevention-standards.eu/resources/

Ważne informacje o realizacji szkoleń na temat EDPQS

Czy planujesz przeprowadzić szkolenie na temat jakości w profilaktyce? Traficie w odpowiednie miejsce!

W naszym zamierzeniu Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS) mają pomagać w promowaniu jakości w profilaktyce w całej Europie. **Bezpośrednie szkolenia mają odgrywać kluczową rolę w promowaniu EDPQS wśród potencjalnych grup użytkowników w sposób przystępny i praktyczny.**

Obecnie nie prowadzimy programów szkoleń dla trenerów chociaż nie wykluczamy tego typu działań w przyszłości (dane aktualne w czasie opracowywania niniejszego Poradnika). Mimo to, niniejszy Poradnik zawiera wszelkie informacje i materiały potrzebne do realizacji pół, jedno lub dwudniowego seminarium szkoleniowego na temat EDPQS. Jeśli nie jesteś pewien czy jesteś właściwą osobą, aby takie szkolenie poprowadzić zajrzyj do Rozdziału 1 i 4 niniejszej publikacji. Dowiesz się z nich kto nadaje się na trenera EDPQS oraz jaką wiedzę merytoryczną i umiejętności miękkie musi taka osoba posiadać lub rozwijać.

Promowanie jakości w profilaktyce wymaga również jakości we wdrażaniu EDPQS, w tym odpowiedniej realizacji szkoleń na temat EDPQS. Na trenerach EDPQS spoczywa odpowiedzialność za wyszkolenie uczestników, przekazanie im odpowiedniej wiedzy i zapewnienie wsparcia bądź wskazanie źródeł gdzie mogą to uzyskać. Jest, zatem niezmiernie istotne, aby osoby pragnące prowadzić szkolenia z zakresu EDPQS były pewne swoich umiejętności i czuły się kompetentnie w swojej roli trenerów EDPQS.

Jeśli chciałbyś zostać trenerem EDPQS, **zachęcamy do kontaktu z osobą odpowiedzialną za Europejskie Standardy w Twoim kraju** (szczegóły znajdziesz na www.prevention-standards.eu/countries) **lub prof. Harrym Sumnallem** (h.sumnall@ljmu.ac.uk). Te osoby odpowiedzą na wszelkie pytania i udziela niezbędного wsparcia w trakcie przygotowywania szkolenia a także połączą Twoje działania szkoleniowe z innymi działaniami w obszarze EDPQS podejmowanymi w Twoim kraju.

Jeśli zamierzasz korzystać z materiałów EDPQS w celach komercyjnych (np. prowadząc odpłatne szkolenia), najpierw musisz skontaktować się z przedstawicielem Europejskiego Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce (dane kontaktowe powyżej) w celu uzyskania zgody.

Na koniec, zwróć uwagę, że, mimo iż prezentowany poradnik może być wykorzystywany w całości lub części do opracowania i prowadzenia szkoleń na temat standardów jakości w profilaktyce i zagadnień pokrewnych, oficjalne poparcie Europejskiego Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce w odniesieniu do takiego szkolenia nie może zostać podane lub wskazane (np. poprzez zamieszczenie sformułowania 'zawierzone', 'akredytowane' lub 'oficjalne' szkolenie na temat EDPQS) bez uzyskania wyrażnej zgody Partnerstwa.

Rozdział 1.

Wprowadzenie

Rozdział 1.

Wprowadzenie

1.1. Uzasadnienie szkoleń na temat Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS).

Niewiele osób zakwestionowałoby pogląd, że profilaktyka jest lepsza (i tańsza) niż leczenie. Jednakże, wielu działaniom prowadzonym pod szyldem profilaktyki narkotykowej brakuje skuteczności i jakości. Od 2008 roku identyfikowaniem i promowaniem jakości w profilaktyce w Europie – przedmiotu Europejskich Standardów w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS) – zajmuje się Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce we współpracy z Europejskim Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA).

EDPQS mogą wspierać działania profilaktyczne na wiele praktycznych sposobów. Na przykład, mogą być wykorzystane do planowania lub przeglądu interwencji profilaktycznych (w tym programów ustrukturyzowanych realizowanych w oparciu o podręcznik, usług standardowych, inicjatyw doraźnych oraz innych typów działań) w celu analizy ich słabych i mocnych stron. EDPQS mogą zatem stanowić przydatne narzędzie do włączania autorefleksji w działalność zawodową i doskonalenia jakości interwencji profilaktycznych. Europejskie Standardy powinny znajdować się w kręgu zainteresowań wszystkich, którzy chcą **promować modele profilaktyczne oparte na dowodach naukowych i najlepszej praktyce.**

Ponadto, EDPQS stanowią system opisu, który integruje różne obszary działań profilaktycznych. Europejskie Standardy zorganizowane wokół ośmiu cykli projektowych (oceny potrzeb, ocena zasobów, ramy programu, konstrukcja interwencji, zarządzanie i mobilizacja zasobów, realizacja i monitoring, ewaluacje końcowe, rozpowszechnianie i doskonalenie) oraz czterech kwestii wspólnych (finansowanie, zaangażowanie interesariuszy, organizacja i rozwój personelu oraz etyka) obejmują wszystkie aspekty pracy profilaktycznej. EDPQS mogą zatem stanowić **praktyczne narzędzie do planowania (i dyskusji) nad profilaktyką** w ustrukturyzowany sposób.

Mimo to, standardy jakości często **są postrzegane błędnie** jako coś skomplikowanego i abstrakcyjnego, coś co nie ma praktycznej wartości lub jest zwyczajnie bez znaczenia. W efekcie, powstaje ryzyko, że pozostaną niewykorzystane, przez co nie spełnią swojej roli, jaką jest podnoszenie jakości działań profilaktycznych. Szkolenie na temat standardów jakości może pomóc zmienić tę sytuację. **Ilustrując wartość EDPQS poprzez praktyczne aktywności i zadania** można skorygować błędne przekonania. Potencjalni użytkownicy mogą w ten sposób zyskać motywację do wykorzystywania standardów jakości w codziennej pracy.

Wskazówki

- ▶ Niniejszy podręcznik zawiera wskazówki w jaki sposób realizować szkolenia na temat Europejskich Standardów natomiast zbiór wszystkich materiałów doty-

czących standardów (np. wykaz standardów, historia opracowania) znajdują się tutaj: www.prevention-standards.eu

- ▶ Szkolenia są istotne, ponieważ jak opisuje to literatura naukowa zwyczajnie wysłanie informacji (np. drukowanej wersji EDPQS) ma małe szanse na zmianę zawodowych przyzwyczajeń. Jednakże nawet najlepiej opracowane szkolenie może odnieść ograniczony skutek jeśli nie zostało zintegrowane z innymi strategiami wspierającymi zmianę. Więcej informacji na temat skutecznych metod promocji jakości w profilaktyce można znaleźć w Kroku 4 Poradnika na temat Adaptacji i Rozpowszechniania: www.prevention-standards.eu/toolkit-4/

1.2. Praca z Poradnikiem

Niniejszy poradnik przeznaczony jest dla osób, które chcą:

- ▶ zrealizować szkolenie podstawowe z zakresu jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków, lub
- ▶ zrealizować szkolenie specjalistyczne z zakresu Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS).

Kto może zostać trenerem EDPQS? Osoby pracujące w różnych obszarach takich jak administracja samorządowa, specjalistyczne firmy szkoleniowe (np. realizatorzy kursów dla praktyków), praktycy, którzy również prowadzą szkolenia, pracownicy organizacji pozarządowych, wykładowcy akademicki lub osoby zajmujące się edukacją zdrowotną, które pracują wspólnie z innymi specjalistami (np. nauczycielami) w obszarze promocji skutecznej profilaktyki.

Celem niniejszego Poradnika jest dostarczenie potencjalnym trenerom przydatnych materiałów i zaleceń, w jaki sposób prowadzić szkolenia na temat jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków. Poradnik pozwala trenerom wykorzystywać dostępną wiedzę i materiały związane ze szkoleniami EDPQS zamiast opracowywać nowe materiały od zera. Poradnik został stworzony na podstawie kilkuletnich doświadczeń zdobytych podczas prowadzenia seminariów szkoleniowych na temat EDPQS jak również głębokiego wkładu szeregu interesariuszy. Poradnik został również przed publikacją przetestowany w praktyce. W sześciu krajach europejskich zorganizowano szkolenia, w których udział wzięło 99 uczestników z wielu różnych obszarów działalności zawodowej. Uzyskane informacje zwrotne zostały wykorzystane do opracowania ostatecznej wersji Poradnika łącznie z zaleceniami zawartymi w niniejszym podręczniku (zob. podziękowania na końcu dokumentu).

Dzięki Poradnikowi trenerzy będą mogli lepiej zaplanować i zrealizować szkolenie, podczas którego uczestnicy będą mieli okazję do poznania Europejskich Standardów. Trenerzy będą mogli również w konstruktywny sposób zastanowić się nad standardami oraz działalnością zawodową uczestników w celu promocji rozpowszechniania i stosowania EDPQS. Model szkolenia proponowany w niniejszym Poradniku opiera się na naukowo udowodnionych zaleceniach w tym zakresie. Według Fixsen i wsp. (2004: 41)¹, skuteczne warsztaty szkoleniowe „... obejmują przedstawienie informacji

(wiedzy), wykorzystanie pokazów (na żywo lub odtworzonych) istotnych aspektów praktyki lub programu a także oferują możliwości przećwiczenia kluczowych umiejętności w środowisku szkoleniowym (próba behawioralna)”.

W prezentowanym Podręczniku, Części 3, 4/4A, 5/5A i 6 zawierają różne scenariusze, które uczestnicy mogą znać ze swojej zawodowej praktyki (np. konieczność dokonywania przeglądu jakości interwencji profilaktycznej, prośby o przekazywanie informacji zwrotnych na temat interwencji, ubieganie się o środki finansowe na realizację interwencji, obowiązek opracowania interwencji). Ćwiczenia proponowane w ww. Częściach pokazują jak EDPQS mogą pomóc w sprostaniu takim wyzwaniom, przez co dowodzą praktycznego wymiaru EDPQS.

Głównym dokumentem prezentowanym w poradniku jest Podręcznik Trenera, na który składają się:

- ▶ **Rozdział 1:** wprowadzenie do pracy z Poradnikiem jak również sugerowane plany trzech różnych modułów szkoleniowych;
- ▶ **Rozdział 2:** sugestie w zakresie planowania szkolenia w odniesieniu do konkretnych uwarunkowań i grup użytkowników;
- ▶ **Rozdział 3:** szczegółowe opisy sugerowanych części szkolenia;
- ▶ **Rozdział 4:** zalecenia dotyczące umiejętności i wiedzy trenerów, rady jak odpowiadać na krytyczne uwagi i pytania jak również instruktą jak ewaluować szkolenie.

Ponadto, dodatkowe materiały do szkolenia dostępne są w prezentowanym Poradniku jako osobne dokumenty. Są to slajdy w PowerPoincie dla trenera, handouty dla uczestników a także kwestionariusze mające pomóc w ocenie potrzeb szkoleniowych uczestników a także ewaluacji szkolenia. Materiały te zostały omówione na początku niniejszego dokumentu.

Wszystkie zasoby pomocne w poznaniu i wdrażaniu EDPQS dostępne są tutaj: www.prevention-standards.eu/resources/

Trzon podręcznika stanowią części Rozdziału 3. W tym rozdziale trenerzy znajdą konkretne zalecenie, w jaki sposób prowadzić każdą część szkolenia jak również wskazówki jak prezentować korzyści z implementacji EDPQS. Moduły szkolenia można budować w elastyczny sposób w zależności od potrzeb szkoleniowych (zob. podrozdział 1.5). **Części 2 i 3 mają zasadnicze znaczenie i powinny być realizowane zawsze.** Można dodawać inne części co pozwoli uczestnikom na aktywne zaangażowanie się w szkolenie i głębsze zrozumienie EDPQS. Podręcznik oferuje trzy moduły o rosnącej długości. Moduły te obejmują części praktycznie wykonalne i odpowiadają różnym celom:

- ▶ Szkolenie Krótkie
- ▶ Szkolenie Jednodniowe
- ▶ Szkolenie Dwudniowe

Każdy moduł posiada tę samą bazową strukturę:

- ▶ na początku, trenerzy prezentują cele szkolenia i jego plan;
- ▶ następnie wygłaszają prezentację na temat EDPQS po której następują ćwiczenia praktyczne w małych grupach;
- ▶ podczas sesji końcowej trenerzy podsumowują zasadnicze treści szkolenia kładąc nacisk na korzyści z implementacji i stosowania standardów jakości w profilaktyce.

Wszystkie moduły zawierają ten sam dział poświęcony EDPQS, jednak różne części mogą w różnym stopniu angażować uczestników zaczynając od szkolenia najkrótszego a skończywszy na najdłuższym. Trenerzy mają możliwość wyboru najwłaściwszego modułu w zależności od dostępnego czasu jak również potrzeb szkoleniowych uczestników.

Niniejszy podręcznik został specjalnie opracowany na potrzeby następujących grup (w Rozdziale 2 opisano jak zadbać o to by te grupy jak najlepiej skorzystały ze szkolenia):

- ▶ kierownicy i realizatorzy programów w obszarze profilaktyki lub obszarach pokrewnych (np. promocja zdrowia, młodzież, praca socjalna)
- ▶ twórcy programów profilaktycznych
- ▶ studenci
- ▶ decydenci, w tym twórcy strategii, sponsorzy i koordynatorzy działań profilaktycznych

Szkolenia zostały opracowane dla grupy od 10 do 20 osób i jednego trenera. Dopuszczalna jest również realizacja przez dwóch trenerów, w którym to przypadku liczebność grupy może wzrosnąć do 30. Większe grupy nie są zalecane, ponieważ utrudniłoby to realizację ćwiczeń w podgrupach.

Szkolenie EDPQS zostało stworzone z naciskiem na działalność zawodową i potrzeby uczestników. Z tego względu omawiane moduły cechuje elastyczna formuła i adaptowalność do różnych uwarunkowań i grup odbiorców. Więcej na ten temat w Rozdziale 2.

Wskazówki

- ▶ Korzystając z niniejszego Poradnika trenerzy mogą zintegrować informacje na temat EDPQS z istniejącymi kursami na temat profilaktyki (np. jako moduł jakości) bądź realizować jednorazowy warsztat dedykowany wyłącznie EDPQS.
- ▶ Niniejszy Poradnik oferuje trenerom gotowe materiały, które można łatwo adaptować do poziomu wyszkolenia i potrzeb uczestników. Dzięki takiemu rozwiązaniu nie ma konieczności opracowywania nowych materiałów na temat jakości w profilaktyce.
- ▶ Koszty realizacji szkolenia na temat EDPQS będą zależały od konkretnych uwarunkowań. Przede wszystkim należy uwzględnić koszty najmu (sala z projek-

torem), catering (przerwy na kawę, obiad), zwrot kosztów podróży (przejazdy pociągami, zakwaterowanie), czas i wynagrodzenie trenerów, druk i kserokopie (handouty). Jednak nie wszystkie z wymienionych kosztów mogą mieć zastosowanie w określonej sytuacji, na przykład jeśli instytucja, którą reprezentujesz jest w stanie zapewnić salę szkoleniową nieodpłatnie lub uczestnicy nie muszą dojeżdżać z innego miasta, żeby wziąć udział w szkoleniu.

- ▶ Jeśli zamierzasz prowadzić szkolenie w celach komercyjnych (np. zamierzasz pobierać od uczestników opłatę, która będzie twoim zyskiem), należy wtedy skonsultować to z Europejskim Partnerstwem dla Standardów w Profilaktyce uprzednio nawiązując kontakt z właściwym przedstawicielem w kraju (www.prevention-standards.eu) lub prof. Harrym Sumnallem (h.sumnall@ljmu.ac.uk).

1.3. Cele szkolenia i Teoria Zmiany EDPQS

Rozpowszechnianie EDPQS opiera się na Teorii Zmiany EDPQS (zob. <http://www.prevention-standards.eu/theory-of-change/>). Teoria Zmiany EDPQS opisuje procesy i strategie, dzięki którym implementacja standardów jakości może podnieść skuteczność działań i profilaktycznych oraz doprowadzić do lepszych wyników w grupach docelowych. Wyniki pośrednie w tym procesie to zmiany w zachowaniu realizatorów działań. Innymi słowy, oprócz innych zadań Europejskie Standardy mają na celu poprawę jakości działań profilaktycznych poprzez pogłębienie wiedzy oraz zmianę podejść i zachowań u osób zawodowo zajmujących się profilaktyką. Według teorii, wprowadzenie EDPQS będzie miało wpływ na poprawę skuteczności profilaktyki jedynie wtedy, gdy osoby zajmujące się nią będą spełniały następujące kryteria:

- ▶ będą świadome EDPQS jak również potrzeby wysokiej jakości w profilaktyce (świadomość);
- ▶ będą pozytywnie nastawione do standardów jakości, zmotywowane do spełniania Europejskich Standardów oraz będą planowały ich stosowanie (motywacja);
- ▶ będą w pełni rozumiały treści, będą posiadały umiejętności niezbędne do skutecznego i pewnego stosowania EDPQS we własnej pracy (umiejętności);
- ▶ będą stosowały EDPQS do planowania/analizowania działań profilaktycznych (przyjęcie); oraz
- ▶ będą opracowywały i doskonaliły działania profilaktyczne w oparciu o EDPQS (implementacja).

Szkolenia na temat EDPQS w głównej mierze dotyczyć będą świadomości, motywacji i umiejętności uczestników w nadziei, że będą oni w stanie przyjąć i zaimplementować standardy po powrocie do pracy.

W związku z powyższym, cele jakie stają przed trenerem to:

- ▶ pomoc w analizie dotychczasowych praktyk w pracy (świadomość)

- ▶ wyjaśnienie dlaczego jakość w profilaktyce odgrywa tak dużą rolę (*świadomość, motywacja*)
- ▶ zapoznanie uczestników z Europejskimi Standardami oraz materiałami dodatkowymi (*świadomość, umiejętności*)
- ▶ zilustrowanie w jaki sposób Europejskie Standardy mogą generować praktyczne korzyści (*motywacja*)
- ▶ zachęcenie uczestników do stosowania EDPQS po zakończeniu szkolenia (*motywacja*)
- ▶ pokazanie w jaki sposób EDPQS mogą być używane do konkretnych celów np. analizy słabych i mocnych stron działań profilaktycznych czy też planowania działań profilaktycznych (*umiejętności*)
- ▶ Identyfikacja sposobów i metod potrzebnych uczestnikom do stosowania i promowania EDPQS (*świadomość, umiejętności*)

Szczegółowe cele szkolenia można również sformułować w oparciu o następujące kategorie. Na przykład, w wyniku odbytego szkolenia uczestnicy będą potrafili lepiej:

- ▶ opisać czym są Europejskie Standardy oraz jak można je stosować (*świadomość*)
- ▶ identyfikować standardy, które są szczególnie związane z ich pracą (*świadomość, umiejętności*)
- ▶ wyjaśnić dlaczego standardy jakości w profilaktyce są użyteczne i ważne (*motywacja*)
- ▶ krytycznie podchodzić do mocnych i słabych stron działań w obszarze profilaktyki uzależnień od narkotyków za pomocą list kontrolnych EDPQS (*umiejętności*)
- ▶ opisać w jaki sposób można wdrażać i rozpowszechniać EDPQS we własnym środowisku (*umiejętności*)

Wszystkie trzy proponowane moduły zmierzają do realizacji ogólnych celów szkolenia. Jednakże, większe szanse na opanowanie i przećwiczenie poszczególnych umiejętności gwarantują dłuższe moduły (zob. podrozdział 1.5).

Wskazówki

- ▶ Proponowane szkolenie uczy uczestników, w jaki sposób stosować EDPQS jako całościową strukturę planowania i analizowania działań profilaktycznych.
- ▶ Szkolenie nie omawia szczegółowo żadnych obszarów profilaktyki (np. nie pokazuje, w jaki sposób realizować ocenę potrzeb czy ewaluację wyniku). Tego typu zagadnienia nie są tu poruszane i są przedmiotem innych szkoleń.
- ▶ Ponieważ skupia się na EDPQS jako modelu identyfikowania jakości w profilaktyce, uczestnicy powinni posiadać już podstawową wiedzę na temat kluczowych koncepcji związanych z profilaktyką (np. co to jest ocena potrzeb, ewalu-

acja, itp.). Jeśli to założenie nie może być spełnione, szkolenie na temat EDPQS powinno zawierać również sesje poświęcone głębszej eksploracji tego typu zagadnień.

1.4. Części szkolenia

Aktywności zaproponowane w niniejszym Poradniku nazwano Częściami. W sumie, zaplanowano dziewięć Części ponumerowanych od 0 do 9. Szczegółowe opisy znajdują się w Rozdziale 3. Litera obok numeru wskazuje na wariant tej samej Części (na przykład Część 1A jest skrócona wersją Części 1). Poniższa tabela zawiera krótkie opisy wszystkich Części zawartych w niniejszym podręczniku:

Część	Krótki opis
0. Sesja otwierająca	Standardowa sesja, podczas której uczestnicy przedstawiają się a trenerzy prezentują plan dnia.
0A. Sesja otwierająca: Dzień 2	W przypadku szkoleń dwudniowych, ta sesja otwierająca służy przypomnieniu uczestnikom co wydarzyło się w Dniu 1. Przedstawiony zostaje również plan na Dzień 2.
1. Wymiana poglądów	Ćwiczenie na rozgrzewkę. Uczestnicy proszeni są o dzielenie się o dyskusję na temat ich dotychczasowej wiedzy i założeń dotyczących trzech podstawowych pojęć: „Profilaktyka uzależnień od narkotyków”, „Jakość” i „Standardy”.
1A. Krótka wymiana poglądów	Krótszy wariant Części 1, do wykorzystania w przypadku zbyt dużej liczby uczestników lub braku czasu na pełną realizację Części 1.
2. Prezentacja: EDPQS	Prezentacja na temat EDPQS, nacisk na wygląd standardów i sposoby ich wykorzystania.
2A. Prezentacja: Materiały dodatkowe EDPQS	Ta prezentacja może być dodana do Części 2 celem eksploracji zasobów EDPQS (np. strona www, Poradnik 1 lub Poradnik 2).
3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1	Ta Część wprowadza listę kontrolną z Krótkiego Przewodnika EDPQS. Trenerzy przedstawiają fikcyjne studium przypadku w celu pokazania jak można dokonać analizy projektu za pomocą EDPQS.
4. Analiza projektu: Studium przypadku 2	W tej części uczestnicy wypróbują listę kontrolną EDPQS. W małych grupach dokonują analizy kolejnego fikcyjnego studium przypadku.
4A. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (wersja skrócona)	Krótszy wariant Części 4 do wykorzystania w przypadku braku czasu na pełną realizację Części 4.
4B. Autorefleksja w oparciu o Poradnik 2	Wariant Części 4 przeznaczony dla doświadczonych praktyków aktualnie pracujących nad projektem profilaktycznym. Zamiast korzystać z gotowego studium przypadku, uczestnicy proszeni są o analizę własnego projektu. Ta Część bazuje na kwestionariuszu z Poradnika 2 w miejsce listy kontrolnej z Krótkiego Przewodnika.
5. Budowanie projektu	W tej części uczestnicy biorą udział fikcyjnym konkursie na program profilaktyczny. W małych grupach opracowują projekt na podstawie Europejskich Standardów. Standardy mają na celu zagwarantować prawidłowość i wysoką jakość projektu.
5A. Budowanie projektu (wersja skrócona)	Krótsza wersja Części 5. Do wykorzystania w przypadku braku czasu na pełną realizację Części 5. Podczas opracowywania projektu, uczestnicy skupiają się na komponentach EDPQS, które w ich ocenie są najważniejsze.

6. Analizy projektów	W tej Części, projekty opracowane w Części 5 są badane w oparciu o EDPQS. Grupy wymieniają się projektami i dzielą się swoimi spostrzeżeniami.
7. Promocja jakości w profilaktyce	Ta Część została specjalnie opracowana z myślą o decydentach. W małych grupach uczestnicy zastanawiają się nad mechanizmami i procedurami promocji i dbałości o jakość, które stosowane są w ich kraju. Dalej następuje dyskusja nad sposobami udoskonalenia istniejących działań w celu promocji jakości.
8. Wnioski i Sesja zamykająca	Standardowa sesja zamykająca, podczas której trenerzy podsumowują szkolenie i omawiają z uczestnikami kolejne potencjalne działania w zakresie stosowania EDPQS i promowania jakości w profilaktyce.
8A. Wnioski: Dzień 1	W przypadku Szkolenia dwudniowego, ta sesja podsumowuje Dzień 1.

1.6. Zalecane moduły szkolenia (Szkolenie Krótkie, Jednodniowe i Dwudniowe)

Niniejszy podręcznik oferuje trzy moduły szkolenia w zależności od dostępnego czasu i zakładanych celów. Każdy moduł składa się z różnych Części, co ilustruje poniższa tabela:

Część	Szkolenie krótkie	Szkolenie jednodniowe	Szkolenie dwudniowe	Czas (min.)
0. Sesja otwierająca	✓	✓	✓	10-20
0A. Sesja otwierająca: Dzień 2			✓	10
1. Wymiana poglądów		✓	✓	45
1A. Krótka wymiana poglądów	✓			20
2. Prezentacja: EDPQS	✓	✓	✓	30-40
2A. Prezentacja: Materiały dodatkowe EDPQS			✓	20
3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1	✓	✓	✓	50
4. Analiza projektu: Studium przypadku 2		✓	✓	105
4A. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (wersja skrócona)	✓			60
4B. Autorefleksja w oparciu o Poradnik 2	(✓)	(✓)	(✓)	105
5. Budowanie projektu			✓	120
5A. Budowanie projektu (wersja skrócona)		✓		60
6. Analizy projektów			✓	150
7. Promocja jakości w profilaktyce	(✓)	(✓)	(✓)	60
8. Wnioski i Sesja zamykająca	✓	✓	✓	15-30
8A. Wnioski: Dzień 1			✓	20

Uwaga: Zalecany czas trwania zależy od modułu; zob. Rozdział 3. Części 4A i 7 nie przynależą do określonego modułu i oferują dodatkowe/alternatywne aktywności odpowiednie dla praktyków i decydentów; zob. Rozdział 2.

Krótkie szkolenie zawiera najmniej Części i korzysta z krótszych wariantów (Części 1A, 4A), co pozwala na zorganizowanie względnie krótkiego seminarium. Szkolenie jednodniowe bazuje na Częściach o standardowej długości. Szkolenie dwudniowe oferuje najwięcej Części i jego drugi dzień poświęcony jest planowaniu interwencji profilaktycznej w oparciu o EDPQS. Poniżej szczegółowo opisano każdy z modułów.

Szkolenie krótkie

Szkolenie krótkie trwa ok. **3,5h**, wliczając przerwę na kawę. Moduł ten można zrealizować jako półdniowy warsztat na temat standardów jakości w ramach większego szkolenia poświęconego profilaktyce lub zagadnieniom pokrewnym.

Zasadniczym celem tego szkolenia jest promocja wiedzy na temat Europejskich Standardów i przekazanie uczestnikom informacji o ich teoretycznych i praktycznych aspektach (Części 2 i 3). Drugim celem jest promocja stosowania EDPQS w ramach przeglądów interwencji profilaktycznych (Część 4A). Ponadto, do uczestników kierowana jest prośba o sformułowanie własnych oczekiwań wobec standardów jakości, co stanowi okazję do odniesienia się do potencjalnych nieporozumień i oporów w tym obszarze (Część 1A). W efekcie, szkolenie powinno zainteresować i zmotywować uczestników do pogłębienia swojej wiedzy na temat standardów jakości, na przykład poprzez zapoznanie się ze stroną internetową EDPQS czy uczestnictwo w dalszych szkoleniach w przedmiotowym zakresie.

W tabeli poniżej, godziny podane w pierwszej kolumnie mają charakter orientacyjny i ilustrują przykładową organizację dnia. W przypadku realizacji w dniu szkolenia kwestionariusza przedszkoleniowego (w miejsce uprzedniej wysyłki), należy dodać 10 minut na początku szkolenia celem uzupełnienia go przez uczestników.

Godzina	Czas	Aktywności
09:00	10 min	Część 0. Sesja otwierająca – <i>Prezentowanie planu szkolenia</i>
09:10	20 min	Część 1A. Krótka wymiana poglądów – <i>Profilaktyka uzależnień od narkotyków, Jakość, Standardy</i>
09:30	30 min	Część 2. Prezentacja: EDPQS
10:00	50 min	Część 3. Prezentacja: EDPQS Lista Kontrolna i Studium Przypadku 1
10:50	20 min	<i>Przerwa</i>
11:10	40 min	Część 4A. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (praca w grupach) – <i>Dyskusja na temat studium przypadku</i>
11:50	20 min	Część 4A. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (informacje zwrotne na forum ogólnym) – <i>Prezentacja wyników</i>
12:10	15 min	Część 8. Wnioski i Sesja zamykająca – <i>w tym realizacja ankiety poszkoleniowej</i>
12:25		Zakończenie

Szkolenie jednodniowe

Szkolenie jednodniowe zaplanowano na ok. 7h w tym obiad i dwie krótkie przerwy.

Długość tego modułu jest celowo krótsza od pełnego dnia pracy. Ma to zagwarantować większą elastyczność; na przykład gdy uczestnicy dojeżdżają z innego miasta i potrzebują więcej czasu lub gdy trenerzy chcieliby włączyć dodatkową sesję na początku dnia (np. na temat sytuacji w kraju odnośnie do standardów jakości; zob. Rozdział 2).

Tak jak w poprzednim module ten wariant ma na celu zbadania przekonań na temat standardów jakości (Część 1), pogłębić wiedzę na temat EDPQS (Części 2 i 3) oraz skłonić do stosowania EDPQS w przeglądach interwencji profilaktycznych (Część 4). Jednakże w porównaniu do Krótkiego szkolenia, dodatkowy czas w Części 4 pozwala na bardziej metodyczną i szczegółową analizę studium przypadku. Ponadto, wprowadzono możliwość wykorzystania EDPQS do planowania działań profilaktycznych (Część 5A). W sumie, szkolenie powinno wyposażyć uczestników w podstawowe umiejętności konieczne do stosowania EDPQS we własnej praktyce.

W tabeli poniżej, godziny podane w pierwszej kolumnie mają charakter orientacyjny i ilustrują przykładową organizację dnia. W przypadku realizacji w dniu szkolenia kwestionariusza przedszkoleniowego (w miejsce uprzedniej wysyłki), należy dodać 10 minut na początku szkolenia celem uzupełnienia go przez uczestników.

Godzina	Czas	Aktywności
09:00	20 min	Część 0. Sesja otwierająca – Przedstawienie planu szkolenia
09:20	45 min	Część 1. Wymiana poglądów – Profilaktyka uzależnień od narkotyków, Jakość, Standardy
10:05	40 min	Część 2. Prezentacja: EDPQS
10:45	20 min	Przerwa na kawę
11:05	50 min	Część 3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1
11:55	45 min	Obiad
12:40	60 min	Część 4. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (praca w grupach) – Dyskusja na temat studium przypadku i wypełnienie tabeli sprawozdawczej
13:40	45 min	Część 4. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (informacje zwrotne na forum ogólnym) – Prezentacja wyników
14:25	15 min	Przerwa
14:40	40 min	Część 5A. Budowanie projektu (wersja skrócona) (praca w grupach) – Planowanie projektu i wypełnienie tabeli sprawozdawczej
15:20	20 min	Część 5A. Budowanie projektu (wersja skrócona) (informacje zwrotne na forum ogólnym) – Dyskusja
15:40	20 min	Część 8. Wnioski i Sesja zamykająca – w tym wypełnienie przez uczestników ankiety poszkoleniowej
16:00		Zakończenie

Szkolenie dwudniowe

Szkolenie dwudniowe zaplanowano na **6h** w każdym dniu, wliczając przerwy na kawę i obiad. Tak jak w przypadku Szkolenia jednodniowego, długość każdego została celowo skrócona względem pełnego dnia pracy w celu zapewnienia większej elastyczności.

Szkolenie dwudniowe zostało oparto o te same zasady co poprzednie dwa warianty tak by główne cele były te same. Ich realizację zaplanowano na Dzień 1 plus część poświęconą materiałom dodatkowym EDPQS (Część 2A). Luźniejsza formuła Dnia 1 daje więcej miejsca na pogłębioną dyskusję i refleksję aniżeli w krótszych modułach. Dzień 2 w całości został poświęcony na pracę w grupach w celu zaplanowania interwencji profilaktycznej (Część 5) i dokonania jej analizy (Część 6). W konsekwencji, szkolenie powinno pomóc uczestnikom w gruntownym poznaniu standardów oraz tego jak mogą one wspierać pracę profilaktyczną w różnych sytuacjach. Uczestnicy powinni umieć stosować EDPQS w swojej codziennej pracy oraz rozpowszechniać informacje o standardach. W celu wsparcia opanowania tej drugiej umiejętności tren-

rzy mogą włączyć do Dnia 2 Część 7, szczególnie jeśli wśród uczestników znajdzie się wielu decydentów (zob. Rozdział 2).

W tabeli poniżej, godziny podane w pierwszej kolumnie mają charakter orientacyjny i ilustrują przykładową organizację dnia. W przypadku realizacji w dniu szkolenia kwestionariusza przedszkoleniowego (w miejsce uprzedniej wysyłki), należy dodać 10 minut na początku szkolenia celem uzupełnienia go przez uczestników.

DZIEŃ 1		
Godzina	Czas	Aktywności
09:00	20 min	Część 0. Sesja otwierająca – <i>Przedstawienie planu szkolenia i uczestników</i>
09:20	45 min	Część 1. Wymiana poglądów – <i>Profilaktyka uzależnień od narkotyków, Jakość, Standardy</i>
10:05	40 min	Część 2. Prezentacja: EDPQS
10:45	15 min	<i>Przerwa na kawę</i>
11:00	20 min	Część 2A. Prezentacja: Materiały dodatkowe EDPQS
11:20	50 min	Część 3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1
12:10	45 min	<i>Obiad</i>
12:55	60 min	Część 4. Analiza projektu: <i>Studium przypadku 2 (praca w grupach) – Dyskusja na temat studium przypadku</i>
13:55	45 min	Część 4. Analiza projektu: Studium przypadku 2 (informacje zwrotne na forum ogólnym) – <i>Prezentacja wyników</i>
14:40	20 min	Część 8A. Wnioski: Dzień 1
15:00		Zakończenia Dnia 1

DZIEŃ 2		
Godzina	Czas	Aktywności
09:00	10 min	Część 0A. Sesja otwierająca Dzień 2
09:10	75 min	Część 5. Budowanie projektu (praca w grupach)
10:25	20 min	<i>Przerwa na kawę</i>
10:45	45 min	Część 5. Budowanie projektu (feedback to the plenum)
11:30	60 min	Część 6. Analizy projektów (praca w grupach) – <i>Informacje zwrotne na temat proponowanych projektów</i>
12:30	45 min	<i>Obiad</i>
13:15	45 min	Część 6. Analizy projektów (praca w grupach) – <i>Przegląd i synteza informacji zwrotnych</i>
14:00	45 min	Część 6. Analizy projektów (informacje zwrotne na forum ogólnym)
14:45	30 min	Część 8. Wnioski i Sesja zamykająca – <i>w tym wypełnienie przez uczestników ankiety poszkoleniowej</i>
15:15		Zakończenie Dnia 2

Wskazówki

- ▶ Czasy podane w powyższych tabelach stanowią jedynie podpowiedź. Podczas planowania szkolenia trenerzy powinni rozważyć jakie godziny rozpoczęcia i zakończenia są praktycznie możliwe (np. zwyczaje kulturowe, opóźnienia spowodowane natężeniem ruchu, konieczność dojazdu pociągiem). W niektórych kontekstach kulturowych 45-minutowa przerwa na obiad może okazać się zbyt krótka. Należy również uwzględnić zaangażowanie uczestników w trakcie

samego szkolenia. Jeśli spodziewasz się wielu pytań i dyskusji, powinieneś przeznaczyć na te aktywności więcej czasu.

- ▶ Podczas przygotowań możesz posłużyć się Tabelą – Planowanie Szkolenia (jako osobny dokument w tym Poradniku) w celu zaplanowania całej imprezy, w tym poszczególnych Części i godzin realizacji.

Zasady planowania realizacji poszczególnych Części

Proponowane trzy moduły szkolenia zostały precyzyjnie opracowane przy uwzględnieniu możliwości ich realizacji przez trenera jak również sposobów optymalnego wsparcia tego procesu. Wciąż jednak mogą pojawić się sytuacje, kiedy to trenerzy chcieliby zaplanować realizację poszczególnych Części inaczej bądź wybrać do realizacji tylko określone Części. Mimo iż zalecamy, aby trenerzy stosowali się do proponowanej przez nas organizacji szkolenia, dopuszczamy możliwość modyfikacji czasu oraz alternatywnego doboru aktywności. Ważne jest, aby cały czas mieć na uwadze cel szkolenia, jakim jest prezentacja Europejskich Standardów oraz zachęcenie do ich stosowania i rozpowszechniania. O ile cel ten zostanie spełniony, trenerzy mogą dokonywać zmian w organizacji i programie szkolenia w reakcji na potrzeby i specyfikę uczestników (zob. Rozdział 2).

Przy doborze i łączeniu poszczególnych Części należy stosować się do następujących zaleceń:

- ▶ W przypadku, gdy głównym celem szkolenia jest pogłębienie wiedzy i przekazanie praktycznych informacji na temat EDPQS zasadniczym modułem winno być Krótkie szkolenie.
- ▶ Część 2 „Prezentacja: EDPQS” stanowi kluczowy element szkolenia. Tę Część zawierającą najważniejsze informacje na temat EDPQS należy realizować zawsze. Optymalny czas realizacji to 30-40 minut.
- ▶ W przypadku ograniczeń czasowych, Część 2 można zrealizować osobno jako wprowadzenie do EDPQS. Jeśli dostępny czas to ok. 1,5h, w celu zilustrowania praktycznego wsparcia Europejskich Standardów należy dodać Część 3 „Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1”. Należy jednak pamiętać, że części w formie wykładów nie można uznać za zasadniczy element szkolenia i że cele szkolenia przedstawione w podrozdziale 1.3 są przez to mało prawdopodobne do osiągnięcia.
- ▶ Przy doborze Części trenerzy powinni wziąć pod uwagę podstawowe potrzeby uczestników szkolenia oraz to, które Części najlepiej spełnią te potrzeby jednocześnie pomagając rozpowszechniać EDPQS. Pierwszeństwo należy się aktywnościom, które wzbudzą zainteresowanie i ciekawość uczestników. W celu zaangażowania uczestników i bez zmuszania ich do nadmiernego wysiłku, Części w formie wykładów (Części 2,3 i 8) należy połączyć z Częściami interaktywnymi (Części 1, 4, 5, 6, 7).
- ▶ W celu zapewnienia logicznej chronologii, zaleca się, aby Części realizowane były w takiej kolejności jak przedstawiono to w podręczniku (np. Część 5 nie powinna być realizowana przed Częścią 4). Niektóre Części zawierają wiedzę lub materiały wymagane w kolejnych Częściach. Na przykład, Część 4 (dokonanie przez uczest-

ników analizy programu profilaktycznego za pomocą EDPQS) nie powinna być realizowana bez uprzedniej realizacji Części 3 (przedstawienie uczestnikom sposobów analizy programu profilaktycznego za pomocą EDPQS). Jednakże, po Części 3 nie jest wymagana realizacja Części 4.

- ▶ Poszczególne Części szkolenia różnią się w zależności od wymogów, jakie stawiają przed uczestnikami. Szkolenie należy zaplanować w taki sposób, aby intensywność kolejnych Części stopniowo wzrastała. Nie należy rozpoczynać szkolenia od Części o wysokiej intensywności (np. Części 4, 5 lub 6).
- ▶ Należy tak rozplanować czas realizacji szkolenia, aby znalazło się w nim miejsce zarówno na refleksję i dyskusję, ale również na odpoczynek. Podręcznik zawiera krótsze/dłuższe warianty Części (tj. 1A, 2A, 3A, 4A, 5A). Ma to na celu pomóc w dostosowaniu programu szkolenia do dostępnego czasu. Przerwy należy planować w regularnych odstępach. W celu uniknięcia przemęczenia uczestników zaleca się organizowanie przerw między Częściami, w których przewidziana jest praca w grupach (np. Część 5/5A nie powinna następować bez przerwy po Części 4).
- ▶ Szkolenie można wzbogacać o dodatkowe części o ile służą one osiągnięciu jego głównych celów (zob. Rozdział 2).

1.6. Uwagi na temat modyfikowania Części, slajdów w PowerPointie i handoutów

W poprzednim podrozdziale, omówiono trzy moduły szkolenia jak również zalecenia co do planowania realizacji poszczególnych części. Poniżej znajdują się dodatkowe informacje w przypadku, gdy trener chciałby zmodyfikować aktywności w danej Części bądź materiały szkoleniowe wchodzące w skład niniejszego Poradnika.

Części szkolenia zostały opracowane tak by jak najskuteczniej osiągnąć cele przedstawione w podrozdziale 1.3 przy optymalnym wsparciu dla uczestników. Zaleca się, aby trenerzy realizowali poszczególne Części tak jak to sugeruje niniejszy podręcznik. Jednakże, zmiany są dopuszczalne o ile są właściwie uzasadnione i zgodne z głównym celem szkolenia, jakim jest promocja jakości w profilaktyce. Wskazówki podane na końcu każdej Części zawierają dodatkowy instruktaż w tym zakresie.

Slajdy zostały opracowane w formacie MS PowerPoint i mogą być dowolnie modyfikowane. Można dodawać slajdy zawierające informacje istotne z perspektywy lokalnej (np. zob. Rozdział 2). Trenerzy mogą również dodawać slajdy prezentujące ich samych bądź organizację lub instytucję finansującą (w tym logotypy), którą reprezentują. Wygląd graficzny prezentacji można dostosować do wizerunku organizacji prowadzącej szkolenie. Z kolei slajdy do Części lub aktywności, które nie będą realizowane należy usunąć z prezentacji. Slajdy na czarnym tle pomagają trenerom orientować się, które slajdy przynależą do poszczególnych części. Należy unikać innych zmian w treści slajdów jeśli szkolenie ma być prowadzone według niniejszego Poradnika.

Niniejszy Poradnik zawiera handouty, które można rozdać uczestnikom w trakcie ćwiczeń. W zasadzie handouty nie powinny być modyfikowane; w szczególności dotyczy to standardów (np. cykl projektowy, komponenty), które należy bezwzględnie zachować w niezmiennym formie. Instruktaż dotyczący adaptacji zawiera więcej infor-

macji na ten temat. Rozdział 3 pokazuje, w jaki sposób korzystać ze studiów przypadku w trakcie szkolenia.

Jeśli slajdy lub handouty wymagają tłumaczenia, trenerzy powinni:

- ▶ sprawdzić, które materiały EDPQS zostały już przetłumaczone (zob. www.prevention-standards.eu) oraz zadbać o to, żeby nowe tłumaczenie jest spójne co do terminologii z materiałami już przetłumaczonymi;
- ▶ stosować się do zaleceń w zakresie adaptacji EDPQS, zwłaszcza wskazówek na temat dbałości o wysoką jakość tłumaczenia (zob. <http://www.prevention-standards.eu/toolkit-4/>).

Wskazówki

- ▶ Jeśli szkolenie realizowane jest według zaleceń niniejszego podręcznika należy o tym powiedzieć podczas Sesji otwierającej (Część 0) i zaznaczyć, że szkolenie jest „zgodne z” Poradnikiem Szkoleniowym EDPQS. Jeśli materiały z niniejszego Poradnika będą wykorzystane jednak zostały zmodyfikowane wtedy szkolenie można opisać jako „zaadaptowane na podstawie” Poradnika Szkoleniowego EDPQS. W takim przypadku, trenerzy mogą scharakteryzować wprowadzone modyfikacje.

Rozdział 2.
Planowanie szkolenia w oparciu
o potrzeby uczestników

Rozdział 2.

Planowanie szkolenia w oparciu o potrzeby uczestników

2.1. Ocena potrzeb uczestników

Niniejszy Poradnik zawiera **kwestionariusz przedszkoleniowy** (dostępna jako osobny plik w pakiecie Poradnika). Ankieta składa się z czterech stron. Pierwsze dwie strony dotyczą informacji na temat uczestników, np. działalności zawodowej, doświadczenia, motywacji do uczestnictwa w szkoleniu oraz ogólnej wiedzy na temat standardów jakości. Pozostałe dwie strony zawierają pytania na temat EDPQS, w szczególności wiedzy i opinii na temat Europejskich Standardów. Wypełnienie ankiety nie powinno zająć uczestnikom więcej niż 10-15 minut.

O ile to możliwe, zalecamy rozesłanie ankiety do uczestników 2-3 tygodnie wcześniej, z prośbą o jej zwrot najpóźniej na 5-7 dni przed szkoleniem. Można również poprosić uczestników o wypełnienie ankiety w momencie rejestracji na szkolenie. W każdym razie, uczestnicy powinni być poinformowani, że ankieta ma przede wszystkim na celu pomóc trenerom w przygotowaniach do szkolenia i zadbaniu o to by jak najlepiej odpowiadało ono potrzebom uczestników. Możesz również wyjaśnić, że ankieta skłoni uczestników do rozpoczęcia myślenia o kwestiach będących przedmiotem szkolenia. Ta sama ankieta zostanie również przekazana po zakończeniu szkolenia, co pozwoli uczestnikom dowiedzieć się jak zmieniło się ich rozumienie standardów jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków.

Kwestionariusz przedszkoleniowy pozwoli trenerom poznać uczestników szkolenia oraz powodów, dla których zdecydowali się wziąć w nim udział. Dzięki temu będą mogli lepiej się do niego przygotować. Na przykład, wiedza na temat działalności zawodowej uczestników pomoże w doborze odpowiednich ćwiczeń i przykładów oraz wskaże czy jednorodność lub niejednorodność całej grupy może być wyzwaniem. Ankieta może pomóc również w formowaniu podgrup do aktywności grupowych. Informacje na temat doświadczeń zawodowych uczestników i ich oczekiwań będą wskazówką do tego ile czasu należy poświęcić na poszczególne zagadnienia lub które Części należałyby zrealizować.

Na przykład, inne podejście potrzebne będzie w przypadku, gdy większość uczestników ma odpowiednie doświadczenie i kwalifikacje jako specjaliści profilaktyki, którzy mają już wiedzę na temat EDPQS a inne w przypadku, gdy uczestnicy nie mają formalnego wykształcenia z przedmiotowego zakresu i nie mają wiedzy na temat istniejących standardów jakości (więcej na ten temat w podrozdziale 2.3).

Wskazówki

- ▶ Trenerzy powinni zapewnić uczestników, że celem ankiety nie jest ich ocena, ale otrzymanie informacji, które pomogą w przygotowaniu szkolenia a następnie zbadaniu jego przydatności.
- ▶ Rozsyłając ankietę wcześniej możesz dołączyć do niej materiały szkoleniowe, np. link do strony poświęconej EDPQS: www.prevention-standards.eu, kopię Krótkiego Przewodnika EDPQS bądź inne materiały, które uznasz za właściwe (np. link do portalu EMCDDA na temat najlepszych praktyk lub krajowych zaleceń z zakresu profilaktyki). Należy jednak pamiętać, że zapoznanie się z tego typu materiałami przygotowawczymi jest całkowicie dobrowolne i uczestnicy będą mogli skorzystać ze szkolenia bez uprzedniej lektury na temat EDPQS.
- ▶ Ankieta zawarta w kwestionariuszu przedszkoleniowym również pomoże w przeprowadzeniu ewaluacji szkolenia (więcej na ten temat w podrozdziale 4.4).
- ▶ Do ankiety możesz również dodawać własne pytania, ale pamiętaj, że im będzie ona dłuższa tym mniej chętnie uczestnicy będą ją wypełniać. Jeśli zamierzasz wykorzystać ankietę do celów ewaluacyjnych pamiętaj, że pytania i opcje odpowiedzi w formularzu przed i poszkoleniowym muszą być takie same.
- ▶ W przypadku braku możliwości rozesłania kwestionariusza przed szkoleniem, pytania na temat uczestników można skierować do organizatora bądź umieścić je w formularzu rejestracyjnym. Jeśli planujesz poddać szkolenie ewaluacji, możesz rozdać ankietę (będącą częścią kwestionariusza) w dniu szkolenia po Sesji otwierającej. W takim przypadku należy do programu dnia doliczyć 10 minut.

W kolejnych podrozdziałach pokrótce omówiliśmy kwestie związane z uwzględnieniem określonych potrzeb uczestników przy planowaniu szkolenia.

2.2. Kontekst lokalny

W celu zadbania o to aby szkolenie było właściwe i konkretne należy zawsze dostosować się do **uwarunkowań lokalnych** (bądź regionalnych lub krajowych – w zależności od potrzeb uczestników). Trenerzy winni dokonać tego typu adaptacji w oparciu o największe korzyści dla uczestników. Szkolenie można wzbogacić o następujące informacje:

- ▶ Działania w kraju związane z EDPQS – zalecane jeśli takie działania podjęto. Na przykład, które materiały EDPQS (jeśli w ogóle) zostały przetłumaczone na język uczestników? Czy w kraju zrealizowano już jakieś projekty w związku z EDPQS? Czy są jacyś partnerzy projektowi pochodzą z kraju uczestników szkolenia i jeśli tak to jakie możliwości i przeszkody wobec implementacji EDPQS napotkali? Czy istnieją jakieś przykłady stosowania EDPQS w kraju uczestników szkolenia? Jaka jest rola EDPQS na szczeblu strategii? Jakie są możliwości wsparcia w zakresie stosowania/wdrażania EDPQS? Czy w kraju jest osoba do kontaktu w sprawie EDPQS? W razie potrzeby, tego typu informacje mogą być uzyskane od Partnerstwa i po sprawdzeniu strony internetowej EDPQS (www.prevention-standards.eu).

- ▶ Lokalnie dostępne materiały na temat najlepszych praktyk (np. wytyczne, podręczniki, strony www) oraz kursy, które mogą promować wdrażanie i stosowanie EDPQS w kraju uczestników.
- ▶ Krajowe standardy jakości, oficjalne kryteria finansowania lub inne mechanizmy zapewniające jakość w profilaktyce uzależnień od narkotyków – zalecane jeśli takie mechanizmy funkcjonują. Prezentacja może zawierać informacje na temat różnych standardów dostępnych na poziomie krajowym, regionalnym i/lub lokalnym. Może pokazywać jak te standardy mają się do EDPQS oraz jak EDPQS mogą pomóc w spełnieniu krajowych standardów (należy jednak uważać na pułapki związane z promocją EDPQS w przypadku istnienia krajowych standardów, o czym mowa w kolejnym podrozdziale).
- ▶ Krajowy system profilaktyczny – zalecane jeśli uczestnicy dysponują słabą wiedzą na temat rozwiązań w zakresie prowadzenia działań profilaktycznych na poziomie ogólnokrajowym. Prezentacja może zawierać informacje na temat wiodących organizacji zajmujących się profilaktyką narkotykową w kraju (np. ośrodki monitorujące, sponsorzy, główne podmioty prowadzące działania profilaktyczne, ważniejsze uczelnie wyższe w aktywne w tym obszarze) jak również kluczowych dokumentów strategiczno-legislacyjnych dotyczących tego obszaru. Można podać szczegółowe informacje na temat roli jaką standardy jakości lub inne mechanizmy zapewniające jakość odgrywają w tym systemie.

Tego typu informacje mogą być łatwo zintegrowane z proponowanym szkoleniem. Wystarczy dodać kilka slajdów w odpowiednich miejscach gotowej prezentacji w PowerPoincie (najlepiej w Części 2 i 8). Można ewentualnie dodać dedykowaną część, zwaną dalej w niniejszym Poradniku „prezentacją krajową”.

Wskazówki

- ▶ Nawet jeśli nie zamierzasz przekazywać tego typu informacji podczas swojego szkolenia, dowiedz się jakie działania związane z EDPQS realizowane są w twoim kraju, ponieważ uczestnicy szkolenia prawdopodobnie będą cię o nie pytać. Tego typu informacje dostępne są tutaj: www.prevention-standards.eu/countries/
- ▶ Materiały EDPQS zostały przetłumaczone na ponad dziesięć języków i znajdują się na stronie projektu: www.prevention-standards.eu
- ▶ Jeśli trenerzy postanowią przetłumaczyć lub w inny sposób dokonać adaptacji materiałów EDPQS, powinni zapoznać się z wytycznymi dotyczącymi tego typu działań (<http://www.prevention-standards.eu/toolkit-4/>). Zalecenia te zawierają wskazówki jak zadbać o wysoką jakość tłumaczenia i przestrzegać praw autorskich związanych z EDPQS.

2.3. Poziom wiedzy uczestników

Szkolenie na temat ED PQS najbardziej przyda się osobom, które już są (bądź wkrótce będą) zaangażowane w wybór, planowanie lub prowadzenie działań profilaktycznych. Jednakże, poszczególne treści będą się różnić w zależności od poziomu wiedzy uczestników. Kwestie, jakie należy rozważyć to:

- ▶ Od jak dawna uczestnicy szkolenia prowadzą działania w przedmiotowym obszarze?
- ▶ Czy będą to specjaliści profilaktyki uzależnień od narkotyków czy może osoby pracujące w innych obszarach?
- ▶ Jaką wiedzę będą mieli na temat modeli profilaktycznych opartych na dowodach naukowych? Na przykład, jak będą rozumieć termin 'oparty na dowodach naukowych'?
- ▶ Jaką wiedzę będą mieli na temat różnych strategii profilaktycznych, teorii zmiany zachowania, rodzajów ewaluacji, metod oceny potrzeb itp.?

Mimo iż uczestnicy nie muszą być ekspertami z dziedziny profilaktyki, powinni posiadać elementarną wiedzę na temat koncepcji profilaktycznych (tj. potrafić zrozumieć terminologię zastosowaną w cyklu projektowym ED PQS i poszczególnych komponentach). Jeśli uczestnicy będą mieli żadnego doświadczenia, korzyści z udziału w specjalistycznym szkoleniu na temat ED PQS (np. mogą mieć problemy z wykonywaniem proponowanych zadań). W takich przypadkach przedmiotowe szkolenie powinno być realizowane jedynie w ramach szerszych działań szkoleniowych i być poprzedzone przez inne moduły, które pozwoliłyby uczestnikom pogłębić swoją wiedzę z zakresu profilaktyki opartej na dowodach naukowych.

W odniesieniu do poszczególnych Części proponowanych w niniejszym Podręczniku można sformułować następujące zalecenia:

- ▶ Część 1/1A (Wymiana poglądów). Mniej doświadczeni uczestnicy mogą skorzystać więcej z dłuższego wariantu (Unit 1). Pozwoli im to dokonać przeglądu i wspólnie omówić dotychczasową wiedzę na temat profilaktyki narkotykowej, jakości i standardów. Mimo iż Część 1 może zainteresować również mniej doświadczonych uczestników, mogą oni chcieć przejść dalej i dowiedzieć się czym konkretnie są Europejskie Standardy. W tym przypadku krótsza wersja tj. Część 1A będzie bardziej adekwatną rozgrzewką.
- ▶ Część 2 (Prezentacja: ED PQS). Mniej doświadczeni uczestnicy będą wymagali dodatkowych wyjaśnień na temat znaczenia jakości w profilaktyce. Niewykluczone, że nigdy nie brali pod uwagę tego, że działania profilaktyczne mogą być niskiej jakości i trudno im będzie uwierzyć, że nie są przez to użyteczne. W związku z tym, należy poświęcić więcej czasu na dyskusję o niskojakościowej profilaktyce i możliwości ryzyku wystąpienia negatywnych skutków dla grup docelowych i samej profilaktyki. Bardziej doświadczeni uczestnicy szybciej uświadomią sobie korzyści płynące z ED PQS zatem trenerzy będą mogli szybciej omówić poszczególne slajdy.
- ▶ Część 4/4A (Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2). Mniej doświadczeni uczestnicy mogą mieć kłopoty ze stosowaniem Listy kontrolnej ED PQS, w związku z czym trenerzy powinni być zapewnić grupom wsparcie w tym zada-

niu (np. wyjaśniając co oznaczają poszczególne standardy). Bardziej doświadczeni uczestnicy mogą być krytycznie nastawieni do listy kontrolnej. Trenerzy powinni być przygotowani na tego typu uwagi (więcej w podrozdziale 4.3).

- ▶ Część 5/5A (Budowanie projektu (wersja pełna i skrócona)). Mniej doświadczeni uczestnicy mogą proponować projekty profilaktyczne, które nie spełniają kryteriów dobrej praktyki. Zadaniem trenerów będzie udzielanie wsparcia tym uczestnikom i precyzyjne naprowadzanie ich na wybór skutecznych strategii profilaktycznych, itp. Warto rozważyć opcję pomieszczenia przy tym zadaniu bardziej i mniej doświadczonych uczestników, ponieważ bardziej doświadczone osoby poprowadzą grupę we właściwym kierunku.
- ▶ Część 7 (Promowanie jakości w profilaktyce). Mniej doświadczeni uczestnicy mogą mieć trudności z identyfikacją istniejących mechanizmów i procedur w zakresie promocji jakości w profilaktyce. Trenerzy mogą przygotować krótką informację na temat dostępnych form wspierania jakości.

Jeśli przed szkoleniem mniej doświadczeni uczestnicy zapoznają się z EDPQS (np. Krótkim Przewodnikiem) łatwiej będzie im korzystać ze szkolenia. Jako lekturę przygotowawczą, trenerzy mogą wskazać inne materiały na temat modeli profilaktycznych opartych na dowodach naukowych.

Co zrobić jeśli uczestnicy szkolenia wykorzystują już inne standardy?

Odpowiedź brzmi: to zależy. Wszędzie tam gdzie dostępne są krajowe, regionalne lub lokalne standardy trenerzy powinni dokładnie przemyśleć powody, dla których chcą zorganizować szkolenie na temat Europejskich standardów jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków. Czy dlatego, że chcą, żeby uczestnicy byli świadomi rozwiązań na poziomie europejskim? W takim przypadku można zorganizować Krótkie Szkolenie. Może trenerzy chcieliby aby uczestnicy szkolenia zaczęli wykorzystywać EDPQS zamiast lub oprócz już istniejących standardów i jeśli tak to dlaczego? Jeśli uczestnicy już rutynowo wykorzystują lokalne, regionalne lub krajowe standardy oraz jeśli spełniają one zasadniczo tę samą funkcję co EDPQS (mianowicie promują jakość w profilaktyce) to szkolenie dedykowane wyłącznie EDPQS może okazać się mało przydatne. W rzeczywistości, poszczególne elementy/treści EDPQS w porównaniu do lokalnych standardów mogą utrudniać uczestnikom udział w szkoleniu. W takich przypadkach warto zrezygnować ze szkolenia poświęconego wyłącznie EDPQS a zamiast tego wykorzystać EDPQS do udoskonalenia lub przeglądu istniejących standardów na poziomie strategicznym. Dodatkowy instruktaż na temat adaptowania EDPQS do różnych kontekstów znajduje się w Poradniku na temat Adaptacji i Rozpowszechniania (www.prevention-standards.eu/toolkit-4/).

Specjaliści, którzy rutynowo wykorzystują standardy jakości w swojej pracy mogą uznać szkolenie proponowane w niniejszym Poradniku za zbyt podstawowe; szczególnie jeśli interesują ich konkretne wskaźniki osiągnięcia standardów, źródła dowodów, procedury certyfikacyjne itp. Tego typu szkolenie na razie nie jest dostępne.

Niewykluczone, że zostanie opracowane w przyszłości (stan faktyczny w czasie przygotowywania niniejszego poradnika).

2.4. Działalność zawodowa uczestników

Poniższe podrozdziały opisują sposoby dopasowania treści szkolenia do działalności zawodowej uczestników.

Decydenci

Dla celów niniejszego Poradnika do decydentów zaliczono twórców strategii, koordynatorów działań profilaktycznych i sponsorów na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Do tych osób kierowany jest Poradnik EDPQS dla decydentów (<http://www.prevention-standards.eu/toolkit-1/>), który zostanie szczegółowo przedstawiony w Części 2A. Decydenci skorzystają z takich aktywności jak „Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2” (Część 4) czy „Budowanie projektu” (Część 5), ponieważ zadania te pomogą im lepiej zrozumieć realia pracy profilaktycznej a także zachęcą ich do refleksji nad sposobami dokonywania przeglądów i selekcji programów profilaktycznych w codziennej pracy. Część 7 „Promowanie jakości w profilaktyce” została opracowana specjalnie dla tej grupy profesjonalistów. To ćwiczenie skłania uczestników do zastanowienia się nad istniejącymi mechanizmami i procedurami promującymi jakość w profilaktyce oraz nad tym jak można usprawnić dotychczasowe działania w tym zakresie. Uczestnicy jako decydenci są tu konkretną grupą docelową a proponowane zadanie kładzie nacisk na możliwości promocji standardów jakości w sferze ich oddziaływań.

Tabela poniżej ilustruje w jaki sposób poszczególne Części można połączyć w szkolenie ukierunkowane na decydentów w oparciu o zasady zdefiniowane w podrozdziale 1.5. Jako że decydenci mogą poświęcić ograniczoną ilość czasu na szkolenie, proponowany program jest zbliżony do Krótkiego Szkolenia (zob. podrozdział 1.5). Są jednak dwie różnice. Pierwsza to taka, że po Części 2 „Prezentacja EDPQS” następuje Część 2A w celu zaprezentowania Poradnika EDPQS i jego głównego przesłania. Druga różnica to zastąpienie Części 4A „Analiza projektu” Częścią 7 „Promowanie jakości w profilaktyce”, ponieważ ten element ma większe znaczenie w przypadku tej grupy zawodowej. Proponowane szkolenie ma w założeniu trwać ok. 4h wliczając przerwę na kawę. Cele tego wariantu szkolenia są zbieżne z celami Krótkiego Szkolenia a mianowicie pogłębienie wiedzy uczestników na temat EDPQS i skłonienie ich do stosowania EDPQS. Godziny podane w pierwszej kolumnie mają charakter orientacyjny i ilustrują przykładową organizację dnia. W przypadku realizacji w dniu szkolenia kwestionariusza przedszkoleniowego (w miejsce uprzedniej wysyłki), należy dodać 10 minut na początku szkolenia celem uzupełnienia go przez uczestników.

Godzina	Czas	Aktywności
09:00	20 min	Część 0. Sesja otwierająca – <i>Prezentowanie planu szkolenia</i>
09:20	20 min	Część 1A. Krótka wymiana poglądów – <i>Profilaktyka uzależnień od narkotyków, Jakość, Standardy</i>
09:40	40 min	Część 2. Prezentacja: EDPQS
10:20	20 min	Część 2A. Prezentacja: Materiały dodatkowe EDPQS – <i>kluczowe przesłanie EDPQS dla decydentów</i>
10:40	15 min	<i>Przerwa na kawę</i>

10:55	50 min	Część 3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1
11:45	60 min	Część 7. Promowanie jakości w profilaktyce
12:45	15 min	Część 8. Wnioski i Sesja zamykająca – w tym realizacja ankiety poszkoleniowej
13:00		Zakończenie

Wskazówki

- ▶ Możliwe są inne kombinacje Części pod potrzeby decydentów. Powyższy program zakłada, że na szkolenie dostępne jest jedynie pół dnia. W przypadku większych możliwości czasowych zaleca się włączenie Części 4 lub 4A między Części 3 i 7 i dołożenie dodatkowej przerwy.

Studenci wyższych uczelni

Studenci również mogą korzystać ze szkoleń poświęconych EDPQS. Dzięki nim mogą poznać praktyczne aspekty planowania i prowadzenia działań profilaktycznych. Kursy, które poruszające tego typu tematykę mogą w szerokim spektrum obejmować zdrowie publiczne, profilaktykę jako naukę, uzależnienie, pracę socjalną, itp.

Zalecamy, aby trenerzy (wykładowcy akademicki) adaptowali slajdy dotyczące Części 2 w zależności od potrzeb swoich studentów. Może to oznaczać dodanie slajdów mówiących o kluczowych doniesieniach z obszaru implementacji oraz prowadzeniu działań profilaktycznych w praktyce.

Dodatkowe slajdy mogą również dostarczać informacji o metodologii zastosowanej przy tworzeniu EDPQS jak również Teorii Zmiany EDPQS, co ulokuje EDPQS w kontekście akademickim. Modyfikacje będą zależeć od rodzaju kursu, grupy studentów oraz tego co wykładowca będzie chciał osiągnąć w wyniku szkolenia. Z tych powodów, w ramach niniejszego Poradnika nie sposób zaoferować gotowego zestawu slajdów do pracy ze studentami. Jednakże, prof. Harry Sumnall (h.sumnall@ljmu.ac.uk) może służyć pomocą w tej kwestii.

Wszystkie Części opisane w niniejszym Podręczniku mogą odpowiadać potrzebom studentom wyższych uczelni. Należy jednak rozważyć dwie kwestie:

- ▶ Czy poziom wiedzy fachowej studentów jest wystarczający? Czy posiadają oni wiedzę wymaganą do zrozumienia pojęć, o których mowa w EDPQS? (zob. podrozdział 2.3 powyżej)
- ▶ Czy studenci dostrzegą związek między EDPQS a ich przyszłą karierą?

Ta druga kwestia jest szczególnie istotna dla tej grupy odbiorców. O ile inne grupy z łatwością zidentyfikują się ze scenariuszami proponowanymi w szkoleniu o tyle studenci mogą uznać je za nudne, ponieważ odnoszą się do problemów, które nie mają związku z ich doświadczeniem (chyba że mają już praktyczne doświadczenia w obszarze profilaktyki). By temu zaradzić trenerzy mogą adaptować scenariusze lub w inny sposób wyraźnie powiązać szkolenie z przyszłą pracą studentów.

W celu adaptacji szkolenie do omawianego kontekstu niektóre ćwiczenia (np. Część 4) można zaproponować jako pracę domową w miejsce realizacji w grupie. Ponadto, jako ćwiczenie dodatkowe, o którym nie ma mowy w Rozdziale 3, można poprosić studentów o zidentyfikowanie projektów profilaktycznych (np. działań finansowanych przez rząd, inicjatyw w społeczności lokalnej) i omówienie ich w oparciu o EDPQS. W zależności od kryteriów oceny, studenci mogą zaprezentować swoje wnioski w trakcie sesji i/lub w pracy pisemnej zawierającej opis projektu, omówienie jego mocnych stron i obszarów wymagających naprawy w oparciu o EDPQS.

Wskazówki

- ▶ Chociaż proponowane moduły zaplanowano do realizacji w ciągu jednego lub dwóch dni, szkolenie poświęcone EDPQS można również zorganizować w ramach cotygodniowych sesji.

Praktycy

Dla celów niniejszego Poradnika do praktyków zaliczono kierowników programów oraz pracowników pierwszej linii zatrudnionych w profilaktyce lub obszarach pokrewnych. Do praktyków kierowany jest poradnik EDPQS poświęcony samodzielnej ocenie (<http://www.prevention-standards.eu/toolkit-2/>). Narzędzie to można przedstawić bardziej szczegółowo w Części 2A. Jeśli szkolenie ma być realizowane w grupie doświadczonych praktyków, którzy aktualnie pracują nad projektem profilaktycznym, w ramach szkolenia warto poprosić ich o własne refleksje w tym obszarze zamiast analizować gotowe studia przypadku (tj. w miejsce Części 4 zrealizować Część 4B). Ponadto, aktywność w Części 4B bazuje na kwestionariuszu z poradnika EDPQS dla praktyków na temat samodzielnej oceny (Poradnik 2). Dzięki temu uczestnicy będą mogli zaznajomić się z tą publikacją oraz wykorzystać wnioski z ćwiczeń po zakończeniu szkolenia. Ponieważ Poradnik 2 jest również dostępny w formie elektronicznej, trenerzy mogą przeprowadzić szkolenie w sali komputerowej. Jeśli wybrano Część 4B uczestnicy powinni zostać o tym poinformowani wcześniej i poproszeni o wybraniu projektu profilaktycznego, którym chcieliby się zająć. Więcej na ten temat w Rozdziale 3.

Twórcy programów profilaktycznych

Dla celów niniejszego Poradnika do twórców działań profilaktycznych zaliczono praktyków i pracowników akademickich. Warto dodać, że aktywności „opracowywane” nie odnoszą się tylko do programów realizowanych w oparciu o podręcznik, ale również działań rutynowych, inicjatyw doraźnych oraz innych rodzajów aktywności profilaktycznej. Część 5 „Budowanie projektu” i Część 6 „Analizy projektów” zostały stworzone z myślą o różnych grupach zawodowych jako wprowadzenie do praktycznej strony planowania działań profilaktycznych. Części te mogą okazać się szczególnie interesujące dla twórców programów profilaktycznych, wskutek czego Części 5 i 6 należy włączyć do szkolenia jeśli będzie ono kierowane do tej grupy odbiorców.

2.5. Struktura grup uczestników

Szkolenie proponowane w niniejszym podręczniku zostało opracowane dla różnych grup zawodowych. Zasadniczo zaleca się, aby grupy uczestników miały charakter homogeniczny co do obszaru działalności zawodowej i wiedzy. Dzięki temu trenerzy mogą zaplanować skutecznie cele szkolenia i jego realizację. Rzeczywistość jest często inna i grupy szkoleniowe mają niejednorodną strukturę. Może to stanowić pewien problem, ponieważ uczestnicy szkolenia mogą mieć różne zainteresowania i oczekiwania. Na przykład, praktyk może być zainteresowany standardami jako metodą rozwoju zawodowego podczas gdy decydent skupi się na możliwościach jakie oferują w zakresie definiowania kryteriów finansowania. Szkolenie z udziałem niejednorodnych stwarza też pewne możliwości. Na przykład, profesjonaliści z różnych obszarów mogą wymieniać się swoimi doświadczeniami i lepiej zrozumieć perspektywę innych kolegów i koleżanek. Grupa heterogeniczna może stanowić lepsze wsparcie dla szkolenia (np. oferując różne punkty widzenia stymulujące dyskusję).

W przypadku grup niejednorodnych zadaniem trenerów jest znalezienie obszarów wspólnych zainteresowań, co może załagodzić konflikt wynikający z różnych perspektyw i, jeśli nie w całości to przynajmniej częściowo, wyjść naprzeciw odmiennym oczekiwaniom. Trenerzy powinni przeanalizować różnice wśród uczestników co do określonych cech (np. język, kultura pracy, doświadczenie praktyczne, wiedza teoretyczna) i świadomie wykorzystać je podczas przy tworzeniu programu szkolenia. Szczególną uwagę należy zwrócić na te kwestie w przypadku ćwiczeń w podgrupach.

W niektórych sytuacjach lepsze wyniki zostaną osiągnięte w podgrupach homogenicznych. Uczestnicy będą chętniej podchodzili do określonych tematów i bardziej angażowali się w proponowane w związku z nimi aktywności. Dla przykładu, w Części 5A (Budowanie projektu - wersja skrócona), komponenty ED PQS mogą być przydzielone uczestnikom według działań, z którymi najczęściej ma ją styczność. W takim przypadku, zalecane jest tworzenie homogenicznych podgrup, ponieważ dzięki temu uczestnicy mogą lepiej poznać łączący ich obszar i skorzystać z ED PQS w znanym sobie kontekście. Jeśli niejednorodność podgrup będzie problemem można rozdzielić uczestników na dwa pomieszczenia i zlecić pracę nad dwoma różnymi ćwiczeniami (np. w jednym pomieszczeniu jedna podgrupa pracuje nad Częścią 4 natomiast w drugim inne osoby wykonują zadania związane z Częścią 4B). Takie rozwiązanie pociąga za sobą konieczność realizacji szkolenia przez dwóch trenerów.

Odwrotnie rzecz ma się w przypadku gdy zalecana jest różnorodność umiejętności i punktów widzenia. Na przykład, w drugim dniu Szkolenia dwudniowego podgrupy powinny być jak najbardziej niejednorodne.

Różne rodzaje wiedzy fachowej pozwolą uczestnikom na odtworzenie w podgrupach realiów pracy profilaktycznej a także na głębsze omówienie poszczególnych kwestii w Części 5 (Budowanie projektu) i 6 (Analizy projektów).

Wskazówki

- ▶ Bez względu na zróżnicowanie struktury grupy, jeśli szkolenie składa się z kilku Części obejmujących prace w podgrupach, warto zachęcać uczestników do formowania podgrup o odmiennym składzie w poszczególnych aktywnościach. Dzięki temu będą mogli lepiej poznać inne perspektywy i rodzaje wiedzy.

Rozdział 3.

Opis aktywności

Rozdział 3.

Opis aktywności

Niniejszy rozdział zawiera szczegółowe opisy poszczególnych Części szkolenia w rozbiciu na trzy moduły zdefiniowane w Rozdziale 1. Części mają taką samą numerację w całym Poradniku tak, żeby trenerzy mogli łatwo identyfikować opisy ich interesujące.

Wskazówki

- ▶ Opisy wszystkich niezbędnych materiałów do realizacji poszczególnych Części znajdują się w pliku "Handouty dla uczestników" (w ramach niniejszego Poradnika).
- ▶ Wszystkie cytowane materiały EDPOS można pobrać tutaj: www.prevention-standards.eu.

Opis każdej Części zawiera:

- ▶ zalecany moduł szkolenia zawierający daną Część
- ▶ cele dla trenera
- ▶ zakładane wyniki wśród uczestników
- ▶ metodologię
- ▶ czas przewidziany na realizację danej Części
- ▶ niezbędne materiały
- ▶ procedurę realizacji danej Części
- ▶ wskazówki praktyczne

Część 0. Sesja otwierająca

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie, Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Poinformowanie uczestników o strukturze szkolenia
- ▶ Stworzenie pozytywnego klimatu w grupie
- ▶ Udzielenie ogólnych informacji o szkoleniu

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy wiedzą jak szkolenie będzie zorganizowane i czego się spodziewać
- ▶ Uczestnicy znają trenera i siebie nawzajem

Metodologia: Wykład w oparciu o slajdy w PowerPointcie przy wkładzie uczestników

Zalecany czas realizacji: 10 minut (Szkolenie krótkie); 20 minut (Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe)

Materiały: Slajdy w PowerPointcie począwszy od pierwszego slajdu, komputer/rzutnik

Procedura:

- ▶ Podziękuj uczestnikom za zainteresowanie i przybycie na szkolenie, przedstaw się i organizację, którą reprezentujesz, o ile to właściwe.
- ▶ W przypadku niewielu uczestników (np. mniej niż 15) i dostępności czasu, poproś uczestników aby się po krótkce przedstawili i powiedzieli o swoich oczekiwaniach wobec szkolenia. W przypadku większej liczby uczestników lub ograniczeń czasowych skorzystaj z informacji uzyskanych w ramach kwestionariusza przedszkoleniowego i przedstaw uczestników, powiedz skąd przybywają, w jakim obszarze pracują, czego spodziewają się po szkoleniu (zob. Wskazówki poniżej).
- ▶ Połóż nacisk na cechy wspólne uczestników, które wzmacniają dialog i wspólne uczenie się (np. „większość uczestników to praktycy z obszaru uzależnień”) jak również różnice, które pozwolą grupie uświadomić sobie złożoność i różnorodność działań profilaktycznych (np. „niektórzy praktycy pracują w obszarze ochrony zdrowia psychicznego, inni w edukacji”).

- ▶ Przedstaw program szkolenia, zapoznaj uczestników z aktywnościami i godzinami ich realizacji. Podkreśl, że szkolenie obejmuje szereg ćwiczeń praktycznych opartych na aktywnym uczeniu się i zaangażowaniu uczestników.
- ▶ Podaj cele szkolenia i zapytaj uczestników czy chcieliby coś dodać.
- ▶ Poinformuj, że szkolenie realizowane jest w oparciu o Poradnik Szkoleniowy EDPQS2 (lub na podstawie adaptacji).
- ▶ Wymień organizacje (np. sponsorów), którzy przyczynili się do realizacji szkolenia oraz podkreśl (o ile to właściwe) zaangażowanie tych podmiotów w promowanie jakości w obszarze narkotyków i narkomanii.

Dla uczestników powinno jasno wynikać, że szkolenie zostało opracowane w taki sposób, żeby:

- ▶ przyswajanie treści teoretycznych odbywało się poprzez ćwiczenia praktyczne (skuteczne uczenie się);
- ▶ treści szkolenia uwzględniały doświadczenie, potrzeby i oczekiwania uczestników (treści dostosowane);
- ▶ wiedza i umiejętności przekazywane w ramach szkolenia miały praktyczny wymiar i nadawały się do bezpośredniego zastosowania w środowisku pracy (korzyść z przyjęcia EDPQS).

Wskazówki

- ▶ W dużych grupach (np. 15 uczestników i więcej) może nie starczyć czasu na to by po kolei sami się przedstawili. Jeśli trenerzy otrzymali informacje o uczestnikach wcześniej (np. w kwestionariuszach przedszkoleniowych) mogą z nich skorzystać i ogólnie scharakteryzować grupę uczestników bez konieczności proszenia uczestników, aby zrobili to osobiście. Jeśli trenerzy nie otrzymali informacji o uczestnikach z wyprzedzeniem, slajdy w PowerPointcie zawierają odpowiednie pytania i odpowiedzi, jakie trenerzy mogą odczytać na głos natomiast zadanie uczestników będzie podnoszenie rąk we właściwym momencie. Należy zadbać o odpowiednią ilość czasu jeśli trenerzy chcieliby aby poszczególni uczestnicy przedstawili się całej grupie.
- ▶ Ponadto, trenerzy mogą podać informacje praktyczne (np. sale, hasła do korzystania z WIFI, przerwy na obiad i kawę, planowany czas zakończenia szkolenia) jak również przydatne dane kontaktowe (np. adresy email do trenerów i/ lub osoby w kraju odpowiedzialnej za kontakty z Partnerstwem dla Standardów w Profilaktyce).
- ▶ Należy w odpowiedni sposób edytować (modyfikować lub usuwać) slajdy w PowerPointcie (np. wstawić aktualny program szkolenia i, jeśli uczestnicy sami będą się przedstawiać, usunąć slajdy z pytaniami i odpowiedziami). Podrozdział 1.6 zawiera dodatkowe informacje na temat modyfikowania slajdów.

Część 0A. Sesja otwierająca Dzień 2

Zalecany moduł: Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Rozpoczęcie drugiego dnia Szkolenia dwudniowego
- ▶ Podsumowanie głównych wniosków z i refleksji z Dnia 1
- ▶ Przedstawienie programu Dnia 2

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy przypominają sobie treści poznane w Dniu 1
- ▶ Uczestnicy wiedzą jak będzie wyglądał Dzień 2 i czego mogą się spodziewać

Metodologia: Wykład w oparciu o slajdy w PowerPointcie przy wkładzie uczestników

Zalecany czas realizacji: 10 minut

Materiały: Slajdy w PowerPointcie; uwagi zanotowane przez trenera w Dniu 1

Procedura:

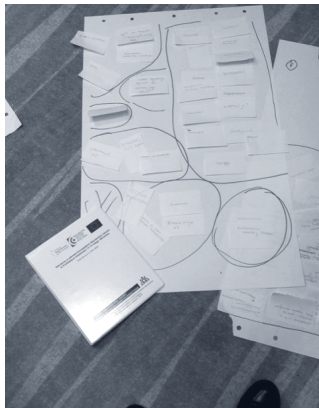
- ▶ Przekaż główne wnioski z aktywności przeprowadzonych w Dniu 1. Jeśli dni szkolenia nie następują po sobie połącz szczególny nacisk na refleksje sformułowane w Części 4 „Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2” jako informacje zwrotne na forum ogólnym.
- ▶ Omów sesje praktyczne planowane w Dniu 2.

Część 1. Wymiana poglądów

Aktywność pt. „Wymiana poglądów” ma służyć jako rozgrzewka oraz jako pierwszy krok do prezentacji ED-PQS. Ma ona na celu poznanie stanu wiedzy uczestników w zakresie pojęć takich jak „profilaktyka uzależnień od narkotyków”, „jakość” i „standardy”. Ma to stanowić zaproszenie do dzielenia się spostrzeżeniami i dyskusji na dalszych etapach szkolenia.

Ta Część najlepiej sprawdza się w małych grupach uczestników (tj. nie więcej niż 10-12 osób). Jeśli spodziewasz się większej liczby uczestników, lepszym rozwiązaniem będzie Część 1A.

Zalecany moduł: Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Lepsze poznanie stanu wiedzy uczestników w zakresie pojęć związanych ze szkoleniem
- ▶ Aktywne zaangażowanie uczestników od samego początku
- ▶ Wzbudzenie ciekawości uczestników i zachęcenie do nauki
- ▶ Położenie nacisku na istotę wyrażania i analizowania niewypowiedzianych założeń, ponieważ inaczej mogą one wpływać na nasze wybory i zachowania bez naszej świadomości
- ▶ Podniesienie świadomości, że pojęcia mogą być różnie rozumiane i że może być to przyczyną nieporozumień a także różnych sposobów radzenia sobie w określonych sytuacjach

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy rozumieją, że wiedza i umiejętności przekazane w ramach szkolenia bazują na wiedzy i umiejętnościach, które już posiadają
- ▶ Uczestnicy są świadomi własnych poglądów na temat profilaktyki uzależnień od narkotyków, jakości oraz standardów
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać wiedzę i założenia grupy szkoleniowej na temat przedmiotu szkolenia
- ▶ Uczestnicy potrafią krytycznie spojrzeć na założenia, które wpływają na decyzje i zachowania w życiu zawodowym
- ▶ Uczestnicy potrafią podsumować poglądy wyrażone przez grupę

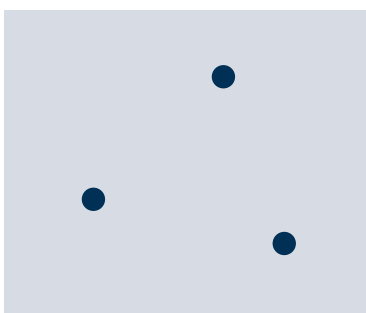
Metodologia: praca indywidualna, praca w grupach, dyskusja

Zalecany czas realizacji: 45 minut (Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe)

Materiały: Dziewięć karteczek samoprzylepnych i długopis dla każdego uczestnika; markery; biała tablica (lub wielkoformatowe arkusze papieru); slajdy w PowerPointcie.

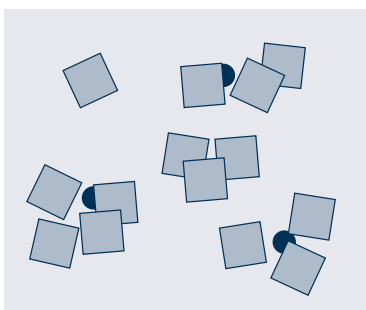
Procedura

- ▶ Zatrzymaj prezentację i rozdaj każdemu uczestnikowi trzy karteczki samoprzylepne i długopis.
- ▶ Poproś uczestników o zanotowanie trzech skojarzeń na hasło „profilaktyka uzależnień od narkotyków” i zapisanie ich osobno na każdej karteczce. Wyjaśnij, że nie interesuje cię definicja podręcznikowa, ale osobista wiedza i wyobrażenia na temat profilaktyki narkotykowej – z czym uczestnikom kojarzy się to pojęcie? Jak je rozumieją lub interpretują w swoim środowisku zawodowym?
- ▶ Narysuj na białej tablicy (lub karcie) trzy oddalone od siebie punkty (Ryc. 1).

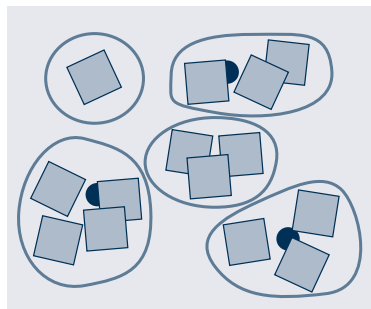
Ryc. 1: Graficzna prezentacja punktów

- ▶ Poproś uczestników, aby przylepili karteczki na białej tablicy (lub karcie). Poinstruj pierwszego uczestnika, aby każdą z karteczek umieścił w taki sposób, aby odległość między nimi symbolizowała dystans pojęciowy. Kolejni uczestnicy muszą odczytać karteczki już naklejone i umieścić własne w odległości odzwierciedlającej dystans pojęciowy (Ryc. 2).

Ryc. 2: Przykładowe rozmieszczenie karteczek

- ▶ Kiedy wszystkie karteczki zostaną naklejone użyj markera i zakreśl karteczki najbliższej sobie i utwórz w ten sposób grupy pojęciowe (Ryc. 3).

Ryc. 3: Przykład grup pojęciowych

- ▶ Następnie odczytaj uczestnikom treść karteczek w każdej grupie i poproś uczestników o definicje lub sformułowania, które najlepiej oddają lub podsumowują treść każdej grupy. Zapisz te pomysły na tablicy (lub karcie) formułując odpowiednie nazwy dla grup pojęciowych³.
- ▶ Wyjaśnij, że za pomocą karteczek uczestnicy stworzyli układ ilustrujący pojęcie „profilaktyki uzależnień od narkotyków”. Poproś uczestników o uwagi do powstałego układu (np. czy coś ich zaskoczyło?) i zainicjuj dyskusję na ten temat.
- ▶ Postępuj analogicznie w przypadku dwóch pozostałych pojęć: „Jakości” i „Standardów”.

Podsumowanie

- ▶ Na koniec aktywności podsumuj kwestie jakie pojawiły się odnośnie do każdego z pojęć.
- ▶ Wyjaśnij, że grupy przedstawiające trzy pojęcia stanowią fundament wiedzy i założeń, na którym oparto szkolenie. Zauważ, że wiedza nie powstaje w próżni, ale wszystkie nowe informacje łączą się z dotychczasowymi zasobami. Celem szkolenia jest budowanie na fundamencie dotychczasowej wiedzy i założeń. Należy pamiętać, że w niektórych przypadkach nowe informacje mogą potwierdzać to co uczestnicy już wiedzą, tym samym stanowią kolejny element do aktualnej układanki znaczeń podczas gdy w innych przypadkach szkolenie może skłaniać uczestników do kwestionowania dotychczasowej wiedzy i założeń.

Wskazówki

- ▶ W przypadku większej liczby uczestników może zabraknąć czasu na omówienie wszystkich trzech pojęć w opisany wyżej sposób. W takim przypadku zaleca się rozdanie jednej /dwóch zamiast trzech karteczek. Nie będzie problemu jeśli skończy się czas i omówiono tylko jedno lub dwa pojęcia. Część 1 to rozgrzewka i trenerzy powinni przejść do kolejnego etapu.

- ▶ Ważne jest, aby uczestnicy rozumieli sens niniejszej części, w przeciwnym razie mogą uznać ją za stratę czasu. Bardziej doświadczeni uczestnicy mogą być szczególnie niechętni do dyskusji nad tak pozornie oczywistymi terminami. Jednakże ta Część nie polega ani na sprawdzeniu wiedzy uczestników ani na uzgodnieniu jednej definicji. Również trenerzy **nie** powinni wyjaśniać co kryje się pod tymi pojęciami. Chodzi o to, żeby dowiedzieć się jak rozumieją je uczestnicy, co one znaczą dla nich w ich życiu zawodowym. Na jakich wyobrażeniach można oprzeć szkolenie? Czy poglądy uczestników są zbieżne? Czy są pozytywne czy negatywne? Kiedy trenerzy i uczestnicy uświadomią sobie i uznają różnorodność znaczeń w grupie, Część 1 stanie się solidnym wsparciem dla rozmów na kolejnych etapach szkolenia.
- ▶ Jeśli uczestnicy wahają się gdzie przykleić karteczkę ze skojarzeniem, można skomentować, że nie chodzi o to, żeby znaleźć prawidłowe miejsce i że można przykleić ją po bokach tablicy (lub karty). Po sformowaniu grup i nazwaniu ich trenerzy mogą zebrać pozostałe karteczki, odczytać je i wspólnie z uczestnikami przyporządkować do istniejących grup (bądź utworzyć nowe).
- ▶ Ważne, aby nie zlekceważyć potencjalnego oporu wobec zmiany kiedy znane pojęcie przedstawiane zostaje w inny sposób, nawet jeśli nowe znaczenie nie neguje dotychczasowego poglądu. Uczestnicy powinni być tego świadomi, ale trenerzy muszą zachować szczególną ostrożność, żeby nie 'poprawiać' ani nie oceniać uczestników (z perspektywy naukowej, filozoficznej czy moralnej). Ta Część ma na celu umożliwienie uczestnikom swobodne podzielenie się swoją dotychczasową wiedzą i wyobrażeniami na temat poszczególnych pojęć. Uczestnicy będą zachęceni do kwestionowania dotychczasowych wyobrażeń w późniejszych etapach szkolenia.
- ▶ Mimo iż wprowadzenie standardów jakości w obszarze profilaktyki uzależnień od narkotyków ma przynieść korzyści grupom docelowym oraz wspierać osoby zaangażowane w przedmiotową działalność, istnieje ryzyko, że uczestnicy mogą mieć negatywne poglądy dotyczące omawianych pojęć (np. „Profilaktyka uzależnień od narkotyków = strata czasu”; „Jakość = niewykonalny ideał”; „Standardy = nie odzwierciedlają złożoności rzeczywistości”). Jeśli tego typu pogląd ma charakter incydentalny, trener powinien zwyczajnie go zaakceptować jako jeden z wielu i nie przywiązywać do tego większej wagi. Jeśli natomiast cała grupa wyraża tego typu poglądy, należy mieć to na uwadze przez całe szkolenie. W takim przypadku niniejsza część oferuje możliwość rozwiązania nieporozumień i pokonania oporów wobec standardów w profilaktyce już na samym początku szkolenia. **Więcej na temat sposobów radzenia sobie w tego typu sytuacjach w podrozdziale 4.3.**
- ▶ Omawiane zadanie wymaga posiadania solidnych umiejętności trenerskich takich jak zarządzanie grupą, pomoc w nazywaniu grup pojęciowych (np. sugerowanie nazw lub łączenie podobnych grup), reagowanie na potencjalnie sprzeczne lub negatywne poglądy, itp. Zanim trenerzy przystąpią do właściwej realizacji omawianej aktywności mogą ją najpierw przećwiczyć ze swoimi koleżankami/kolegami. Mniej doświadczeni trenerzy mogą zdecydować się na realizację Części 1A. W obu przypadkach wsparciem może okazać się dokument pod nazwą „EDPQS Position Paper” (<http://prevention-standards.eu/position-paper/>), który trenerzy mogą wykorzystać podczas dyskusji w ramach przedmiotowej części.

- ▶ Temat grup pojęciowych pojawia się jeszcze raz pod koniec szkolenia w celu zebrania informacji zwrotnych na temat tego, w jaki sposób szkolenie pogłębiło dotychczasową wiedzę uczestników. Trenerzy sami decydują o realizacji tego elementu.
- ▶ Jeśli liczba uczestników jest większa niż 10-12 lub na poznanie poglądów uczestników dotyczących „profilaktyki uzależnień od narkotyków”, „jakości”, i „standardów” jest mniej niż 45 minut, niniejszą Część można zastąpić wariantem 1A „Krótka wymiana poglądów”.

Część 1A. Krótka wymiana poglądów

Niniejsza Część jest wariantem Części 1 „Wymiana poglądów”. Należy ją realizować w przypadku, gdy liczba uczestników szkolenia przekracza 10-12 osób bądź limit czasowy jest krótszy niż 45 minut.

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie

Cele i Zakładane wyniki: te same co w Części 1.

Metodologia: Burza mózgów i dyskusja

Zalecany czas realizacji: 20 minut

Materiały: Biała tablica (najlepiej) lub flipchart, markery.

Procedura

- ▶ Na tablicy (lub karcie) narysuj tabelę składającą się z trzech rzędów i trzech kolumn, łącznie 9 okien (Ryc. 5). Pierwszy rząd wypełnia trener natomiast dwa pozostałe, uczestnicy w dwóch rundach. Okna w drugim i trzecim rzędzie powinny być na tyle duże by zmieściły 5-6 słów lub fraz (do tej aktywności najlepiej pasować będzie duża tablica).

Ryc. 5: Przykład tabeli do Części 1A

- ▶ W pierwszym oknie pierwszej kolumny wpisz „Profilaktyka uzależnień od narkotyków”. Następnie poproś uczestników o podanie pierwszego skojarzenia związanego z tym pojęciem. Wyjaśnij, że nie interesuje cię ‘podręcznikowa definicja’, ale osobista wiedza i wyobrażenia uczestników; to jak rozumieją bądź interpretują to pojęcie we własnym działaniach. Zanotuj odpowiedzi uczestników w drugim oknie pierwszej kolumny (Ryc. 6). O ile to konieczne, poproś o wyjaśnienie poda-

nych słów lub uzasadnienie takiego doboru słów lub wyrażenia. Pamiętaj, żeby nie oceniać (np. nie komentuj przydatności podanych interpretacji ani ich precyzji).

Profilaktyka uzależnień od narkotyków	Jakość	Standardy
narkotyki informacja edukacja zdrowie normalność wcześnie		

Ryc. 6: Przykładowy wygląd pierwszej kolumny po pierwszej rundzie skojarzeń

- ▶ Powtórz procedurę dla „Jakości” (druga kolumna) „Standardów” (trzecia kolumna) (Ryc. 7).

Profilaktyka uzależnień od narkotyków	Jakość	Standardy
narkotyki informacja edukacja zdrowie normalność wcześnie	kryteria uzgodnienie wartość jednorodność jakość personelu	praktyka nauka role zawodowe jednorodność wspólne

Ryc. 7: Przykładowy wygląd tabeli po pierwszej rundzie skojarzeń

- ▶ Następnie zaproponuj kolejną rundę wolnych skojarzeń pamiętając, żeby nie nakładać żadnych ograniczeń co do odpowiedzi. Zastosuj tę samą procedurę jak poprzednio. Odpowiedzi zapisz w trzecim rzędzie. Po tej rundzie tabela powinna być wypełniona (Ryc. 8).

Profilaktyka uzależnień od narkotyków	Jakość	Standardy
narkotyki informacja edukacja zdrowie normalność wcześnie	kryteria uzgodnienie wartość jednorodność jakość personelu	praktyka nauka role zawodowe jednorodność wspólne
ryzyko ochrona świadomość odpowiedni moment medycyna ideologia	produkt etyczny proces droga subiektywność niski priorytet	protokół aktualizacja finansowanie kontrola

Ryc. 8: Przykładowy wygląd całej tabeli

Podsumowanie

- ▶ Po uzupełnieniu tabeli wyjaśnij, że dzięki tej aktywności uczestnicy poznali wyobrażenia grupy na temat omawianych trzech pojęć. Zapytaj uczestników czy mają jakieś spostrzeżenia (np. czy coś ich zaskoczyło?) i zainicjuj dyskusję. Podsumuj kwestie, jakie pojawiły się odnośnie do każdego z pojęć.
- ▶ Wyjaśnij, że tabela stanowi fundament wiedzy i założeń, na którym oparto szkolenie. Zauważ, że wiedza nie powstaje w próżni, ale wszystkie nowe informacje integrują się z dotychczasowymi zasobami. Celem szkolenia jest budowanie na fundamencie dotychczasowej wiedzy i założeń. Należy pamiętać, że w niektórych przypadkach nowe informacje mogą potwierdzać to co uczestnicy już wiedzą, tym samym stanowią kolejny element do aktualnej układanki znaczeń podczas gdy w innych przypadkach szkolenie może skłaniać uczestników do kwestionowania dotychczasowej wiedzy i założeń.

Wskazówki

- ▶ W Części 1 „Wymiana poglądów”, aktywność wykorzystująca samoprzylepne karteczki umożliwiła udział wszystkim uczestnikom. W Części 1A „Krótka wymiana poglądów” nie wszyscy uczestnicy będą mieli okazję uczestniczyć w proponowanej aktywności. Jedni z pewnością będą bardziej aktywni, inni nie będą się odzywać. Trenerzy powinni zachęcać wszystkich uczestników do aktywnego udziału w proponowanym ćwiczeniu.
- ▶ Jeśli grupa ma względnie podobne skojarzenia na temat trzech pojęć, konstruktywna dyskusja może być utrudniona. W takim przypadku, trenerzy powinni podsumować główne skojarzenia i odnotować podobieństwo poglądów. W celu zachęcenia do dyskusji grupa może pomyśleć o różnych poglądach funkcjonujących w obszarze profilaktyki na temat trzech omawianych pojęć.

- ▶ Tabela będzie pojawia się raz jeszcze pod koniec szkolenia w celu zebrania informacji zwrotnych na temat tego w jaki sposób szkolenie pogłębiło dotychczasową wiedzę uczestników. Trenerzy sami decydują o realizacji tego elementu.

Prosimy zapoznać się ze Wskazówkami do Części 1.

Część 2. Prezentacja: EDPQS

Ta Część dostarcza kluczowych informacji na temat Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS). Jest to część zasadnicza szkolenia i, o ile to konieczne, może być realizowana osobno w formie wykładu.

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie, Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Wprowadzenie uczestników do EDPQS i materiałów dodatkowych
- ▶ Przedstawienie struktury EDPQS
- ▶ Streszczenie standardów
- ▶ Wyjaśnienie Teorii Zmiany EDPQS (Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe)
- ▶ Podanie przykładów jak EDPQS mogą wspomagać działalność profilaktyczną
- ▶ Przekonanie uczestników, że jakość w profilaktyce odgrywa istotną rolę

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią wyjaśnić dlaczego standardy jakości w profilaktyce są przydatne i ważne
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać czym są EDPQS i jak z nich korzystać
- ▶ Uczestnicy wiedzą skąd wziąć EDPQS i materiały dodatkowe
- ▶ Uczestnicy potrafią w sposób ogólny opisać jakie materiały dodatkowe EDPQS są dostępne i czym różnią się w zakresie grup użytkowników, celów, itp.
- ▶ Uczestnicy potrafią zidentyfikować najbardziej przydatne materiały
- ▶ Uczestnicy zamierzają wykorzystywać materiały w przyszłości

Metodologia: Wykład na bazie slajdów w PowerPoincie przy aktywnym udziale uczestników

Zalecany czas realizacji: 30 min (Szkolenie krótkie); 40 min (Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe) w tym dyskusja

Materiały: Slajdy w PowerPoincie; handouty: „Wprowadzenie do Europejskich Standardów Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)”, „Cykl projektowy EDPQS”, „35 komponentów EDPQS”, „Teoria Zmiany EDPQS”; dodatkowo: inne dostępne materiały EDPQS

Wskazówki

- ▶ W przypadku Szkoleń jedno i dwudniowych należy przeznaczyć dodatkowo 10 minut na bardziej szczegółowe omówienie Teorii Zmiany EDPQS.
- ▶ W pliku z prezentacją w PowerPointcie pod każdym slajdem w polu na notatki znajdują się informacje kontekstowe. W celu uatrakcyjnienia prezentacji i prowadzenia narracji w miejsce zwykłego odczytywania treści slajdu trenerzy powinni wykorzystywać informacje kontekstowe umieszczone w polu na notatki.
- ▶ Prezentacja została również nagrana jako wsparcie dla trenerów w przygotowywaniu niniejszej Części. Nagranie pomaga zaplanować czas jaki należy poświęcić na omówienie poszczególnych slajdów oraz jak przedstawiać ich treść. By lepiej zapamiętać treści slajdów trenerzy mogą przygotować własne kartki z notatkami, w których zawrą kluczowe informacje dotyczące poszczególnych slajdów.
- ▶ Niniejsza Część powinna pomóc uczestnikom w ogólnym zrozumieniu treści oraz celów EDPQS. Ważne jest aby uczestnicy nie odnieśli wrażenia, że wymaga się od nich wyuczenia i zapamiętania Europejskich Standardów. Części praktyczne o numerach 3, 4/4A, 5/5A i 6 pozwolą uczestnikom skuteczniej pogłębić wiedzę na temat EDPQS ('uczenie się przez działanie').
- ▶ Prezentacja (szegóły, długość, tematyka) powinna być zaadaptowana do poziomu wiedzy uczestników. W podrozdziale 2.3 znajduje się odpowiedni instruktaż. Jeśli szkolenie realizowane jest dla studentów należy również zapoznać się z podrozdziałem 2.4.
- ▶ W miarę konieczności należy dodawać również treści związane z krajem, w którym odbywa się szkolenie (np. w jakich projektach lub jakie organizacje wdrożyły EDPQS, więcej przykładów w podrozdziale 2.2). W takim przypadku na prezentację należy przeznaczyć więcej czasu.
- ▶ Slajdy zawierają względnie mało informacji na temat historii powstania EDPQS w związku z czym trenerzy nie powinni poświęcać im zbyt dużo czasu. Wystarczy jeśli uczestnicy będą wiedzieli, że EDPQS zostały opracowane w ramach ustrukturyzowanego procesu uwzględniającego wiele różnych perspektyw (nie stało się to z dnia na dzień za sprawą Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce). W razie pytań ze strony uczestników trenerzy powinni posiadać wiedzę na temat powstania EDPQS.
- ▶ Niektórzy uczestnicy mogą poprosić o drukowaną wersję slajdów. Od decyzji trenera zależy czy uczestnicy otrzymają slajdy w wersji drukowanej czy elektronicznej po zakończeniu szkolenia. W każdym razie, trener powinien poinformować uczestników czy/jak może zdobyć kopię prezentacji.
- ▶ Trener powinien przynieść ze sobą kilka (przetłumaczonych) kopii Podręcznika EMCDDA na temat EDPQS i rozdać je w trakcie prezentacji lub udostępnić je do wglądu podczas przerw. W miarę dostępności środków należy przekazać uczestnikom inne materiały EDPQS, na przykład (przetłumaczone) egzemplarze Krótkiego Przewodnika EMCDDA, itp.

- ▶ Po omawianej Części można przystąpić do realizacji Części 2A, w której uczestnicy dowiedzą się więcej o stronie internetowej poświęconej EDPQS oraz materiałach dodatkowych.
- ▶ W podrozdziale 4.3 znajduje się instruktaż, w jaki sposób radzić sobie z oporem, wątpliwościami oraz krytycznymi uwagami czy pytaniami.
- ▶ W podrozdziale 1.6 znajduje się instruktaż, w jaki sposób modyfikować slajdy w PowerPoincie.

Procedura:

- ▶ Rozdaj handouty uczestnikom. Poinformuj, że nie ma potrzeby, żeby czytali teraz „Wprowadzenie”, ale niech posłuży im ono za źródło do wykorzystania w przyszłości.
- ▶ Przedstaw EDPQS uczestnikom za pomocą slajdów w PowerPoincie. Omów slajdy zgodnie z instrukcjami w polu na notatki.
- ▶ Tam gdzie to właściwe, nawiąż do języka i pojęć, o których była mowa w Części 1 lub 1A.

Podsumowanie

- ▶ Zarówno w trakcie prezentacji jak też w szerszym zakresie pod jej koniec zachęcaj do zadawania pytań i formułowania uwag. Ma to na celu aktywne zaangażowanie uczestników jak również sprawić by przekazywane informacje były dla nich jasne i zrozumiałe.
- ▶ W celu zainicjowania dyskusji można zapytać uczestników o to jak definiują jakość w swojej codziennej pracy oraz jak ta definicja ma się do ‘jakości’ w świetle EDPQS. Jeśli uczestnicy wyrazili już swoje poglądy na temat jakości w Części 1 lub 1A, można przypomnieć wnioski z tamtej dyskusji zamiast powtarzać ją na nowo (np. „Jeśli spojrzymy na nasze ustalenia z Części 1 na temat jakości to była tam mowa o X i Y, z kolei jeśli popatrzymy na jakość przez pryzmat EDPQS to może być to również Z”).
- ▶ W celu nadania szkoleniu praktycznego wymiaru, możesz zapytać uczestników, które materiały EDPQS wydają się im najciekawsze (np. z którymi chcieliby zapoznać się szczegółowo?) i czy mają pomysły na to jak wykorzystają EDPQS w swojej pracy.

Wskazówki

- ▶ W przypadku Szkoleń jedno i dwudniowych należy przeznaczyć dodatkowe 10 minut na bardziej szczegółowe omówienie Teorii Zmiany EDPQS.
- ▶ W pliku z prezentacją w PowerPoincie pod każdym slajdem w polu na notatki znajdują się informacje kontekstowe. W celu uatrakcyjnienia prezentacji i pro-

wadzenia narracji w miejsce zwykłego odczytywania treści slajdu trenerzy powinni wykorzystywać informacje kontekstowe umieszczone w polu na notatki.

- ▶ Prezentacja została również nagrana jako wsparcie dla trenerów w przygotowywaniu niniejszej Części. Nagranie pomaga zaplanować czas jaki należy poświęcić na omówienie poszczególnych slajdów oraz jak przedstawiać ich treść. By lepiej zapamiętać treści slajdów trenerzy mogą przygotować własne kartki z notatkami, w których zawrą kluczowe informacje dotyczące poszczególnych slajdów.
- ▶ Niniejsza Część powinna pomóc uczestnikom w ogólnym zrozumieniu treści oraz celów EDPQS. Ważne jest aby uczestnicy nie odnieśli wrażenia, że wymaga się od nich wyuczenia i zapamiętania Europejskich Standardów. Części praktyczne o numerach 3, 4/4A, 5/5A i 6 pozwolą uczestnikom skuteczniej pogłębić wiedzę na temat EDPQS ('uczenie się przez działanie').
- ▶ Prezentacja (szczegóły, długość, tematyka) powinna być zaadaptowana do poziomu wiedzy uczestników. W podrozdziale 2.3 znajduje się odpowiedni instruktaż. Jeśli szkolenie realizowane jest dla studentów należy również zapoznać się z podrozdziałem 2.4.
- ▶ W miarę konieczności należy dodawać również treści związane z krajem, w którym odbywa się szkolenie (np. w jakich projektach lub jakie organizacje wdrożyły EDPQS, więcej przykładów w podrozdziale 2.2). W takim przypadku na prezentację należy przeznaczyć więcej czasu.
- ▶ Slajdy zawierają względnie mało informacji na temat historii powstania EDPQS w związku z czym trenerzy nie powinni poświęcać im zbyt dużo czasu. Wystarczy jeśli uczestnicy będą wiedzieli, że EDPQS zostały opracowane w ramach ustrukturyzowanego procesu uwzględniającego wiele różnych perspektyw (nie stało się to z dnia na dzień za sprawą Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce). W razie pytań ze strony uczestników trenerzy powinni posiadać wiedzę na temat powstania EDPQS.
- ▶ Niektórzy uczestnicy mogą poprosić o drukowaną wersję slajdów. Od decyzji trenera zależy czy uczestnicy otrzymają slajdy w wersji drukowanej czy elektronicznej po zakończeniu szkolenia. W każdym razie, trener powinien poinformować uczestników czy/jak może zdobyć kopię prezentacji.
- ▶ Trener powinien przynieść ze sobą kilka (przetłumaczonych) kopii Podręcznika EMCDDA na temat EDPQS i rozdać je w trakcie prezentacji lub udostępnić je do wglądu podczas przerw. W miarę dostępności środków należy przekazać uczestnikom inne materiały EDPQS, na przykład (przetłumaczone) egzemplarze Krótkiego Przewodnika EMCDDA, itp.
- ▶ Po omawianej Części można przystąpić do realizacji Części 2A, w której uczestnicy dowiedzą się więcej o stronie internetowej poświęconej EDPQS oraz materiałach dodatkowych.
- ▶ W podrozdziale 4.3 znajduje się instruktaż, w jaki sposób radzić sobie z oporem, wątpliwościami oraz krytycznymi uwagami czy pytaniami.
- ▶ W podrozdziale 1.6 znajduje się instruktaż, w jaki sposób modyfikować slajdy w PowerPointcie.

Część 2A. Prezentacja: materiały dodatkowe EDPQS

Niniejsza Część stanowi dodatek do Części 2 i opisuje dostępne materiały dodatkowe EDPQS.

Zalecany moduł: Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Prezentacja wybranych materiałów dodatkowych EDPQS
- ▶ Wyjaśnienie, w jaki sposób materiały mogą pomóc uczestnikom w pracy
- ▶ Zmotywowanie uczestników do pozyskania i stosowania materiałów po szkoleniu

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią szczegółowo opisać treści i cele przedstawionych zasobów
- ▶ Uczestnicy postrzegają zasoby za użyteczne i zamierzają z nich korzystać w przyszłości

Metodologia: Wykład w oparciu o slajdy w PowerPoincie, stronę internetową EDPQS i przy udziale uczestników

Zalecany czas realizacji: 20 minut

Materiały: Prezentacja w PowerPoincie, dostęp do Internetu, pobrane wybrane zasoby

Procedura:

- ▶ Sposób realizacji niniejszej Części zależy od tego co chcesz osiągnąć i jakie materiały pokazać grupie.
- ▶ Możesz zacząć od ogólnej prezentacji strony internetowej EDPQS (www.prevention-standards.eu). Zwróć uwagę na poszczególne sekcje strony i co można tam znaleźć. Jeśli uczestnicy nie znają dobrze angielskiego, poinformuj gdzie dostępne są materiały w innych językach.
- ▶ Omów szczegółowo 1-2 materiały przedstawiając ich strukturę. Połóż nacisk na ich walory praktyczne oraz w jaki sposób mogą przyczynić się do promocji jakości w profilaktyce uzależnień od narkotyków. Powiedz również o korzyściach płynących z ich stosowania a także wsparciu jakie oferują w codziennej pracy profilaktycznej.
- ▶ Podsumowanie

- ▶ W celu nadania szkoleniu praktycznego wymiaru, zapytaj uczestników, w jaki sposób mogliby wykorzystać zaprezentowane materiały we własnych działaniach.

Wskazówki

- ▶ Dobór materiałów do prezentacji w niniejszej Części powinien opierać się na profilu grupy i jej potrzebach. Na przykład, grupie praktyków należałoby przedstawić Poradnik EDPQS w zakresie samodzielnej oceny (Poradnik 2) natomiast decydenci powinni zapoznać się z Poradnikiem EDPQS dla decydentów (Poradnik 1). Więcej informacji w Rozdziale 2. Proszę pamiętać, że z uwagi na fakt iż Poradniki były jeszcze w fazie opracowywania kiedy powstawał niniejszy podręcznik, nie istniała możliwość przetestowania niniejszej Części w praktyce zgodnie z podanymi zaleceniami.
- ▶ Należy poinformować uczestników, że materiały dodatkowe powstały przy udziale wielu osób i organizacji zajmujących się profilaktyką a nie tylko Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce.
- ▶ Zaleca się pobranie materiałów przed szkoleniem na wypadek problemów z dostępem do Internetu w dniu szkolenia.
- ▶ Chociaż w ramach Szkolenie jednodniowego nie zaleca się realizacji Części 2A, można ją zrealizować pod warunkiem, że będzie na to czas i chcesz pogłębić wiedzę uczestników na temat tego konkretnego zasobu.

Część 3. Prezentacja: Lista kontrolna EDPQS i Studium przypadku 1

Niniejsza Część bazuje na liście kontrolnej z Krótkiego Przewodnika EMCDDA. Uczestnicy dowiedzą się, w jaki sposób standardy jakości mogą wspierać działalność profilaktyczną w praktyce.

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie, Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Prezentacja struktury Listy kontrolnej EDPQS
- ▶ Zademonstrowanie przydatności EDPQS na podstawie studium przypadku
- ▶ Pokazanie, w jaki sposób EDPQS pomagają lepiej zrozumieć mocne i słabe strony działań profilaktycznych

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią opisać Listę kontrolną EDPQS i jak należy z niej korzystać
- ▶ Uczestnicy potrafią dokonywać przeglądów projektów w oparciu o EDPQS
- ▶ Uczestnicy potrafią wyjaśnić wartość dodaną EDPQS w zakresie refleksji i (samodzielnej) oceny w podnoszeniu jakości programów profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy są zmotywowani do stosowania listy kontrolnej

Metodologia: Wykład na bazie slajdów w PowerPoincie przy aktywnym udziale uczestników

Zalecany czas realizacji: 50 minut

Materiały: slajdy w PowerPoincie; handout: „Studium przypadku ‘Stella’: Opis projektu” (po jednym egzemplarzu dla każdego uczestnika)

Procedura:

- ▶ Za pomocą slajdów w PowerPoincie zaprezentuj listę kontrolną z Krótkiego Przewodnika. Omów slajdy zgodnie ze wskazaniami w notatkach pod slajdami.
- ▶ Poinformuj uczestników, że istnieją różne listy kontrolne EDPQS, natomiast w tej Części przedstawiona zostanie lista z Krótkiego Przewodnika.
- ▶ Wyjaśnij szczegółowo strukturę Listy kontrolnej EDPQS i w jaki sposób należy ją wypełniać.

- ▶ Zaprezentuj studium przypadku w oparciu o listę kontrolną. Zaleca się korzystanie z gotowego projektu 'Stella' (znajduje się w handoutach dla uczestników). W tym celu każdy z uczestników otrzymuje opis projektu 'Stella'. Uczestnicy indywidualnie zapoznają się z opisem i dokonują jego wstępnej analizy. Przeznacz na tę aktywność 5-10 minut.
- ▶ W prezentacji, pusta tabela Listy kontrolnej EDPQS jest stopniowa wypełniana szczegółami dotyczącymi danego przypadku. W celu większego zaangażowania uczestników poproś ich, żeby zaproponowali co należy wpisać w poszczególne okna tabeli zanim na kolejnych slajdach ujawnisz gotowe odpowiedzi. Ponieważ slajdy pokazują jedynie tytuły komponentów (nie opisy), konieczne może okazać się wyjaśnienie znaczenia określonych komponentów zanim uczestnicy sformułują właściwe sugestie co do treści okien. Zwróć uwagę, że normalnie lista kontrolna zawiera streszczenie podstawowych standardów jako pomoc przy jej wypełnianiu.

Podsumowanie

- ▶ Zaproś uczestników do zadawania pytań lub wyrażania uwag. Upewnij się, że uczestnicy zrozumieli jak należy stosować Listę kontrolną. Wyjaśnij wątpliwości i przekaz dodatkowe informacje co do kwestii, które interesują uczestników. W przypadku braku reakcji ze strony uczestników zachęć ich pytając: „Czy wszyscy rozumieją, w jaki sposób należy badać projekty za pomocą Europejskich Standardów?” lub „Czy cele Listy kontrolnej EDPQS są dla Państwa zrozumiałe?”.

Wskazówki

- ▶ Zapoznaj się z 'Uwagą' poniżej. Znajdują się w niej sugestie co do sposobu wykorzystania w szkoleniu funkcjonujących programów jako studiów przypadku.
- ▶ „Handouty dla uczestników” dołączone do niniejszego Poradnika zawierają opis projektu 'Stella' jak również przykładowe odpowiedzi w oparciu o EDPQS. W tej Części nie ma potrzeby podawać uczestnikom przykładowych odpowiedzi, jednak mogą się one przydać trenerom przy przygotowywaniu przedmiotowej aktywności.
- ▶ W tym konkretnym zadaniu, kolumna „Zalecane działania” zawiera pytania, jakie chcielibyśmy zadać realizatorom programu. Podczas stosowania listy kontrolnej w praktyce ta kolumna służy do formułowania konkretnych zaleceń w zakresie doskonalenia programu (nie tylko punktowania brakujących informacji).
- ▶ Uczestnicy nie powinni mieć trudności ze zrozumieniem Listy kontrolnej EDPQS i jej zastosowania. Warto wtedy zwerbalizować to poczucie i zwrócić uwagę, że prawidłowa i powtarzalna ocena przypadku nie byłaby możliwa bez szczegółowej struktury, jakiej dostarczają Europejskie Standardy.
- ▶ Po omawianej Części można zrealizować aktywność polegającą na pracy w podgrupach za pomocą przedmiotowej listy kontrolnej (Część 4 lub 4A). Jeśli większość uczestników to doświadczeni praktycy to w Części 4B można zastosować listę kontrolną do samodzielnej oceny opracowaną specjalnie dla praktyków (Poradnik 2).

Uwaga: Wykorzystanie w szkoleniu przykładowych projektów i studiów przypadku

Celem Części 3, 4/4A/4B i 6 jest pokazanie w jaki sposób wykorzystywać EDPQS w przeglądach i doskonaleniu działań profilaktycznych w praktyce. W Części 3 trenerzy prezentują przykładowy projekt i omawiają jego mocne i słabe strony w oparciu o Europejskie Standardy. Do tego celu opracowano studium przypadku o nazwie 'Stella'. Dopuszcza się zastosowanie własnego przykładu. W Części 4 i 4A uczestnicy w podgrupach dokonują przeglądu przykładowego projektu w oparciu o EDPQS. Drugim studium przypadku opracowanym na potrzeby szkoleniowe jest projekt o nazwie 'Klub popołudniowy'. W Części 4B uczestnicy (muszą to być doświadczeni praktycy prowadzący działania praktyczne) dokonują za pomocą EDPQS analizy jednego z własnych projektów. W Części 6 uczestnicy analizują nowy projekt opracowany przez inną podgrupę w trakcie Części 5 i w oparciu o sugestie sformułowane w poprzednich etapach.

Przykładowe projekty mogą być następujące:

- ▶ Studium przypadku 'Stella' (zalecane w Części 3)
- ▶ Studium przypadku 'Klub popołudniowy' (zalecane do Części 4 i 4A)
- ▶ Przykładowe projekty uczestników (zalecane do Części 4B)
- ▶ Przykładowe projekty trenera (dodatkowo do Części 3)
- ▶ Projekt opracowany w trakcie szkolenia (zalecane do Części 6)

Studia przypadku 'Stella' i 'Klub popołudniowy'

Dla celów Części 3 i 4/4A przygotowano fikcyjne projekty 'Stella' i 'Klub popołudniowy'. 'Stella' to program profilaktyki uniwersalnej przeznaczony do realizacji w szkołach natomiast 'Klub popołudniowy' to projekt alternatywnego sposobu spędzania wolnego czasu kierowany do zagrożonej młodzieży z zaniedbanych obszarów miejskich. Celowo wybraliśmy dwa zupełnie różne studia przypadku, żeby pokazać, że Europejskie Standardy można stosować w różnych typach profilaktyki. Zalecamy, aby trenerzy dali uczestnikom możliwość zapoznania się z obydwojema programami. Należy pamiętać, że prezentowane studia przypadku nie dotyczą ani 'wzorcowych' ani 'problematycznych' projektów. Ich celem jest pokazanie mocnych i słabych stron wspólnych dla wszystkich projektów. Celem studium przypadku o nazwie 'Stella' jest zilustrowanie procesu analizy projektu za pomocą EDPQS (Część 3) natomiast 'Klub popołudniowy' ma służyć jako przedmiot analizy w podgrupach (Część 4/4A). Oba przykłady wymagają od uczestników podobnego stopnia umiejętności.

W niniejszym poradniku, w dokumencie pn. „Handouty dla uczestników” znajdują się następujące materiały do wykorzystania w trakcie zajęć poświęconych przedmiotowym projektom:

- ▶ Krótki opis projektu
- ▶ Lista przykładowych odpowiedzi w zakresie mocnych i słabych stron z perspektywy EDPQS

W ramach realizacji Części 3 i 4/4A uczestnicy otrzymują kopię właściwego **opisu projektu**. Opisy projektów są stosunkowo krótkie – zawierają mniej informacji niż wymagałby tego wniosek o dofinansowanie, ale więcej niż znalazłoby się na stronie internetowej projektu. Uczestnicy zapoznają się z opisem i sprawdzają, które Europejskie Standardy są spełnione, następnie identyfikują mocne i słabe strony projektu a także obszary wymagające wyjaśnienia. Z uwagi na ograniczenia czasowe w proponowanym szkoleniu, uczestnicy skupiają się na wybranych standardach jakości. W Części 4/4A zadaniem uczestników będzie również omówienie, w jaki sposób lista kontrolna EDPOQS została wykorzystana w analizie.

Przykładowe odpowiedzi zawierają opis projektu z komentarzem wskazującym jak każde zdanie opisu odnosi się do standardów EDPQS. Przykładowe odpowiedzi przeznaczone są głównie dla trenerów. Mają im pomóc w lepszym zrozumieniu sposobów wykorzystania EDPQS do analizy prawdziwych projektów. W trakcie dyskusji trenerzy mogą odwołać się do przykładów podanych w komentarzach w celu omówienia z uczestnikami mocnych i słabych projektu. Po przedyskutowaniu przykładowego projektu przez uczestników trenerzy mogą rozdać kopie przykładowych odpowiedzi.

Do prac w Części 3 (projekt 'Stella') można wykorzystać **slajdy w PowerPointcie**. Mogą one służyć do prezentacji studium przypadku i omówienia go w oparciu o EDPQS.

Własne przykłady uczestników

Część 4B daje uczestnikom możliwość pracy nad własnymi przykładami w miejsce gotowych studiów przypadku. Taka opcja jest korzystna, ponieważ uczestnicy mogą natychmiast wcielić w życie doświadczenia wyniesione ze szkolenia. Jednakże własne projekty uczestników można wykorzystać jedynie wtedy gdy uczestnicy posiadają gruntowną wiedzę na temat danego działania profilaktycznego⁵ (np. aktywnie uczestniczą w opracowaniu bądź implementacji projektu). Ta opcja będzie zasadna **jedynie wtedy gdy uczestnicy to kierownicy programów, twórcy programów bądź doświadczeni realizatorzy** (zob. Rozdział 2). Ponadto zaleca się, aby uczestnicy wybierali działania profilaktyczne będące aktualnie w fazie realizacji, ponieważ ułatwi to to analizę. Jeśli uczestnicy zdecydują się pracować na własnych przykładach można wtedy zastosować adaptowalne listy kontrolne z Poradnika 2. Więcej informacji znajduje się w Części 4B.

Własne przykłady trenerów

W części 3 trenerzy mogą wykorzystywać własne przykłady. Może to być projekt, w który byli osobiście zaangażowani bądź taki, który jest popularny w ich kraju lub otoczeniu zawodowym (np. uznany program rządowy). Zastosowanie przez trenerów własnych przykładów ma swoje zalety. Na przykład, ponieważ dobrze je znają są w stanie pewnie i szczegółowo je omówić. Jeśli uczestnicy również znają te przykła-

dy będzie im łatwiej je zrozumieć i zanalizować w porównaniu do gotowych studiów przypadku takich jak 'Stella' czy 'Klub popołudniowy'. Wyzwanie stanowić jednak może otwarta dyskusja nad słabymi stronami takich projektów (np. może powstać wrażenie, że trenerzy są w konflikcie interesów).

W przypadku bazowania na programach rządowych istnieje ryzyko, że dyskusja odejdzie od tematu EDPQS na inne kwestie (np. polityka rządu). Ponadto, trenerzy musieliby opracować niezbędne materiały, w tym analizę projektu według EDPQS. Trenerzy mogą 'ufikcyjnić' własne przykłady tak jak zostało to zrobione w przypadku projektów 'Stella' i 'Klub popołudniowy'. Oznaczałoby to wprowadzenie zmian do pierwotnych projektów tak, aby z jednej strony utrudnić ich rozpoznanie natomiast z drugiej umożliwić identyfikację mocnych i słabych stron na podstawie EDPQS.

W miejsce materiałów opracowanych do projektów 'Stella' i 'Klub popołudniowy' można stosować własne przykłady jednakże opracowanie odpowiednich studiów przypadku wymaga posiadania gruntownej wiedzy na temat EDPQS a także dysponowania odpowiednim czasem. W związku z tym zalecamy trenerom korzystać ze studiów przypadku 'Stella' i 'Klub popołudniowy' chyba, że posiadają czas i umiejętności niezbędne do opracowania własnych przykładów.

Propozycje projektów opracowane w trakcie szkolenia

W Części 6 zaleca się wykorzystanie projektu wypracowanego w Części 5. Pomińmo iż możliwe jest, żeby uczestnicy przekazywali informacje zwrotne na temat pracy swoich kolegów/koleżanek nie należy tego robić, ponieważ uczestnicy mogą z niechęcią podchodzić do udzielania informacji na temat realizowanych przez siebie projektów. Mogą również nie chcieć konfrontować się z krytyką własnej pracy. Korzyść ze stosowania przykładowych projektów opracowanych w Części 5 jest taka, że uczestnicy otrzymują informacje zwrotne na temat własnych pomysłów lecz nie towarzyszy temu ryzyko związane z udzielaniem informacji na temat prawdziwych projektów.

Część 4. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2

Ta Część pozwala uczestnikom na przetestowanie możliwości zastosowania Europejskich Standardów a także przećwiczenie umiejętności analizy projektów w oparciu o EDPQS.

Zalecany moduł: Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Wsparcie uczestników w analizie studium przypadku w oparciu o EDPQS
- ▶ Poprowadzenie sesji, w trakcie której grupy robocze dzielą się wynikami swojej pracy tak by wszyscy uczestnicy szkolenia mogli skorzystać z pomysłów zrodzonych podczas pracy w podgrupach
- ▶ Pokazanie, w jaki sposób Europejskie Standardy mogą wspierać krytyczną analizę działań profilaktycznych

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy w oparciu o EDPQS potrafią krytycznie ocenić działania profilaktyczne
- ▶ Uczestnicy w oparciu o EDPQS potrafią sformułować zalecenia jak usprawnić działania profilaktyczne
- ▶ Uczestnicy doceniają znaczenie listy kontrolnej EDPQS jako narzędzia przydatnego w uzyskaniu całościowego oglądu działań profilaktycznych

Metodologia: praca indywidualna, praca w podgrupach, przekazywanie informacji na forum ogólnym przy wsparciu trenera, dyskusja na forum ogólnym

Zalecany czas realizacji: 105 min. – w tym 60 min. na pracę w podgrupach, następnie informacja zwrotna na forum ogólnym i dyskusja 45 min.

Materiały: Slajdy w PowerPoint, Handouty: „Studium przypadku: ‘Klub popołudniowy’: Opis projektu” (po jednym egzemplarzu na uczestnika), „Lista kontrolna EDPQS” (po jednym egzemplarzu na uczestnika), „Tabela sprawozdawcza: Analiza projektu na podstawie studium przypadku” (po jednym egzemplarzu na grupę roboczą), dodatkowo: „Studium przypadku: ‘Klub popołudniowy’: Przykładowe odpowiedzi” (po jednym egzemplarzu na uczestnika)

Procedura:

Praca w podgrupach (60 minut)

- ▶ Podziel uczestników na małe grupy (3-6 osób) i poproś o wybór lidera. Lider będzie odpowiedzialny za przekazywanie wyników pracy grupy na forum ogólnym.
- ▶ Rozdaj uczestnikom opisy „Klubu popołudniowego” a także listy kontrolne EDPQS. Każda podgrupa otrzymuje również Tabelę sprawozdawczą do tego zadania. W przypadku korzystania z przykładowych odpowiedzi, **na tym etapie nie** należy ich ujawniać.
- ▶ Wyjaśnij zadanie zgodnie z opisami na slajdach w PowerPoincie właściwymi dla tej Części.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 15 min. na zapoznanie się z opisem projektu i wstępną analizę. Poproś uczestników o krótkie omówienie w podgrupach pierwszych wniosków.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 25 min. na analizę projektu za pomocą EDPQS. Wyjaśnij, że z uwagi na ograniczenia czasowe na początku każda grupa powinna skupić się wyłącznie na jednym etapie projektowym. Przydziel grupom standardy. Przykładowo (tj. jeśli są tylko dwie podgrupy, pierwsza pracuje nad komponentami A-D natomiast druga nad Etapem 1):
 - Grupa 1: Kwestie wspólne (komponenty A-D)
 - Grupa 2: Ocena potrzeb (Etap 1)
 - Grupa 3: Ramy programu (Etap 3)
 - Grupa 4: Konstrukcja interwencji (Etap 4)
 - Grupa 5: Realizacja i monitoring (Etap 6)
 - Grupa 6: Rozpowszechnianie i doskonalenie (Etap 8)
- ▶ Po upływie 10 min. od rozpoczęcia aktywności (bądź wcześniej jeśli to właściwe), poproś uczestników o przejście do kolejnego etapu cyklu projektowego lub innego wedle ich uznania. Uczestnicy mogą kontynuować dyskusję dalej na ten sam temat (tj. jeśli nie zdecydują o przejściu do kolejnego etapu).
- ▶ Daj uczestnikom ok. 10 min. na omówienie mocnych i słabych stron danego etapu a następnie rozpoczęcie uzupełniania Tabeli sprawozdawczej.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 10 min. na dyskusję nad przydatnością listy kontrolnej i uzupełnienie Tabeli sprawozdawczej.

Informacje zwrotne na forum ogólnym (45 minut)

- ▶ Poproś lidera każdej grupy o zreferowanie wyników dyskusji w grupie zgodnie z tym co zostało zapisane w tabeli sprawozdawczej. Zapytaj uczestników czego dowiedzieli się o projekcie z pomocą listy kontrolnej EDPQS w porównaniu do swoich pierwszych reakcji na temat projektu.
- ▶ Jeśli grupa wybrała dodatkowy etap projektowy ponad ten przypisany przez trenera, należy poprosić o uzasadnienie tego wyboru.

- ▶ Dokonaj podsumowania informacji zwrotnych z prac w podgrupach, połóż nacisk na wskazane mocne i słabe strony projektu a także opinie na temat przydatności listy kontrolnej EDPQS.

Podsumowanie

- ▶ Podsumuj informacje zwrotne z prac w podgrupach i połóż nacisk na podobieństwa oraz różnice, które wypłynęły podczas realizacji tego zadania. Należy uwypuklić istotne mocne i słabe strony, które zostały pominięte przez grupy. (Dodatkowo: Trenerzy mogą rozdać uczestnikom przykładowe odpowiedzi i wspólnie je omówić.)
- ▶ Poproś o uwagi i zainicjuj krótką dyskusję na temat kluczowych kwestii poruszonych w tej Części.
- ▶ Zakończ tę Część poprzez wyjaśnienie, w jaki sposób przeprowadzona aktywność wpłynęła na poprawę umiejętności w zakresie systemowej analizy jakości działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Niniejsza Część jest szczególnie przydatna dla uczestników, ponieważ dzięki liście kontrolnej oni korzystają z EDPQS bez konieczności zapoznawania się z całym Podręcznikiem EMCDDA.
- ▶ Uczestnicy mogą formułować opinie iż „Klub popołudniowy” nie jest typowym programem profilaktycznym i że woleliby przeprowadzić analizę innego projektu. W takim przypadku trenerzy powinni wyjaśnić, że to studium przypadku zostało celowo wybrane w celu zilustrowania różnorodności zastosowań EDPQS wobec działań profilaktycznych i że przedmiotowy projekt stanowi uzupełnienie studium przypadku omawianego w Części 3. Oba studia przypadku stwarzają możliwość przeprowadzenia ciekawej dyskusji i uzyskania wglądu co do sposobów wykorzystania EDPQS. W sekcji ‘Uwaga’ między Częścią 3 i 4 w niniejszym podręczniku znajduje się więcej informacji na ten temat.
- ▶ Trenerzy powinni uważać, żeby w kontekście przedmiotowego zadania nie używać terminu ‘ewaluacja’ (tj. nie powinni prosić uczestników o ‘ewaluację’ projektu za pomocą EDPQS). Alternatywne terminy to ‘badanie’, ‘ocena’ czy ‘przeгляд’ (tj. uczestnicy oceniają projekt za pomocą EDPQS). W przeciwnym razie uczestnicy mogą odnieść fałszywe wrażenie, że stosowanie EDPQS może zastąpić formalną ewaluację wyniku lub procesu.
- ▶ Trenerzy mogą pozwolić uczestnikom na samodzielne utworzenie grup roboczych bądź też mogą tego dokonać stosując kryterium różnorodności, w myśl którego w skład podgrup wchodzi uczestnicy z różnych obszarów zawodowych (np. ochrona zdrowia psychicznego, profilaktyka narkotykowa, szkolnictwo) lub terytorialnych.
- ▶ Trenerzy powinni dbać o aktywne zaangażowanie wszystkich członków grup roboczych.

- ▶ Mimo iż trenerzy powinni umożliwić podgrupom samodzielną pracę, powinni również w miarę konieczności proponować wsparcie (np. poprzez odwiedzanie podgrup i proponowanie pomocy lub wyjaśnień). W prowadzeniu większych grup przydatny może okazać się drugi trener. Więcej informacji na ten temat znajduje się w podrozdziale 2.3.
- ▶ Niewykluczone, że w trakcie realizacji niniejszej aktywności uczestnicy będą kwestionować strukturę bądź treść Europejskich Standardów. W niektórych przypadkach wystarczy wyjaśnić znaczenie określonych terminów natomiast w innych reakcja może być utrudniona, ponieważ uczestnicy będą odmiennego zdania co do sposobu organizacji Standardów. Więcej wskazówek jak radzić sobie w tego typu sytuacjach znajduje się w podrozdziale 4.3.
- ▶ Podane czasy mają charakter orientacyjny. Trenerzy muszą sami ocenić ile czasu przeznaczyć na poszczególne aktywności w ramach danej Części w zależności od zaangażowania uczestników. Podane czasy powinny najlepiej sprawdzić się w przypadku trzech podgrup. Jeśli będzie ich mniej warto przeznaczyć więcej czasu na pracę w podgrupach kosztem aktywności na forum ogólnym. Jeśli natomiast liczba podgrup będzie większa warto przeznaczyć więcej czasu na realizację. Warto również zaplanować przerwę między aktywnością w podgrupach a wymianą informacji zwrotnych na forum ogólnym.
- ▶ Pod koniec szkolenia, w Części 8 „Wnioski i Sesja zamykająca” pojawi się odwołanie do dyskusji, jak miała miejsce w niniejszej Części. Trenerom może przydać się robienie notatek, które będą mogli później wykorzystać w trakcie przygotowywania ostatniej sesji.
- ▶ W przypadku ograniczeń czasowych Część 4 można zastąpić Częścią 4A. Jeśli grupa szkoleniowa składa się głównie z doświadczonych praktyków Część 4 można zastąpić Częścią 4B.

Część 4A. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2 (wersja skrócona)

Niniejsza Część to wariant „Części 4. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2”. Może on być wykorzystany w przypadku ograniczeń czasowych (tj. w ramach modułu pn. Szkolenie krótkie). W Części 4, w grupach roboczych (podgrupach) omawiane są mocne i słabe strony projektu a następnie wnioski zapisywane są w Tabeli sprawozdawczej. W Części 4A, mocne i słabe strony zamiast w podgrupach omawiane są na forum ogólnym co przynosi oszczędności czasowe.

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie

Cele i Zakładane wyniki te same jak w Części 4.

Metodologia: praca indywidualna, praca w podgrupach, prezentacja wniosków na forum ogólnym przy wsparciu trenera, dyskusja na forum ogólnym

Zalecany czas realizacji: 60 min. – w tym 40 min. na działania w podgrupach a następnie prezentacja wyników na forum ogólnym i dyskusja – 20 min.

Materiały: Slajdy w PowerPoincie, Handouty: „Studium przypadku: ‘Klub popołudniowy’: Opis projektu” (po jednym egzemplarzu na uczestnika), „Lista kontrolna EDPQS t” (po jednym egzemplarzu na uczestnika), dodatkowo: „Studium przypadku: ‘Klub popołudniowy’: Przykładowe odpowiedzi” (po jednym egzemplarzu na uczestnika). Uwaga: Tabela sprawozdawcza nie jest wykorzystywana w tej Części.

Procedura:

Praca w podgrupach (40 minut)

- ▶ Podziel uczestników na małe grupy (3-6 osób) i poproś o wybór lidera. Lider będzie odpowiedzialny za przekazywanie wyników pracy grupy na forum ogólnym.
- ▶ Rozdaj uczestnikom opisy „Klubu popołudniowego” a także listy kontrolne EDPQS. W przypadku korzystania z przykładowych odpowiedzi, na tym etapie nie należy ich ujawniać.
- ▶ Wyjaśnij zadanie zgodnie z opisami na slajdach w PowerPoincie właściwymi dla tej Części.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 15 min. na zapoznanie się z opisem projektu i wstępną analizę. Poproś uczestników o krótkie omówienie w podgrupach pierwszych wniosków.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 25 min. na analizę projektu za pomocą EDPQS. Wyjaśnij, że z uwagi na ograniczenia czasowe na początku każda grupa powinna skupić się wyłącznie na jednym etapie projektowym. Przydziel grupom standardy. Przykładowo (tj. jeśli są tylko dwie podgrupy, pierwsza pracuje nad komponentami A-D natomiast druga nad Etapem 1):

- Grupa 1: Kwestie wspólne (komponenty A-D)
 - Grupa 2: Ocena potrzeb (Etap 1)
 - Grupa 3: Ramy programu (Etap 3)
 - Grupa 4: Konstrukcja interwencji (Etap 4)
 - Grupa 5: Realizacja i monitoring (Etap 6)
 - Grupa 6: Rozpowszechnianie i doskonalenie (Etap 8)
- ▶ Po upływie 10 min. od rozpoczęcia aktywności (bądź wcześniej jeśli to właściwe), poproś uczestników o przejście do kolejnego etapu cyklu projektowego lub innego wedle ich uznania. Uczestnicy mogą kontynuować dyskusję dalej na ten sam temat (tj. jeśli nie zdecydują o przejściu do kolejnego etapu).

Informacje zwrotne na forum ogólnym (20 minut)

- ▶ Poproś liderów o podsumowanie dyskusji w podgrupach. Zapytaj uczestników czego dowiedzieli się o projekcie za pomocą listy kontrolnej EDPQS w porównaniu do swoich pierwszych reakcji na temat projektu.
- ▶ Jeśli grupa wybrała dodatkowy etap projektowy ponad ten przypisany przez trenera, należy poprosić o uzasadnienie tego wyboru.
- ▶ Dokonaj podsumowania informacji zwrotnych z prac w podgrupach.

Podsumowanie

- ▶ Podsumuj informacje zwrotne z prac w podgrupach i połącz nacisk na podobieństwa oraz różnice, które wypłynęły podczas realizacji tego zadania.
- ▶ Zainicjuj dyskusję na temat mocnych i słabych stron projektu zidentyfikowanych przez uczestników oraz tego w jaki sposób można udoskonalić projekt. (Dodatkowo: Trenerzy mogą zaprezentować uczestnikom przykładowe odpowiedzi i wspólnie je omówić.)
- ▶ Zapytaj uczestników o przydatność listy kontrolnej i poproś o uzasadnienie.
- ▶ Poproś o uwagi lub pytania.
- ▶ Zakończ tę Część poprzez wyjaśnienie w jaki sposób ta aktywność wpłynęła na poprawę umiejętności w zakresie systemowej analizy jakości działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Jeśli na szkolenie można przeznaczyć więcej czasu (np. Możliwe jest Szkolenie jednodniowe), zaleca się realizację Części 4, ponieważ pozwala ona na bardziej metodyczną i głębszą analizę projektu.
- ▶ Należy zapoznać się ze Wskazówkami do Części 4.

Część 4B. Autorefleksja z wykorzystaniem Poradnika 2

Niniejsza Część to wariant „Części 4. Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2”. Może on być wykorzystany w przypadku gdy uczestnikami szkolenia są doświadczeni praktycy, którzy na bieżąco realizują działania profilaktyczne (zob. również Rozdział 2). W Części 4, uczestnicy dokonali analizy fikcyjnego studium przypadku za pomocą Krótkiego przewodnika EDPQS. W Części 4B uczestnicy mają za zadanie dokonać analizy projektu, który aktualnie realizują. W niniejszej Części pojawia się kwestionariusz z poradnika EDPQS dla praktyków poświęconego samodzielnej ocenie (<http://www.preventation-standards.eu/toolkit-2/>) celem pokazania uczestnikom szkolenia w jaki sposób standardy jakości mogą wspierać działania profilaktyczne.

Zalecany moduł: Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Prezentacja kwestionariusza z Poradnika EDPQS na temat samodzielnej oceny dla praktyków (Poradnik 2)
- ▶ Wsparcie uczestników w analizie własnych działań za pomocą EDPQS
- ▶ Zorganizowanie sesji, podczas której uczestnicy zaprezentują swoje spostrzeżenia w wyniku czego wszyscy uczestnicy będą mogli skorzystać z pomysłów, jakie pojawiły się w tej aktywności
- ▶ Umożliwienie analizy własnych, aktualnie realizowanych działań
- ▶ Położenie nacisku na to w jaki sposób EDPQS mogą pomóc w identyfikacji mocnych i słabych stron projektu

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią opisać kwestionariusz z poradnika EDPQS dla praktyków na temat samodzielnej oceny oraz w jaki sposób należy z niego korzystać
- ▶ Uczestnicy potrafią dokonać przeglądu własnych działań w oparciu o EDPQS
- ▶ Uczestnicy mają lepszą wiedzę na temat mocnych i słabych stron realizowanych przez siebie programów profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy za pomocą EDPQS potrafią sformułować działania, które wpływają na poprawę realizowanych przez siebie programów profilaktycznych

- ▶ Uczestnicy postrzegają kwestionariusze EDPQS jako przydatne narzędzia w uzyskiwaniu całościowego oglądu własnych projektów i poprawie ich poszczególnych elementów
- ▶ Uczestnicy są zmotywowani do stosowania kwestionariuszy w przyszłości

Metodologia: Krótki wykład za pomocą slajdów w PowerPoincie, praca w podgrupach, informacje zwrotne na forum ogólnym przy wsparciu trenera, dyskusja na forum ogólnym

Zalecany czas realizacji: 105 min. – w tym 10 min. na wprowadzenie, 30 min. na prace indywidualną oraz 35 min. na pracę w podgrupach, następnie informacje zwrotne na forum ogólnym i dyskusja w całej grupie – 30 min.

Materiały: slajdy w PowerPoincie; Materiały z Poradnika 2 (po jednej kopii dla każdego uczestnika, do pobrania z www.prevention-standards.eu/toolkit-2/); dodatkowo: komputer z dostępem do Internetu dla każdego uczestnika i zapoznanie się z elektroniczną wersją Poradnika 2. Uwaga: w poniższych instrukcjach założono, że w szkoleniu wykorzystane będą materiały w formie papierowej. W przypadku korzystania z materiałów w formie elektronicznej należy je odpowiednio zaadaptować.

Procedura:

Wprowadzenie (10 minut)

- ▶ Zaprezentuj Poradnik EDPQS na temat samodzielnej oceny dla praktyków za pomocą odpowiednich slajdów w PowerPoincie. Omów slajdy zgodnie z zaleceniami znajdującymi się miejscu na notatki.
- ▶ Przypomnij uczestnikom, że istnieją różne listy kontrolne EDPQS jednak w tym ćwiczeniu zastosowano listę kontrolną z poradnika EDPQS na temat samodzielnej oceny (Poradnik 2).
- ▶ Poinformuj uczestników, że kwestionariusze można również uzupełniać online, natomiast w szkoleniu zastosowano wersje papierowe.

Praca indywidualna (30 minut)

- ▶ Rozdaj każdemu uczestnikowi kopię dwóch kwestionariuszy oraz profil syntezy.
- ▶ Szczegółowo wyjaśnij strukturę Listy Kontrolnej – Ocena Jakości oraz jak należy ją wypełniać. Zapytaj uczestników czy mają pytania.
- ▶ Poproś uczestników aby zastanowili się nad projektem, nad którym aktualnie pracują i który chcieliby poddać analizie za pomocą EDPQS. Omów kryteria doboru projektów zgodnie z informacją na slajdzie.
- ▶ Uczestnicy mają 20 minut na uzupełnienie Listy kontrolnej – Ocena Jakości odnośnie do projektu, nad którym obecnie pracują. Wyjaśnij, że celem ćwiczenia jest zapoznanie uczestników z Listą kontrolną i nie jest istotne czy uczestnikom uda się skończyć uzupełnianie w tym czasie.

- ▶ Po upływie 20 minut poproś uczestników o przerwanie pracy nad kwestionariuszem. Poinstruj uczestników w jaki sposób powinni wykorzystać podane odpowiedzi do uzupełnienia profilu syntezy oraz identyfikacji obszarów priorytetowych w ramach standardów (należy stosować się do instrukcji w Poradniku 2). Uczestnicy uzupełniają profil syntezy dla tych obszarów, do których udało im się odnieść w kwestionariuszu.
- ▶ Poproś uczestników o wybranie 1-2 komponentów, które według profilu syntezy okazały się być obszarami priorytetowymi.
- ▶ Praca w podgrupach (35 minut)
- ▶ Poproś uczestników o stworzenie grup w oparciu o wspólne obszary priorytetowe. Poproś każdego z uczestników o podanie na forum całej grupy wybranego komponentu priorytetowego oraz poinstruj uczestników z tymi samymi komponentami, aby usiedli wspólnie. Ci uczestnicy, którzy nie mają podgrupy mogą dołączyć do jednej z powstałych podgrup.
- ▶ Szczegółowo wyjaśnij strukturę Kwestionariusza – Wsparcie Doskonalenia oraz jak należy go wypełniać. Zapytaj uczestników czy mają pytania.
- ▶ Każda grupa wybiera lidera. Wyjaśnij, że lider przedstawi wyniki dyskusji na forum ogólnym, zarówno wnioski po uzupełnieniu kwestionariuszy jak i napotkane trudności.
- ▶ Uczestnicy mają 25 minut na uzupełnienie tabeli dotyczącej wybranego komponentu priorytetowego. Ponieważ każdy członek grupy prawdopodobnie pracuje nad innym projektem i ma w związku z tym różne problemy, uczestnicy powinni dzielić się z grupą swoimi odpowiedziami i dokonywać porównań między własnymi projektami co do różnic/podobieństw w zakresie rozwiązywania tych samych problemów.

Informacje zwrotne na forum ogólnym (30 minut)

- ▶ Poproś lidera każdej grupy o podsumowanie wyników dyskusji w podgrupach.
- ▶ Podsumuj główne informacje zwrotne kładąc przy tym nacisk na to jakie wnioski udało się sformułować dzięki kwestionariuszom a także na przydatność tego ćwiczenia w ocenie uczestników.
- ▶ Po prezentacji informacji zwrotnych na forum całej grupy zapytaj uczestników czy mają dodatkowe uwagi dotyczące samodzielnej oceny. O ile to właściwe, zapytaj uczestników czy zamierzają wykorzystać wyniki tego ćwiczenia po szkoleniu. Zainicjuj dyskusję na ten temat.

Podsumowanie

- ▶ Podsumuj informacje zwrotne na forum ogólnym oraz indywidualne obserwacje uczestników, kładąc przy tym nacisk na podobieństwa i różnice.

- ▶ Zakończ tę Część poprzez wyjaśnienie w jaki sposób ta aktywność wpłynęła na poprawę umiejętności w zakresie systemowej analizy jakości działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Chociaż do pracy na własnymi projektami uczestnicy mogą wykorzystać listę kontrolną z Krótkiego Przewodnika EMCDDA sugerujemy aby bazować na kwestionariuszach z Poradnika ED PQS na temat samodzielnej oceny dla praktyków (Poradnik 2), ponieważ zostały one opracowane specjalnie na potrzeby niniejszego szkolenia. Należy pamiętać, że Poradnik 2 był wciąż w fazie opracowywania w momencie tworzenia niniejszego podręcznika. Nie było możliwości przetestowania tej Części w praktyce. Powyższe instrukcje bazują na naszych teoretycznych rozważaniach co do najlepszego wykorzystania Poradnika 2 w środowisku szkoleniowym.
- ▶ W przypadku wyboru niniejszej Części uczestnicy powinni zostać poinformowani o tym fakcie z wyprzedzeniem. W powiadomieniu należy zawrzeć prośbę o wybór projektu, którym uczestnicy chcieliby się zająć w trakcie szkolenia.
- ▶ Uczestnicy będą pracowali nad Listą kontrolną – Ocena Jakości w różnym tempie. Niektórym uda się odnieść do większej liczby standardów. Nie należy tego uznawać za problem.
- ▶ Warto ustalić pewne podstawowe zasady w ramach niniejszego ćwiczenia. Na przykład, trenerzy i uczestnicy nie będą ujawniać po zakończeniu szkolenia żadnych informacji, jakie na temat własnych projektów usłyszą od innych uczestników.
- ▶ Trenerzy mogą przypomnieć uczestnikom, że celem Europejskich Standardów jest wsparcie praktyków w doskonaleniu własnych działań a nie ich ocena lub ewaluacja.
- ▶ Trenerzy muszą być świadomi, że ograniczona ilość czasu dostępna na realizację Części 4B nie pozwoli uczestnikom na dokonanie szczegółowej analizy własnych projektów. Zamiast tego, w ramach proponowanego czasu w ramach Części 4B należy wprowadzić kwestionariusze i proces samodzielnej oceny za pomocą ED PQS z zamiarem zmotywowania uczestników do kontynuowania pracy z kwestionariuszami po zakończeniu szkolenia. W przypadku gdy trenerzy zdecydują się dać uczestnikom na bardziej szczegółową analizę własnych działań, zaleca się przeznaczenie 45 minut na uzupełnienie Listy kontrolnej – Ocena Jakości w ramach pracy indywidualnej (zamiast sugerowanych wyżej 20 minut). Realizacja niniejszej Części w takim przypadku zajęłaby 150 minut.
- ▶ Czas na realizację Części 4B jest taki sam jak na realizację Części 4A (tj. 105 minut). Jest to zabieg celowy. Pozwala on trenerom na stosunkowo łatwe zastąpienie Części 4 wariantem 4B, bez konieczności modyfikacji całych harmonogramów zaproponowanych w podrozdziale 1.5 niniejszego podręcznika.
- ▶ Warto zaplanować przerwę między pracą indywidualną / w podgrupach w Części 4B a informacjami zwrotnymi na forum ogólnym.

- ▶ W przypadku gdy niniejsza Część jest realizowana łącznie z Częścią 2A, wtedy zamiast prezentacji Poradnika 2, co nastąpiło w Części 2A, należy skupić się jedynie na jego praktycznym zastosowaniu.
- ▶ W sekcji „Uwaga” między Częściami 3 i 4 znajdują się informacje w jaki sposób do celów niniejszego szkolenia można wykorzystać funkcjonujące projekty jako studia przypadku.
- ▶ Prosimy również o zapoznanie się ze Wskazówkami do Części 4.

Część 5. Budowanie projektu

W tej Części uczestnicy mają okazję zastosowania EDPQS do planowania projektu. Do tego celu wykorzystano pytania zaadaptowane z Poradnika 2:

Zalecany moduł: Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Wsparcie uczestników w planowaniu programu profilaktycznego za pomocą EDPQS
- ▶ Zorganizowanie sesji na forum ogólnym, podczas której grupy robocze zaprezentują swoje pomysły na program profilaktyczny a także wnioski z prac w podgrupach
- ▶ Przekazanie informacji zwrotnych co do pomysłów na program (tylko w przypadku gdy po tej Części następuje Część 6)
- ▶ Zainicjowanie analizy funkcjonujących programów profilaktycznych (dla uczestników, którzy tworzą działania profilaktyczne w ramach swoich obowiązków zawodowych)
- ▶ Zwrócenie uwagi na sposoby wykorzystywania EDPQS do planowania działań profilaktycznych

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią wykorzystywać EDPQS w planowaniu nowych działań profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy mają lepszą wiedzę na temat praktycznych aspektów planowania nowych działań profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy doceniają wartość planowania nowych działań profilaktycznych w środowisku grupowym
- ▶ Uczestnicy postrzegają EDPQS jako przydatne narzędzie do systemowego planowania działań profilaktycznych a także zapewniania wysokiej jakości

Metodologia: praca w podgrupach, prezentacja wyników prac na forum ogólnym przy wsparciu trenera

Zalecany czas realizacji: 120 min. – w tym 75 min. na pracę w podgrupach, następnie prezentacja wyników na forum ogólnym i dyskusja – 45 min.

Materiały: slajdy w PowerPoincie; każda podgrupa otrzymuje kartkę papieru (A4), dużą kartkę papieru (najlepiej A1, np. karta z flipchartu) oraz handouty „Pytania EDPQS” i „Tabela Sprawozdawcza: Budowanie Projektu” (po jednej kopii dla każdej podgrupy)

Procedura:

Praca w podgrupach (75 minut)

- ▶ Poproś uczestników o dobranie się w podgrupy (3-6 osób) i wybranie lidera. Lider zaprezentuje wyniki pracy na forum ogólnym.
- ▶ Rozdaj każdej podgrupie małą (A4) i dużą kartkę papieru (A1) oraz handouty „Pytania EDPQS” i „Tabela sprawozdawcza: Budowanie projektu”.
- ▶ Wyjaśnij zadanie zgodnie z opisami na slajdach w PowerPoincie właściwymi dla tej Części.
- ▶ Przedstaw fikcyjną sytuację w następujący sposób:

„Najnowsze dane z badań ankietowych przeprowadzonych w Twoim regionie pokazują, że rozpowszechnienie używania narkotyków wśród młodzieży od trzech lat stale rośnie. W szczególności, coraz więcej młodych ludzi w wieku 16-18 lat deklaruje używanie przetworów konopi w ciągu ostatnich 30 dni (wzrost z 5% w 2012 r. do 10% w 2015 r.). Wzrost ten jest szczególnie widoczny u dziewcząt. W reakcji na tę sytuację władze lokalne ogłosiły konkurs na program profilaktyczny. Wartość zamówienia wynosi 100 000 euro.”

- ▶ Zaproś uczestników do pracy w podgrupach i zaplanowania projektu w odpowiedzi na powyższe ogłoszenie.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 10 minut na przeprowadzenie burzy mózgów, zapisanie pomysłów co do możliwych interwencji na kartce papieru (format A4). Wyjaśnij, że na tym etapie celem jest kreatywność i wygenerowanie jak największej liczby pomysłów bez względu na ich jakość czy wykonalność.
- ▶ Poproś podgrupy o wybranie jednego pomysłu. Przypomnij, że wybór powinien bazować na przesłankach dotyczących wysokiej jakości w profilaktyce.
- ▶ Daj uczestnikom 40 minut na zaplanowanie projektu za pomocą listy pytań EDPQS. Wyjaśnij, że swoje pomysły powinni zapisać na dużej karcie (format A1). Na dalszym etapie karta posłuży do zaprezentowania pomysłów na program całej grupie. W celu upewnienia się, że planowana interwencja spełnia standardy EDPQS, uczestnicy odhaczają pytania, na które odpowiedzieli oraz zapisują na karcie numerację poszczególnych komponentów. Przypomnij uczestnikom, żeby nadali swojemu projektowi nazwę i zapisali ją u góry karty.
- ▶ Wyjaśnij uczestnikom, że nie oczekuje się od nich zaplanowania kompletnej interwencji w 40 minut. Głównym celem tej aktywności jest skłonienie uczestników do zastanowienia się nad różnymi aspektami Europejskich Standardów oraz tego jak mogą one pomóc w planowaniu nowej interwencji. To czy podczas niniejszego

szkolenia zostaną podjęte określone decyzje jest mniej istotne, szczególnie gdy niektóre aspekty (np. ocena potrzeb, przegląd literatury, wybór modelu teoretycznego) wymagałyby dodatkowej pracy.

- ▶ Poinformuj uczestników, że nie muszą odpowiadać na pytania EDPQS po kolei począwszy od Komponentu A. Mogą zacząć od komponentów, które ich zdaniem należy rozważyć jako pierwsze. Z uwagi na ograniczenia czasowe dotyczące tego ćwiczenia, uczestnicy nie muszą również odpowiadać na każde pytanie – lista ma służyć jako drogowskaz. Nic się nie stanie jeśli do końca zadania nie odpowiedzą na wszystkie pytania.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 10 minut na omówienie w podgrupach przydatności pytań EDPQS do planowania interwencji i wypełnienie Tabeli Sprawozdawczej.

Sesja na forum ogólnym (45 minut)

- ▶ Poproś liderów podgrup o zaprezentowanie projektów w tym podanie nazwy i omówienie głównych elementów. Liderzy powinni również powiedzieć parę słów o przydatności EDPQS zgodnie z notatkami w Tabeli Sprawozdawczej.
- ▶ Zapytaj, od których komponentów podgrupy zaczęły pracę i poproś o uzasadnienie tego wyboru.
- ▶ Podsumuj główne treści dotyczące prac w poszczególnych podgrupach. Połóż szczególny nacisk na potencjalne mocne i słabe strony proponowanych projektów (np. czy cele i zakładane wyniki zostały jasno określone) oraz ocenę przydatności EDPQS.

Podsumowanie

- ▶ Zaproś do formułowania uwag, pytań i prośb o wyjaśnienie odnośnie do projektów proponowanych przez poszczególne grupy robocze (jednak bez szczegółowych informacji zwrotnych w przypadku realizacji Części 6, zob. Wskazówki poniżej). W razie konieczności, poproś lidera danej podgrupy o wyjaśnienie istotnych kwestii dotyczących proponowanego projektu.
- ▶ Zainicjuj dyskusję na temat tego w jaki sposób rutynowe działania uczestników szkolenia mają się do działań w oparciu o EDPQS (podobieństwa i różnice w podejściu do planowania interwencji). Zapytaj o potencjalne korzyści ze stosowania EDPQS w przyszłości.
- ▶ Jeśli po tej Części nie zaplanowałeś realizacji Części 6 (zob. Wskazówki), przekaz uczestnikom informacje zwrotne na temat zasadniczych kwestii w poszczególnych projektach. Połóż nacisk na potencjalne mocne i słabe strony proponowanych projektów w odniesieniu do EDPQS.
- ▶ Zakończ tę Część wyjaśniając w jaki sposób przedmiotowa aktywność pomogła uczestnikom w opanowaniu umiejętności planowania wysokojakościowych działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Aktywność pn. 'Konkurs na program profilaktyczny' pozwala uczestnikom zrozumieć, że Europejskie Standardy mogą również być stosowane w planowaniu doraźnych interwencji a także mogą zwiększać szanse na uzyskanie finansowania. Lista pytań pozwala uczestnikom na zgłębienie EDPQS w inny sposób aniżeli miało to miejsce w Częściach 3 i 4/4A (tam bazowano na liście kontrolnej z Krótkiego Przewodnika). Trenerzy powinni zwrócić uwagę, że mimo iż wniosek o dofinansowanie i plan projektu mogą nie narzucać struktury EDPQS, struktura EDPQS może okazać się przydatna, ponieważ pomaga rozważyć wszystkie istotne aspekty z perspektywy dbałości o wysoką jakość w profilaktyce.
- ▶ Z uwagi na fakt iż Poradnik (Toolkit) został wydany w 2015 roku, lata podane w fikcyjnym konkursie na program profilaktyczny to 2012 i 2015. Trenerzy powinni odpowiednio dostosować podane lata. Konieczne może okazać się również dostosowanie podanego budżetu (€ 100,000) tak by w realistyczny sposób pasował on do małego lub średniego programu profilaktycznego w danym kraju.
- ▶ Zaleca się aby trenerzy udzielali informacji na temat dodatkowych zasobów, które mogą zapewnić jakość w trakcie planowania działań profilaktycznych np. „UNODC International Standards on Drug Use Prevention”, „EMCDDA's Prevention and Evaluation Resources Kit (PERK)” oraz inne lokalnie dostępne materiały. Na podstawie tego typu zasobów trenerzy mogą opracować dodatkowe slajdy do prezentacji w celu przybliżenia różnych typów strategii profilaktycznych. Ma to istotne znaczenie jeśli uczestnicy szkolenia są stosunkowo niedoświadczeni (zob. podrozdział 2.3).
- ▶ Niniejsze zadanie wymaga solidnych umiejętności trenerskich, ponieważ trenerzy mogą być zmuszeni do udzielania uczestnikom wsparcia w trakcie opracowywania projektów np. odwołując ich od pomysłów nieopartych dowodami naukowymi lub pozbawionych cech dobrej praktyki. Takie działania wymagają taktu i wrażliwości, ponieważ uczestnicy nie mogą czuć się urażeni ani wyalienowani.
- ▶ W Części 5 grupy robocze powinny być jak najbardziej niejednorodne tak by uczestnicy mogli skorzystać z różnych zasobów wiedzy współuczestników. Trenerzy powinni zachęcać uczestników do aktywnego angażowanie się w planowanie projektu profilaktycznego oraz dzielenie się wątpliwościami czy obawami. (Uwaga: w Części 5A bardziej właściwe są grupy jednorodne.)
- ▶ W trakcie burzy mózgów trenerzy zachęcają uczestników do wysłuchiwania i akceptowania pomysłów współuczestników. Jeśli członkowie podgrupy nie są w stanie dojść do porozumienia, który pomysł jest najlepszy, trenerzy mogą zasugerować zorganizowanie głosowania poprzez podniesienie rąk.
- ▶ Trenerzy powinni zachęcać do otwartej wymiany doświadczeń i opinii co do stosowania EDPQS. W razie pojawienia się problemów, wątpliwości czy uwag krytycznych, trenerzy mogą spytać pozostałych uczestników o ich zdanie. W podrozdziale 4.3 znajduje się więcej informacji w jaki sposób radzić sobie z krytycznymi uwagami czy pytaniami.

- ▶ Jeśli uczestnicy chętnie pracowali z lista pytań EDPQS, trenerzy powinni przypomnieć, że można ją znaleźć w Poradniku EDPQS 2. Należy podać przy tym namiary na to źródło.
- ▶ W Części 5 warto zaplanować przerwę między pracą w podgrupach a przekazaniem informacji zwrotnych na forum ogólnym.
- ▶ Zaleca się, aby po zakończeniu Części 5 (nie 5A) przystąpić do realizacji Części 6, w której za pomocą EDPQS uczestnicy dokonają analizy własnych projektów. Jeśli grupa jest zaangażowana, mogą wystąpić trudności w jasnym oddzieleniu Części 5 od 6, ponieważ uczestnicy mogą zacząć dzielić się informacjami zwrotnymi w Części 5. Niemniej, zalecamy, aby informacje zwrotne w Części 5 ograniczały się do niezbędnych wyjaśnień dotyczących proponowanych projektów oraz, żeby uczestnicy zajęli się formalną analizą propozycji projektów w Części 6. Powody tego są dwojakie. Po pierwsze, Część 6 pozwala na bardziej usystematyzowane podejście do analizy projektów za pomocą EDPQS (dyskusja na forum ogólnym niesie ryzyko ogólności bez konkretnych odwołań do EDPQS). Po drugie, w Części 6 informacje zwrotne przekazywane są w formie pisemnej, co pozwala na większą szczerłość i tym samym uniknięcie potencjalnie nieprzyjemnych sytuacji (np. w przypadku żywiołowej dyskusji na temat jakości danej propozycji).
- ▶ Chociaż zaleca się aby po Części 5 realizowana była Część 6, dopuszcza się realizację Części 5 bez Części 6. W takim przypadku trenerzy powinni przekazać informacje zwrotne na temat potencjalnych mocnych i słabych stron proponowanych projektów w oparciu o EDPQS. Warto wydłużyć sesję o tego typ informacji. Jeśli to konieczne, można zaplanować dodatkową przerwę na przygotowanie przez trenerów informacji zwrotnych.
- ▶ Pod koniec szkolenia w Części 8 „Wnioski i Sesja zamykająca” przewidziane jest odniesienie do dyskusji, jaka miała miejsce w niniejszej Części. Notatki trenerów z niniejszej Części przydadzą się w przygotowaniu sesji końcowej.
- ▶ W przypadku ograniczeń czasowych Część 5 można zastąpić wariantem 5A.

Część 5A. Budowanie projektu (wersja skrócona)

Niniejsza Część jest wariantem Części 5 „Budowanie projektu”. Realizacja wariantu zalecana jest w przypadku ograniczeń czasowych (tj. w ramach Szkolenia jednodniowego). W Części 5 uczestnicy mają za zadanie zaplanować nowy program profilaktyczny uwzględniając wszystkie aspekty EDPQS. W Części 5A uczestnicy skupiają się jedynie na kilku komponentach i nie muszą prezentować swoich pomysłów na forum ogólnym. Ponadto, zamiast w podgrupach odpowiedzi na pytania z Tabeli Sprawozdawczej omawia się w obecności wszystkich uczestników szkolenia.

Zalecany moduł: Szkolenie jednodniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Wsparcie uczestników w planowaniu programu profilaktycznego za pomocą EDPQS
- ▶ Zorganizowanie sesji na forum ogólnym, podczas której grupy robocze przedstawią wnioski z prac w podgrupach
- ▶ Zwrócenie uwagi na sposoby wykorzystywania EDPQS do planowania działań profilaktycznych

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy mają lepszą wiedzę na temat praktycznych aspektów planowania nowych działań profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy doceniają wartość planowania nowych działań profilaktycznych w środowisku grupowym
- ▶ Uczestnicy postrzegają EDPQS jako przydatne narzędzie do systemowego planowania działań profilaktycznych a także zapewniania wysokiej jakości

Metodologia: praca w podgrupach, prezentacja wyników prac na forum ogólnym przy wsparciu trenera

Zalecany czas realizacji: 60 min. – w tym 40 min. na pracę w podgrupach, następnie prezentacja wyników na forum ogólnym i dyskusja – 20 min.

Materiały: slajdy w PowerPoincie; każda podgrupa otrzymuje kartkę papieru i handout „Pytania EDPQS” . Uwaga: w tej Części nie wykorzystuje się Tabeli Sprawozdawczej.

Procedura:
Praca w podgrupach (40 minut)

- ▶ Poproś uczestników o dobrane się w podgrupy (3-6 osób).
- ▶ Rozdaj każdej podgrupie kartkę papieru i handout „Pytania EDPQS”.
- ▶ Wyjaśnij zadanie zgodnie z opisami na slajdach w PowerPoincie właściwymi dla tej Części.
- ▶ Przedstaw fikcyjną sytuację w następujący sposób:

„Najnowsze dane z badań ankietowych przeprowadzonych w Twoim regionie pokazują, że rozpowszechnienie używania narkotyków wśród młodzieży od trzech lat stale rośnie. W szczególności, coraz więcej młodych ludzi w wieku 16-18 lat deklaruje używanie przetworów konopi w ciągu ostatnich 30 dni (wzrost z 5% w 2012 r. do 10% w 2015 r.). Wzrost ten jest szczególnie widoczny u dziewcząt. W reakcji na tę sytuację władze lokalne ogłosiły konkurs na program profilaktyczny. Wartość zamówienia wynosi 100 000 euro.”

- ▶ Zaproś uczestników do pracy w podgrupach i zaplanowania projektu w odpowiedzi na powyższe ogłoszenie.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 10 minut na przeprowadzenie burzy mózgów, zapisanie pomysłów co do możliwych interwencji na otrzymanej kartce papieru. Wyjaśnij, że na tym etapie celem jest kreatywność i wygenerowanie jak największej liczby pomysłów bez względu na ich jakość czy wykonalność.
- ▶ Poproś podgrupy o wybranie jednego pomysłu. Przypomnij, że wybór powinien bazować na przesłankach dotyczących wysokiej jakości w profilaktyce.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 15 minut na zaplanowanie projektu za pomocą listy pytań EDPQS. Uczestnicy wybierają od 1 do 5 komponentów EDPQS, które ich zdaniem należy rozważyć jako pierwsze. W celu upewnienia się, że planowana interwencja spełnia standardy EDPQS, uczestnicy odhaczają pytania, na które odpowiedzieli. Uczestnicy nie muszą odpowiadać na każde pytanie po kolei – lista służy jedynie jako drogowskaz.
- ▶ Wyjaśnij uczestnikom, że nie oczekuje się od nich zaplanowania kompletnej interwencji w 15 minut. Głównym celem tej aktywności jest skłonienie uczestników do zastanowienia się nad różnymi aspektami Europejskich Standardów oraz tego jak mogą one pomóc w planowaniu nowej interwencji. To czy podczas niniejszego szkolenia zostaną podjęte określone decyzje jest mniej istotne, szczególnie gdy niektóre aspekty (np. ocena potrzeb, przegląd literatury, wybór modelu teoretycznego) wymagałyby dodatkowej pracy. Zaznacz, że nic się nie stanie jeśli uczestnikom w ramach przydzielonego czasu uda się omówić tylko jeden lub dwa komponent.

Informacje zwrotne na forum ogólnym (20 minut)

- ▶ Zapytaj, od których komponentów podgrupy zaczęły pracę i poproś o uzasadnienie tego wyboru.
- ▶ Podsumuj główne treści dotyczące prac w poszczególnych podgrupach. Połóż szczególny nacisk na potencjalne mocne i słabe. Zainicjuj dyskusję na temat przydatności EDPQS w planowaniu nowej interwencji profilaktycznej. Zadaj odpowiednie pytania podsumowujące (np. jeśli są przydatne to w jaki sposób? Jeśli nie są przydatne to dlaczego?)

Podsumowanie

- ▶ Zakończ tę Część wyjaśniając w jaki sposób przedmiotowa aktywność pomogła uczestnikom w opanowaniu umiejętności planowania wysokojakościowych działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Zamiast pozwalać uczestnikom na samodzielny wybór komponentów należy je przydzielić w oparciu o działania, które realizują w ramach swoich obowiązków zawodowych. W takim przypadku należy zadbać o jednorodny skład grup roboczych (te same role zawodowe).
- ▶ Inne rozwiązanie polega na przydzieleniu tych samych komponentów wszystkim grupom. Zaleca się wtedy, aby uczestnicy sami określili grupy docelowe i zdefiniowali cele interwencji. Odpowiednie komponenty EDPQS to 1.4 „Rozpoznanie grupy docelowej”, 2.1 „Ocena grupy docelowej i zasobów społeczności”, 3.1 „Zdefiniowanie grupy docelowej”, 3.2 „Zastosowanie modelu teoretycznego” i 3.3 „Określenie celów strategicznych, programowych i częściowych”.
- ▶ Trenerzy powinni zachęcać wszystkich uczestników do aktywnego udziału w dyskusjach.
- ▶ Jeśli w szkoleniu uczestniczą twórcy lub kierownicy programów, zaleca się, aby trenerzy zorganizowali dyskusję na temat tego jak rutynowe działania uczestników mają się do działań w oparciu o EDPQS (podobieństwa i różnice w podejściu do planowania interwencji). Trenerzy powinni również zapytać o korzyści ze stosowania EDPQS w przyszłości.
- ▶ W przypadku większej dostępności czasu na szkolenie (tj. możliwe jest Szkolenie dwudniowe), bardziej usystematyzowaną i gruntowną eksplorację EDPQS w zakresie planowania oferuje Część 5.
- ▶ Prosimy również o zapoznanie się ze Wskazówkami do Części 5.

Część 6. Analizy projektów

Ta Część stanowi dla uczestników okazję do przećwiczenia umiejętności planowania i analizowania projektów w oparciu o EDPQS. Do tego celu wykorzystane zostaną propozycje projektów opracowane w ramach Części 5, po której następuje realizacja Części 6.

Zalecany moduł: Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Wsparcie uczestników w analizowaniu za pomocą EDPQS projektów opracowanych przez innych uczestników szkolenia
- ▶ Wsparcie uczestników w analizie propozycji własnych projektów w oparciu o informacje zwrotne z innych grup roboczych
- ▶ Zorganizowanie sesji, podczas której grupy robocze przedstawią pozostałym uczestnikom wyniki swojej pracy
- ▶ Położenie nacisku na przydatność EDPQS w krytycznej analizie działań profilaktycznych

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią za pomocą EDPQS krytycznie ocenić działania profilaktyczne
- ▶ Uczestnicy potrafią za pomocą EDPQS sformułować zalecenia w zakresie ulepszenia działań profilaktycznych
- ▶ Uczestnicy doceniają wartość planowania nowych działań profilaktycznych w środowisku grupowym
- ▶ Uczestnicy postrzegają listę kontrolną EDPQS jako przydatne narzędzie do systemowego planowania, analizowania i doskonalenia działań profilaktycznych a także zapewniania wysokiej jakości

Metodologia: praca w podgrupach, prezentacja wyników prac na forum ogólnym przy wsparciu trenera, dyskusja na forum ogólnym

Zalecany czas realizacji: 150 min. – w tym 60 min. na przekazanie informacji zwrotnych na temat propozycji projektów, 45 minut na analizę informacji zwrotnych i omówienie propozycji projektów oraz 45 minut na informacje zwrotne na forum ogólnym i dyskusję.

Materiały: slajdy w PowerPoincie; karty z propozycjami projektów z Części 5, handouty „Lista kontrolna EDPQS” (po jednej kopii na grupę roboczą) oraz „Tabela Sprawozdawcza: Analizy projektów” (po 2-3 kopie na grupę roboczą)

Procedura:**Praca w podgrupach – Informacje zwrotne (60 minut)**

W pierwszej części sesji uczestnicy dokonują za pomocą Listy kontrolnej EDPQS analizy propozycji projektów innych grup roboczych wypracowanych w Części 5.

- ▶ Poproś uczestników o dobranie się w te same grupy robocze co w Części 5.
- ▶ Wyjaśnij zadanie zgodnie z opisami na slajdach w PowerPointcie
- ▶ Przydziel każdej grupie roboczej numer (np. 1, 2, 3) i poproś lidera o zapisanie numeru podgrupy u góry karty-projektu obok nazwy projektu.
- ▶ Następnie poproś każdą podgrupę o przekazanie kart-projektów podgrupie obok. Wszystkie podgrupy powinny otrzymać kartę sąsiadów.
- ▶ Przekaż każdej podgrupie Listę kontrolną EDPQS i Tabelę Sprawozdawczą. Wyjaśnij, że na tym etapie zadaniem każdej podgrupy będzie analiza projektu kolegów/koleżanek z innej podgrupy innych za pomocą EDPQS. Wyniki analizy powinny być zapisane w Tabeli Sprawozdawczej. Poproś uczestników o rozpoczęcie od zapisania w tabeli nazwy otrzymanego projektu.
- ▶ Daj uczestnikom 15-20 minut na przeanalizowanie projektu w oparciu o EDPQS a następnie uzupełnienie Tabeli Sprawozdawczej. Wyjaśnij, że należy sformułować maksymalnie 5 kluczowych zaleceń w zakresie podniesienia jakości projektu.
- ▶ Pod koniec czasu zbierz table sprawozdawcze od wszystkich grup roboczych dbając o to by żadna nie poznała uwag kolegów/koleżanek z innych podgrup.
- ▶ Powtórz wyżej opisaną procedurę i poproś podgrupy o przekazanie sąsiadom projektu, który właśnie przeanalizowali i rozdaj nowe Tabele Sprawozdawcze. Każda podgrupa analizuje nowy projekt w analogiczny sposób.
- ▶ Powtórz procedurę po raz trzeci tak by każda grupa robocza przeanalizowała trzy projekty. Na koniec zadania każda propozycja projektu będzie zanalizowana trzy razy.

Praca w podgrupach –**Przegląd i przetworzenie informacji zwrotnych (45 minut)**

W drugiej części sesji każda podgrupa dokonuje przeglądu informacji zwrotnych otrzymanych od innych podgrup i decyduje w jaki sposób je wykorzystają.

- ▶ Rozdaj każdej grupie roboczej Tabele Sprawozdawcze, uzupełnione przez inne grupy. Poproś o dokładne zapoznanie się z ich treścią.
- ▶ Poproś lidera o zainicjowanie dyskusji w każdej podgrupie na temat otrzymanych informacji zwrotnych i podjęcie decyzji co do dalszych działań. Wyjaśnij, że uczestnicy będą musieli zdecydować, które zalecenia są do w całości przyjęcia, które w części do przyjęcia a które można odrzucić. Uczestnicy powinni opierać się na liście kontrolnej EDPQS przy podejmowaniu decyzji (tj. akceptuje informacje zwrotne, które w świetle EDPQS usprawnią projekt lub je odrzuca jeśli nie są one zgodne

ne z EDPQS). W przypadku odrzucenia określonych zaleceń podgrupa powinna potrafić uzasadnić swoją decyzję.

- ▶ Następnie podgrupa dokonuje modyfikacji swojego pierwotnego projektu w oparciu o otrzymane zalecenia. Można to zrobić na oryginalnym dokumencie z Części 5.
- ▶ W przypadku skończeni zadania przed czasem, poproś daną grupę roboczą o dalsze poprawianie swojego projektu w oparciu o komponenty EDPQS, których do tej pory nie udało im się rozważyć.
- ▶ W efekcie realizacji tego zadania każda grupa robocza dopracuje swój projekt w oparciu o sugestie otrzymane od pozostałych uczestników szkolenia.

Informacje zwrotne na forum ogólnym (45 minut)

- ▶ Poproś liderów podgrup o zreferowanie najważniejszych informacji zwrotnych oraz poinformowanie, w jaki sposób zostały one przetworzone (np. jakie poprawki wprowadzono do projektów w celu podniesienia ich jakości).
- ▶ Omów główne kwestie dotyczące przedstawionych informacji zwrotnych i połącz nacisk na to w jaki sposób EDPQS pomogły w udoskonaleniu projektów w efekcie dyskusji przeprowadzonych w podgrupach i modyfikacji wprowadzonych do końcowych wersji projektów.

Podsumowanie

- ▶ Podsumuj przekazane informacje zwrotne zwracając uwagę na podobieństwa i różnice w efektach prac poszczególnych grup roboczych.
- ▶ Zaprosz do formułowania uwag i zainicjuj krótką dyskusję na temat kluczowych treści poruszonych w niniejszej sesji.
- ▶ Zakończ tę Część poprzez wyjaśnienie w jaki sposób przeprowadzona aktywność wpłynęła na poprawę umiejętności w zakresie systemowej analizy jakości działań profilaktycznych.

Wskazówki

- ▶ Niewykluczone, że uczestnicy będą woleli omawiać projekty na forum ogólnym, jednakże prezentowane podejście pozwala na bardziej usystematyzowaną analizę projektów w oparciu o EDPQS (dyskusja na forum ogólnym niesie ryzyko zbyt ogólności i braku szczegółowych odniesień od EDPQS). Ponadto, informacje zwrotne w formie pisemnej pozwalają na większą otwartość i tym samym uniknięcie potencjalnie nieprzyjemnych sytuacji (np. w przypadku żywiołowej dyskusji na temat jakości danej propozycji).

- ▶ Trenerzy powinni zachęcać uczestników do przyjmowania sugestii kolegów/koleżanek, ponieważ celem niniejszej Części jest zmaksymalizowanie skuteczności projektów w oparciu o EDPQS.
- ▶ Mimo iż trenerzy powinni umożliwić podgrupom samodzielną pracę, powinni również w razie konieczności proponować wsparcie (np. poprzez odwiedzanie podgrup i proponowanie pomocy lub wyjaśnień). W prowadzeniu większych grup przydatny może okazać się drugi trener.
- ▶ Podane czasy mają charakter orientacyjny dla czterech grup. Jeśli będą tylko 2-3 grupy, każdy projekt będzie poddany analizie tylko raz lub dwa razy i w efekcie na realizację niniejszej Części będzie można przeznaczyć mniej czasu. Ilość czasu niezbędna do analizy każdego projektu (15-20 minut) jest stosunkowo niewielka jednak powinna umożliwić uczestnikom analizę kilku projektów bez nadmiernego wysiłku. Ponadto, na tym etapie szkolenia uczestnicy powinni już być dość dobrze zaznajomieni z EDPQS.
- ▶ Ponieważ na realizację Części 6 przewidziano 150 minut zaleca się zaplanowanie co najmniej jednej przerwy (np. po skończeniu analizy trzech projektów w podgrupach).
- ▶ Pod koniec szkolenia, w Części 8 „Wnioski i Sesja zamykająca” pojawi się odwołanie do dyskusji, jak miała miejsce w niniejszej Części. Trenerom może przydać się robienie notatek, które będą mogli później wykorzystać w trakcie przygotowywania ostatniej sesji.
- ▶ W sekcji „Uwaga” między Częściami 3 i 4 znajdują się informacje, w jaki sposób do celów niniejszego szkolenia można wykorzystać funkcjonujące projekty jako studia przypadku. Znajduje się tam również wyjaśnienie dlaczego warto korzystać z propozycji projektów opracowanych w Części 5 w miejsce autentycznych propozycji.

Część 7. Promowanie jakości w profilaktyce

W niniejszej Części uczestnicy zastanawiają się na istniejącymi mechanizmami i procedurami w zakresie promowania jakości w profilaktyce oraz jak można poprawić działania podejmowane na rzecz promowania jakości. Choć proponowane ćwiczenie kierowane jest do wszystkich grup zawodowych to najbardziej skorzystają na nim decydenci, ponieważ mają oni największy wpływ na struktury i systemy profilaktyczne (zob. podrozdział 2.4 w jaki sposób włączyć niniejszą Część do programu szkolenia).

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie, Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Umożliwienie analizy istniejących praktyk zawodowych
- ▶ Wsparcie uczestników w identyfikacji sposobów i metod promowania jakości w profilaktyce
- ▶ Zorganizowanie sesji, podczas której grupy robocze podzielą się wynikami prac w podgrupach
- ▶ Położenie nacisku na to w jaki sposób EDPQS mogą być wykorzystane w promowaniu jakości na poziomie systemowym

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią opisać aktualne czynniki utrudniające i ułatwiające osiągnięcie jakości w swoim kraju
- ▶ Uczestnicy postrzegają EDPQS jako przydatne narzędzie, które służy wspieraniu funkcjonujących mechanizmów i procedur w zakresie zapewniania jakości
- ▶ Uczestnicy potrafią podać konkretne działania, jakie mogą podjąć poszczególne grupy zawodowe w celu promowania jakości w profilaktyce
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać czym opisać 'jakość' w swoim otoczeniu zawodowym i jak ma się ona do EDPQS

Metodologia: praca w podgrupach, prezentacja wyników prac na forum ogólnym, praca przy wsparciu trenera, dyskusja na forum ogólnym

Zalecany czas realizacji: 60 min. – w tym 5 min. na wprowadzenie, 25 min. na Zadanie 1 (15 min. na pracę w podgrupach i 10 min. na informacje zwrotne na forum ogólnym), 25 min. na Zadanie 2 (15 min. na pracę w podgrupach i 10 min. na informacje zwrotne na forum ogólnym) oraz 5 min. na końcowe refleksje

Materiały: slajdy w PowerPoincie; handout „Tabela Sprawozdawcza: Promowanie Jakości w Profilaktyce” (po kopii dla każdego uczestnika)

Procedura:

- ▶ Poproś uczestników, żeby dobrali się w podgrupy (3-6 osób) i wybrali lidera. Lider zaprezentuje wyniki prac na forum ogólnym.
- ▶ Rozdaj każdej podgrupie kopię Tabeli Sprawozdawczej.
- ▶ Wyjaśnij zadania zgodnie z opisami na slajdach w PowerPoincie.
- ▶ Daj uczestnikom ok. 15 minut na wykonanie Zadania 1. Wyjaśnij, że EDPQS mają za zadanie wspierać istniejące mechanizmy i procedury w zakresie promowania jakości w profilaktyce lecz najpierw należy je zidentyfikować. Poinstruj uczestników, aby zbadali tę kwestię w podgrupach za pomocą pytań z tabeli sprawozdawczej.
- ▶ Po upływie czasu na wykonanie zadania poproś liderów, aby po kolei zaprezentowali wyniki dyskusji w ramach Zadania 1 na podstawie zapisów w tabeli sprawozdawczej.
- ▶ Następnie daj uczestnikom ok. 15 minut na wykonanie Zadania 2. Wyjaśnij, że każdy może podnosić jakość działań profilaktycznych i systemu profilaktycznego. Poproś uczestników o zbadanie tej kwestii w grupach roboczych za pomocą tabeli sprawozdawczej. Uczestnicy powinni zwrócić szczególną uwagę na to jak w tych działaniach można wykorzystać EDPQS.
- ▶ Po upływie czasu na wykonanie zadania poproś liderów, aby po kolei zaprezentowali wyniki dyskusji w ramach Zadania 2 na podstawie zapisów w tabeli sprawozdawczej.
- ▶ Omów główne kwestie dotyczące informacji zwrotnych z Zadania 1 i 2 kładąc szczególny nacisk na pomysły uczestników na temat strategii promowania jakości w profilaktyce jak również doskonalenia istniejących mechanizmów i procedur zapewniania jakości.

Podsumowanie

- ▶ Podsumuj informacje zwrotne z prac w podgrupach. Zwróć uwagę na podobieństwa i różnice. Wskaż te pomysły, które uznałeś za szczególnie interesujące.
- ▶ Jeśli uznasz to za właściwe, zainicjuj dyskusję na temat znaczenia ‘jakości’ w środowisku zawodowym uczestników oraz jak ta ‘jakość’ ma się do pojęcia ‘jakości’ według EDPQS (tak jak przedstawiono to w Części 2). Jeśli zostało to już omówione w szkoleniu (np. w Części 2) możesz do tego nawiązać zamiast inicjować kolejną dyskusję. Jeśli uczestnicy zawodowo zajmują się selekcją programów profilaktycznych pod kątem finansowania dyskusja mogłaby skupić się na tym jak wyglądają ich kryteria finansowania w porównaniu do EDPQS oraz jak te kryteria mogłyby zostać udoskonalone w oparciu o EDPQS.

Wskazówki

- ▶ Głównym tematem niniejszej Części jest promowanie jakości w profilaktyce w znaczeniu ogólnym a nie tylko samych standardów EDPQS. Jest to istotne, ponieważ wprowadzenie standardów jakości w izolacji nie zagwarantuje jakości. Musi się to odbywać w ramach innych strategii np. w ramach szkoleń dla osób zawodowo zajmujących się profilaktyką, działań politycznych zmierzających do zapewnienia jakości w tym gwarantowania odpowiedniego finansowania, itp.
- ▶ Warto zacząć niniejszą Część od dyskusji na temat tego jak uczestnicy sami definiują jakość w profilaktyce uzależnień od narkotyków, szczególnie jeśli temat ten nie został poruszony na wcześniejszych etapach szkolenia (np. Części 1/1A lub 2). Można zadać pytania typu: „Skąd wiadomo, że program profilaktyczny jest wysokiej jakości?” lub „Co macie na myśli kiedy mówicie o ‘jakości’ w profilaktyce uzależnień od narkotyków?”
- ▶ W handoucie znajduje się pytanie o działania promujące jakość na poziomie krajowym. Jeśli uczestnicy pracują np. na poziomie lokalnym lub regionalnym należy zmodyfikować to pytanie i zapytać o lokalne czy regionalne mechanizmy i procedury w przedmiotowym zakresie (tj. takie, które są im najbliższe lub na które mają największy wpływ).
- ▶ Istnieje ryzyko, że EDPQS postrzegane będą jako konkurencja aniżeli wsparcie dla istniejących mechanizmów i procedur zapewniania jakości. Zadanie 1 ma na celu pokazanie, że EDPQS faktycznie wspierają istniejące mechanizmy i procedury. W podrozdziale 4.3 znajdują się wskazówki w jaki sposób radzić sobie z krytycznymi uwagami i pytaniami.
- ▶ Trenerzy mogą pozwolić uczestnikom na samodzielne dobranie się w podgrupy lub utworzyć podgrupy w oparciu o kryterium zróżnicowania tak by w ich skład weszły osoby z różnych środowisk zawodowych (np. ochrona zdrowia, profilaktyka narkotykowa, szkolnictwo) lub obszarów geograficznych.
- ▶ Trenerzy powinni zachęcać wszystkich uczestników do aktywnego uczestnictwa w pracach grup roboczych.
- ▶ Mimo iż trenerzy powinni umożliwić podgrupom samodzielną pracę, powinni również w razie konieczności proponować wsparcie (np. poprzez odwiedzanie podgrup i proponowanie pomocy lub wyjaśnień). W prowadzeniu większych grup przydatny może okazać się drugi trener. Ma to szczególne znaczenie jeśli uczestnicy mają trudności z identyfikacją mechanizmów i procedur zapewniania jakości. W takim przypadku trenerzy mogą przygotować handout zawierający podstawowe informacje na temat funkcjonujących struktur wspierających jakość w kraju (zob. również Rozdział 2).
- ▶ Pod koniec szkolenia, w Części 8 „Wnioski i Sesja zamykająca” pojawi się odwołanie do dyskusji, jak miała miejsce w niniejszej Części. Trenerom może przydać się robienie notatek, które będą mogli później wykorzystać w trakcie przygotowywania ostatniej sesji.
- ▶ W przypadku gdy po Części 7 realizowana jest Część, w której przewidziane są prace w podgrupach (np. 4/4A, 5/5A) zaleca się zaplanowanie przerwy przed Częścią 7 w celu uniknięcia przeciążenia uczestników.

Część 8 Wnioski i Sesja zamykająca

Sesja końcowa podsumowuje dyskusje przeprowadzone w ramach szkolenia i omawia użyteczność EDPQS w planowaniu nowych oraz przeglądzie funkcjonujących programów profilaktycznych.

Niniejsza sesja stanowi okazję do zebrania informacji od uczestników potrzebnych trenerom do ewaluacji szkolenia. Ta sama ankieta jest przeprowadzana dwa razy (przed szkoleniem i na jego zakończenie). Dzięki niej trenerzy uzyskują wgląd w wiedzę uczestników i ich opinie na temat EDPQS. Ponadto, kwestionariusz ewaluacyjny pomaga uczestnikom przemyśleć to czego nauczyli się podczas szkolenia.

Zalecany moduł: Szkolenie krótkie, Szkolenie jednodniowe, Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Podsumowanie głównych wniosków z poprzednich aktywności
- ▶ Pokazanie drogi od dotychczasowej wiedzy uczestników na temat jakości poprzez EDPQS do rzeczywistych działań w obszarze profilaktyki narkotykowej z oraz sposób
- ▶ Zachęcenie uczestników do stosowania i promowania EDPQS po zakończeniu szkolenia
- ▶ Ustalenie czy szkolenie było przydatne dla uczestników

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią przytoczyć kluczowe wnioski ze szkolenia
- ▶ Uczestnicy doceniają wiedzę i umiejętności w zakresie EDPQS i jakości w profilaktyce nabyte w trakcie szkolenia
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać w jaki sposób szkolenie wzbogaciło ich dotychczasową wiedzę
- ▶ Uczestnicy wiedzą gdzie szukać dodatkowych informacji na temat EDPQS
- ▶ Uczestnicy potrafią wyjaśnić korzystny wpływ EDPQS na ich działalność zawodową
- ▶ Uczestnicy zamierzają wykorzystywać EDPQS w przyszłości
- ▶ Uczestnicy chcą dowiedzieć się więcej na temat sposobów promowania jakości w profilaktyce
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać w jaki sposób sami mogą podnosić jakość działań profilaktycznych

- ▶ Uczestnicy czują się odpowiedzialni za promowanie jakości w profilaktyce
- ▶ Uczestnicy czują, że ich opinie są doceniane przez trenera

Metodologia: Wykład przy wkładzie uczestników, kwestionariusze do samodzielnego wypełnienia

Zalecany czas realizacji: 15 min. (Szkolenie krótkie); 20 min. (Szkolenie jednodniowe); 30 min. (Szkolenie dwudniowe)

Materiały: slajdy w PowerPoincie; arkusze/tabele z Części 1/1A (lub ich zdjęcie wklejone do slajdów); notatki trenerów ze zrealizowanych Części szkolenia; kwestionariusz poszkoleniowy (po kopii na uczestnika); dodatkowo: dostęp do Internetu w celu pokazania strony EDPQS

Procedura:

- ▶ Podsumuj i skomentuj główne wnioski z wszystkich zrealizowanych dotychczas aktywności. Połóż nacisk na korzyści płynące z przyjęcia EDPQS.
- ▶ W przypadku realizacji Części 1/1A odnieś się do podstawowych pojęć, jakie pojawiły się na tym etapie i wyjaśnij związek treści szkolenia z wiedzą i założeniami uczestników na początku szkolenia. Przypomnij uczestnikom o celach szkolenia podanych na początku (Część 0).
- ▶ W przypadku realizacji Części 4, 4A, 4B, 5, 5A i/lub 6, krótko omów wyniki uzyskane dzięki EDPQS i połóż nacisk na przydatność EDPQS jako listy kontrolnej.
- ▶ Zainicjuj dyskusję na temat praktycznych korzyści stosowania EDPQS na różnych poziomach. Zaproś uczestników do dzielenia się obserwacjami (wglądy, wątpliwości, uwagi krytyczne lub aprobujące). Jeśli nie było jeszcze o tym mowy, zapytaj jak model EDPQS ma się do praktyki zawodowej uczestników (np. czy uczestnicy rutynowo rozważają kwestie poruszane w EDPQS?) oraz w jaki sposób uczestnicy mogą podnieść jakość swojej pracy za pomocą EDPQS.
- ▶ Zwróć uwagę, że EDPQS stanowią platformę metodologiczną, za pomocą której można zapewniać jakość w obszarze profilaktyki narkotykowej. Zaznacz również, w jaki sposób ten jednolity system jakim są EDPQS pomaga w pokonywaniu barier wynikających z różnych conceptualnych poglądów. Wspólny język i metodologia ułatwiają komunikację między osobami zaangażowanymi w profilaktykę uzależnień od narkotyków.
- ▶ Następnie omów z uczestnikami działanie jakie można podejmować na różnych szczeblach w celu uzyskania jakości w profilaktyce. Szczególny nacisk połóż na to w jaki sposób uczestnicy zamierzają zastosować wiedzę nabytą w szkoleniu do podniesienia jakości działań profilaktycznych (np. jakie konkretne kroki można podjąć, żeby zacząć wdrażać standardy?).
- ▶ W skrócie omów możliwe kolejne działania w celu promocji EDPQS posługując się przy tym odpowiednimi slajdami w PowerPoincie.
- ▶ Przypomnij uczestnikom o stronie internetowej: www.prevention-standards.eu gdzie znajdą wszystkie materiały dotyczące EDPQS. Podaj nazwiska i adresy mailo-

we osób do kontaktu (np. trenerzy, lokalni przedstawiciele Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce) oraz zachęć zainteresowanych uczestników do nawiązania kontaktu w razie potrzeby.

- ▶ Rozdaj uczestnikom kopie poszkoleniowego kwestionariusza ewaluacyjnego. Kwestionariusz obok ankiety pozwala uczestnikom na przekazanie informacji zwrotnych na temat szkolenia. Poproś uczestników o uzupełnienie i oddanie przed wyjściem obu części kwestionariusza. Zaznacz, że informacje zwrotne uczestników są ważne i zostaną wykorzystane do udoskonalenia szkolenia (przyjmij również, że niektórzy uczestnicy mogą nie chcieć uzupełnić kwestionariusz).
- ▶ Na koniec podziękuj uczestnikom za poświęcony czas.

Wskazówki

- ▶ Odnosząc się do wniosków z poprzednich Części przekazanych przez uczestników i łącząc je z EDPQS trenerzy zapewniają tym samym, że uczestnicy uważają szkolenie za adekwatne i dopasowane do ich potrzeb. EDPQS powinny być postrzegane jako praktyczne narzędzie a nie biurokratyczny dokument oderwany od realiów pracy profilaktycznej.
- ▶ O ile to zasadne, trenerzy powinni poinformować uczestników, że są otwarci na kontakt po zakończeniu szkolenia z osobami, które planują stosować EDPQS lub promować jakość w profilaktyce na bardziej ogólnym poziomie. Uczestnicy mogą wyrażać zainteresowanie bieżącymi/przyszłymi działaniami dotyczącymi EDPQS a także możliwościami otrzymania wsparcia w zakresie korzystania/wdrażania Europejskich Standardów.
- ▶ W przypadku szkolenia dwudniowego, na tę sesję przewidziano dodatkowe 10 minut. Trenerzy mogą wykorzystać ten czas na zaspokojenie dodatkowych potrzeb uczestników lub omówienie z uczestnikami korzyści ze szkolenia oraz jak zamierzają stosować EDPQS w przyszłości.
- ▶ Należy pamiętać o typowych wyzwaniach związanych z ostatnią sesją (np. brak czasu, zmęczenie uczestników, uczestnicy muszą wcześniej wyjść). Nie odkładaj ważnych dyskusji ani nie planuj przekazać ważnych informacji na ostatnią sesję. Kwestionariusze ewaluacyjne można rozdać już na początku niniejszej Części, zwłaszcza jeśli niektórzy uczestnicy chcą wyjść wcześniej.
- ▶ Przeprowadzenie tej samej ankiety przed i na zakończenie szkolenia pozwala na uzyskanie lepszego wglądu w to jak zmieniła się wiedza uczestników i ich opinie na temat EDPQS. W podrozdziale 4.4 znajduje się wyjaśnienie dlaczego ewaluacja szkolenia jest ważna, w jaki sposób należy ją przeprowadzić i jak wykorzystać zebrane dane.
- ▶ Trenerzy powinni wyjaśnić uczestnikom w jaki sposób wykorzystane zostaną zebrane dane (np. czy będą wykorzystane jedynie dla wiadomości trenera czy posłużą do opracowania raportu z formalnej ewaluacji szkolenia?).
- ▶ Po opuszczeniu sali przez uczestników przeznacz dodatkowe 10 minut na uzupełnienie formularza autorefleksja trenera (więcej informacji w podrozdziale 4.4).

Część 8A. Dzień 1 – Wnioski

Sesja końcowa w Dniu 1 podsumowuje dyskusje przeprowadzone tego dnia. W ramach sesji uczestnicy otrzymują również informacje na temat aktywności, jakie zaplanowano na Dzień 2.

Zalecany moduł: Szkolenie dwudniowe

Cele dla trenera:

- ▶ Podsumowanie głównych wniosków i refleksji z Dnia 1
- ▶ Zaproponowanie krótkiego przeglądu programu Dnia 2

Zakładane wyniki:

- ▶ Uczestnicy potrafią przytoczyć główne ustalenia z Dnia 1
- ▶ Uczestnicy czują, że nabyli wartościową wiedzę i umiejętności
- ▶ Uczestnicy potrafią opisać w jaki sposób szkolenie wzbogaciło ich dotychczasową wiedzę
- ▶ Uczestnicy wiedzą czego spodziewać się po Dniu 2

Metodologia: Wykład przy wkładzie uczestników

Zalecany czas realizacji: 20 minut

Materiały: slajdy w PowerPoincie; arkusze/tabele z Części 1/1A; notatki trenerów ze zrealizowanych Części szkolenia

Procedura:

- ▶ Podsumuj i skomentuj główne wnioski z wszystkich aktywności zrealizowanych w Dniu 1. Połóż szczególny nacisk na korzyści płynące ze stosowania Listy kontrolnej EDPQS (np. w oparciu o ustalenia z Części 4 „Analiza projektu na podstawie Studium przypadku 2”).
- ▶ W przypadku realizacji Części 1/1A odnieś się do podstawowych pojęć, jakie pojawiły się na tym etapie i wyjaśnij związek treści szkolenia z wiedzą i założeniami uczestników na początku szkolenia. Przypomnij uczestnikom o celach szkolenia podanych na początku (Część 0).
- ▶ Odnosząc się do Części 3 i 4/4B, krótko przypomnij uczestnikom wyniki uzyskane dzięki EDPQS i podkreśl przydatność EDPQS jako listy kontrolnej.

- ▶ Przedstaw praktyczne aktywności planowane w Dniu 2, szczególnie w odniesieniu do stosowania EDPQS jako narzędzia do planowania nowych działań profilaktycznych.

Podsumowanie

- ▶ Zaproś uczestników do dzielenia się obserwacjami (wglądy, wątpliwości, uwagi krytyczne lub aprobujące). W przypadku braku komentarzy, zapytaj uczestników czy ich zdaniem cele szkolenia są osiągnięte.

Wskazówki

- ▶ Odnosząc się do wniosków z poprzednich Części przekazanych przez uczestników i łącząc je z EDPQS trenerzy zapewniają tym samym, że uczestnicy uważają szkolenie za adekwatne i dopasowane do ich potrzeb. EDPQS powinny być postrzegane jako praktyczne narzędzie a nie biurokratyczny dokument oderwany od realiów pracy profilaktycznej.

Rozdział 4.

Zalecenia w zakresie skutecznego szkolenia

Rozdział 4.

Zalecenia w zakresie skutecznego szkolenia

Niniejszy rozdział zawiera ogólne zalecenia co do dbałości o przydatność szkolenia dla uczestników. Podrozdział 4.1 omawia podstawową wiedzę i umiejętności, jakie powinni posiadać trenerzy – w rozumieniu ogólnym jak również w odniesieniu do EDPQS. W podrozdziale 4.2 znajdują się wskazówki, w jaki sposób promować szkolenie tak, żeby uczestnicy wiedzieli czego się spodziewać (a czego nie). Podrozdział 4.3 podpowiada radzić sobie z krytycznymi uwagami i pytaniami. Na koniec, w podrozdziale 4.4 znalazły się przemyślenia na temat korzyści z ewaluacji szkolenia oraz instruktaż co do sposobów wykorzystania formularzy ewaluacyjnych dołączonych do niniejszego Poradnika.

4.1. Wiedza i umiejętności trenera

Wiedza merytoryczna

Potencjalni trenerzy EDPQS mogą być specjalistami profilaktyki bądź pracować w obszarach pokrewnych (np. lecznictwo odwykowe, promocja zdrowia, usługi dla młodzieży). Powinni posiadać wiedzę na temat najlepszych praktyk i modeli opartych na dowodach naukowych w obszarze profilaktyki uzależnień od narkotyków i promocji zdrowia. Warunkiem podstawowym nie jest, żeby od razu posiadali wiedzę na temat standardów jakości w profilaktyce bądź jak w praktyce należy wdrażać tego typu standardy.

Od trenerów realizujących szkolenie na temat EDPQS nie oczekuje się, że będą ekspertami od standardów jakości. Niemniej, podczas przygotowywania szkolenia trenerzy powinni zdobyć odpowiednią wiedzę z zakresu EDPQS po to by potrafili:

- ▶ precyzyjnie wyjaśnić czym są EDPQS, w tym znaczenia poszczególnych standardów, w jaki sposób należy z nich korzystać i do jakich celów;
- ▶ pewnie poprowadzić szkolenie; oraz
- ▶ kompetentnie odpowiedzieć na podstawowe uwagi i pytania.

Od chwili rozpoczęcia projektu EDPQS w 2008 roku, opracowano szereg zasobów mających na celu wsparcie wiedzy i zastosowania EDPQS. Omówienie wszystkich dostępnych materiałów EDPQS znajduje się tutaj: **www.prevention-standards.eu/resources**

W trakcie przygotowań do szkolenia zalecamy zapoznanie się z następującymi materiałami:

- ▶ Oficjalne Stanowisko EDPQS (ang. Position Paper) (<http://www.prevention-standards.eu/position-paper/>)
- ▶ Teoria Zmiany EDPQS (<http://www.prevention-standards.eu/theory-of-change/>)
- ▶ Pytania i Odpowiedzi EDPQS (<http://www.prevention-standards.eu/questions-and-answers/>)
- ▶ Krótki Przewodnik EMCDDA na temat EDPQS (<http://www.prevention-standards.eu/quick-guide/>)
- ▶ Podręcznik EMCDDA na temat EDPQS (<http://www.prevention-standards.eu/manual/>)
- ▶ Wszelkie inne dokumenty, na których bazować będzie szkolenie (np. Poradnik EDPQS 2 – Samodzielna ocena i Refleksja)

Oficjalne Stanowisko i Teoria Zmiany to dwa krótkie dokumenty, które wyjaśniają ramy teoretyczne EDPQS (np. co leży u podstaw pojęcia jakości? w jaki sposób EDPQS mogą pomóc w podniesieniu jakości?). Pytania i Odpowiedzi to zestaw typowych pytań dotyczących EDPQS (w tym uwagi krytyczne) wraz z przykładowymi odpowiedziami. Krótki Przewodnik oferuje wprowadzenie do Podręcznika EMCDDA i zawiera listę kontrolną zastosowaną w szkoleniu. Mimo iż Podręcznik EMCDDA to stosunkowo obszerny dokument, jest to **lektura obowiązkowa dla wszystkich, którzy myślą o zostaniu trenerem EDPQS**, ponieważ jest to jedyny dokument, który zawiera szczegółowe standardy i wyjaśnienia jak również słowniczek terminologiczny. Pozostałe dokumenty oferują jedynie streszczenia standardów, w związku z czym nie gwarantują pełnego zrozumienia EDPQS. Bez zapoznania się z Podręcznikiem, trenerzy mogą mieć problemy z precyzyjnym wyjaśnieniem kluczowych pojęć EDPQS.

Wskazówki

- ▶ Jeśli trenerzy posiadają wiedzę i umiejętności, o których mowa powyżej oraz zastosują się do zaleceń w niniejszym podręczniku trenera powinni z powodzeniem poprowadzić wysokojakościowe szkolenie na temat EDPQS, które uczestnicy uznają za ciekawe i wartościowe. Niemniej, niektóre z proponowanych treści mogą nie odpowiadać osobistemu stylowi pracy niektórych trenerów lub mogą nie współgrać z określonymi grupami docelowymi. Chociaż zachęcamy trenerów do realizacji szkolenia zgodnie z zaleceniami niniejszego podręcznika, formularz dotyczący autorefleksji (zob. podrozdział 4.4) może pomóc w odpowiednim opracowaniu i modyfikacji określonych treści.
- ▶ W przypadku pytań dotyczących EDPQS, jakie mogą pojawić się w trakcie przygotowywania szkolenia zachęcamy do nawiązania kontaktu z osobą odpowiedzialną za sprawy związane z EDPQS w kraju (zob. www.prevention-standards.eu) lub prof. Harrym Sumnallem (h.sumnall@ljmu.ac.uk).

Umiejętności miękkie

Chociaż w zamiarze autorów niniejszy podręcznik nie powstał z myślą o początkujących trenerach, warto powiedzieć kilka słów o umiejętnościach miękkich, jakie trenerzy powinni posiadać lub do jakich zmierzać. Generalnie, trenerzy powinni:

- ▶ posiadać dobre umiejętności komunikacyjne i umieć w czytelny sposób wyjaśniać treści,
- ▶ posiadać solidne umiejętności interpersonalne i umieć skutecznie angażować audytoria,
- ▶ „ożywiać” treści szkoleniowe poprzez odnoszenie ich do rzeczywistości uczestników,
- ▶ podchodzić do tematyki szkolenia z entuzjazmem i wzbudzać zainteresowanie u uczestników,
- ▶ skutecznie zarządzać grupami uczestników i angażować wszystkich uczestników,
- ▶ wsłuchiwać się w głosy uczestników i uznawać ich sugestie kiedy są właściwe,
- ▶ dobrze zarządzać czasem i tempem szkolenia.

Hołdując przekonaniu, że uczenie się jest tym skuteczniejsze, kiedy uczestnicy aktywnie się w nie angażują, trenerzy powinni stosować podejście oddolne (ang. bottom-up approach). Powinni nieustannie zwracać uwagę na potrzeby i uwagi uczestników, dostrzegać ich znaczenie i właściwie na nie reagować. Trenerzy nie powinni ograniczać swojej roli jedynie do przekazywania informacji na temat EDPQS. Powinni doskonalić umiejętności uczestników i wzbogacać ich doświadczenie zawodowe. Dzięki temu uczestnicy skuteczniej opanują treści szkolenia. Trenerzy powinni również zachęcać uczestników do stosowania i promowania EDPQS.

Trenerzy powinni dbać także o pozytywny i sprzyjający klimat w grupie szkoleniowej, tak by każdy mógł swobodnie wyrażać swoją opinię bez lęku przed byciem ocenionym. Swoboda wyrażania własnej opinii korzystnie wpływa na zaangażowanie w szkolenie a także sprzyja aktywnemu uczeniu się opartemu na współpracy.

Istotne znaczenie w szkoleniach EDPQS ma podnoszenie przez trenerów jakości działań profilaktycznych we własnym kraju czy środowisku zawodowym. Powinni oni również wierzyć w korzyści płynące ze standardów jakości i zalecenia w pojęciu ogólnym a w szczególności w zakresie EDPQS. Chociaż nie można tego uznać za ‘umiejętność miękką’, pomoże to trenerom w zaangażowaniu uczestników i odpowiedniemu reagowaniu na wszelkie wyrażane przez nich wątpliwości. Kwestia reagowania na krytyczne uwagi i pytania omówiona została szerzej w podrozdziale 4.3.

Wskazówki

- ▶ Ogólne zasady postępowania w przedmiotowym zakresie można znaleźć m.in. w Internecie wpisując takie hasła wyszukiwania jak „skuteczne nauczanie” czy „metody nauczania”.

4.2. Promocja szkolenia – dostosowanie treści do oczekiwań uczestników

To, w jaki sposób szkolenia EDPQS będą ogłaszane zależało będzie od kontekstu, w jakim będą realizowane, na przykład, czy będzie to jednorazowe wydarzenie poświęcone wyłącznie EDPQS czy też jako moduł poświęcony jakości w profilaktyce w ramach szerszego szkolenia. Bez względu na to, informacje na temat szkolenia (np. w zaproszeniach, ogłoszeniach, opisach seminariów) powinny pozwolić uczestnikom na jasne zrozumienie czego mogą oczekiwać od szkolenia a czego nie.

Jeśli szkolenie jest poświęcone wyłącznie EDPQS, uczestnicy powinni wiedzieć, że (choćby rzecz jasna w materiałach promocyjnych zostałyby to sformułowane inaczej, zob. przykład u dołu niniejszego podrozdziału):

- ▶ Szkolenie **nie** będzie dotyczyć najlepszej praktyki ani zapewniania jakości w znaczeniu ogólnym, natomiast będzie poświęcone wyłącznie Europejskim Standardom Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS)
- ▶ Standardy EDPQS **nie** zalecają **żadnych konkretnych** interwencji profilaktycznych ani strategii, lecz dotyczą strukturalnych i proceduralnych aspektów zapewniania jakości oraz otoczenia, w jakim podejmowane są działania profilaktyczne (tj. skupiają się na tym 'jak' a nie 'co'). EDPQS zawierają natomiast rekomendacje, w jaki sposób zdobyć tego typu informacje i co wziąć pod uwagę przy korzystaniu z tego typu zasobów.
- ▶ Szkolenie nie zgłębi wszystkich praktycznych aspektów wysokojakościowych działań profilaktycznych. Jego tematyka dotyczyć będzie głównie przeglądu i podnoszenia jakości profilaktyki ze szczególnym uwzględnieniem EDPQS jako systemu opisu w tym zakresie (np. szkolenie nie wyjaśni, w jaki sposób dokonać oceny potrzeb czy ewaluacji programu natomiast omówi aspekty oceny potrzeb czy ewaluacji, które są istotne w identyfikowaniu wysokojakościowych działań profilaktycznych).

Jest to ważne, ponieważ profilaktycy często traktują Europejskie Standardy jako źródło wiedzy, z którego dowiedzą się co konkretnie mają robić (np. „zrealizuj interwencję X przez 3 tygodnie w taki a taki sposób”) lub które dostarczy im szczegółowych praktycznych instrukcji w jaki sposób podejmować wysokojakościowe działania profilaktyczne. Do tego celu służą inne narzędzia i materiały szkoleniowe⁶, w związku, z czym nie są one przedmiotem proponowanego szkolenia. Osoby, które pojawią się na szkoleniu z tego typu oczekiwaniami mogą poczuć się rozczarowane, że standardy EDPQS dostarczają jedynie 'wzorców' i stanowią system odniesienia dla jakości w profilaktyce. Mimo iż uczestnicy szkolenia mogą uznać je za wartościowe nawet jeśli spodziewali się czegoś innego to ich zaangażowanie z pewnością będzie większe jeśli od początku będą świadomi jego treści. Zaleca się zatem, aby treści i cele szkolenia były w jasny sposób przekazane potencjalnym uczestnikom przed realizacją. Trenerzy mogą powtórzyć te informacje w dniu szkolenia.

W przypadku, gdy uczestnicy są szczególnie zainteresowani modelami profilaktycznymi opartymi na dowodach naukowych (np. naukowymi dowodami na skuteczność konkretnych rozwiązań)

lub sposobami podejmowania konkretnych działań profilaktycznych (np. ocena potrzeb, ewaluacja), zaleca się włączenie tego typu treści do szkolenia lub realizację zintegrowanego szkolenia dotyczącego zarówno EDPQS jak i innych istotnych obszarów.

Poniżej znajduje się przykładowe ogłoszenie o Krótkim szkoleniu zgodnie z propozycją w podrozdziale 1.5. Poniższy tekst można adaptować stosownie do treści planowanego szkolenia.

Stosowanie standardów jakości do identyfikacji mocnych i słabych stron działań profilaktycznych

W trakcie półdniowego szkolenia uczestnicy dowiedzą się czym są Europejskie Standardy Jakości w Profilaktyce Uzależnień od Narkotyków (EDPQS) i jak je stosować. EDPQS to zestaw kryteriów pomocnych profilaktykom w przeglądzie i podnoszeniu jakości działań profilaktycznych. Standardy zostały opracowane przez Europejskie Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce, międzynarodowe konsorcjum organizacji zajmujących się nauką, polityką i praktyką w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską. Standardy EDPQS, pierwotnie wydane w języku angielskim przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) są dostępne już w ponad dziesięciu językach. Niniejsze szkolenie będzie dla jego uczestników okazją do poznania EDPQS i zastosowania modelu EDPQS w praktyce za pomocą fikcyjnych studiów przypadku. Uczestnicy zastanowią się również nad ogólnym znaczeniem „jakości” w profilaktyce oraz jak zapewnić jakość we własnym otoczeniu zawodowym. Więcej informacji na temat EDPQS można znaleźć na www.prevention-standards.eu.

4.3. Reagowanie na krytyczne uwagi i pytania

Chociaż standardy EDPQS mają na celu wsparcie osób zawodowo zajmujących się profilaktyką w osiągnięciu przez nich lepszych wyników w grupach docelowych, część osób może odnosić się do standardów sceptycznie. Na przykład, uczestnicy szkolenia mogą kwestionować treści bądź strukturę EDPQS albo mogą uznać standardy za nieużyteczne, zbędne czy niewykonalne. Badania zrealizowane przez Partnerstwo dla Standardów w Profilaktyce (np. Brotherhood & Sumnall, 2010; Prevention Standards Partnership 20147) wskazały na istnienie wielu przyczyn tego typu sceptycyzmu. Niektóre z tych nich związane są konkretnie z EDPQS, natomiast wiele innych dotyczy kultury zawodowej w obszarze profilaktyki (np. ewaluacja i modele oparte na dowodach są często nierozumiane).

Publikacja pt. Pytania i Odpowiedzi EDPQS (<http://www.prevention-standards.eu/questions-and-answers/>) bada te kwestie w oparciu o typowe uwagi i pytania (również krytyczne). Zaprezentowane wyjaśnienia mogą posłużyć trenerom w przygotowaniu odpowiednich reakcji.

Trenerzy nie powinni ignorować krytycznych uwag i pytań. EDPQS nie są uniwersalnym narzędziem, które z dnia na dzień odmieni profilaktykę. Są punktem wyjścia dla profilaktyków i zaproszeniem do refleksji, nad jakością działań profilaktycznych. Trenerzy powinni poważnie traktować krytyczne uwagi i pytania, mogą zachęcać do

ich formułowania, kiedy uznają to za właściwe. Pomoże to stworzyć atmosferę, w której uczestnicy poczują, że mogą swobodnie wymieniać się swoimi doświadczeniami i opiniami. Co ważne, krytyczne uwagi i pytania pomagają zidentyfikować przeszkody, które utrudniają uczestnikom stosowanie i wdrażanie EDPQS w swoim otoczeniu zawodowym. Trenerzy powinni postrzegać **krytyczne uwagi i pytania, jako okazję do identyfikacji potencjalnych przeszkód – subiektywnych bądź obiektywnych – oraz szukać sposobów ich pokonania.**

Podstawowym sposobem reagowania na krytyczne uwagi i pytania może być poproszenie innych uczestników w grupie o odpowiedź lub komentarz. Warto również odnosić się do tych odpowiedzi i uwag na dalszych etapach szkolenia.

W niektórych przypadkach, uwagi i pytania mogą być zwykłymi prośbami o wyjaśnienie (np., co oznacza dany termin użyty w EDPQS? Czy istnieją przykłady faktycznego zastosowania EDPQS?). Trenerzy powinni umieć reagować na takie pytania zapoznając się wcześniej z Podręcznikiem EDPQS (np. w przypadku niejasnych terminów zajrzyj do glosariusza na końcu Podręcznika) i stroną internetową poświęconą Europejskim Standardom.

Wskazówki

- ▶ Jeśli masz pytania dotyczące EDPQS, zachęcamy do nawiązania kontaktu z osobą odpowiedzialną za sprawy związane z EDPQS w kraju (zob. www.prevention-standards.eu) lub prof. Harrym Sumnalem (h.sumnall@ljmu.ac.uk).

4.4. Ewaluacja szkolenia⁸

W celu zadbania o pozytywny odbiór szkolenia wśród uczestników oraz upewnienia się, że szkolenie przyczyni się do osiągnięcia jakości w profilaktyce, do niniejszego Poradnika dołączono kilka kwestionariuszy, które trenerzy mogą wykorzystać, żeby przekonać się czy tak się stało. Tabela poniżej omawia potencjalne korzyści z ewaluacji dla trenerów i uczestników.

Korzyści dla trenerów	Korzyści dla uczestników
Informacje czy szkolenie przebiegło zgodnie z planem	Analiza własnych postaw i wiedzy na temat przedmiotu szkolenia
Informacje jak udoskonalić szkolenie na przyszłość	Analiza sposobów, w jaki szkolenie może wpłynąć na podniesienie kompetencji zawodowych
Rozwój umiejętności trenerskich	Możliwość przekazania informacji zwrotnych na temat szkolenia

Tabela 1: Korzyści z ewaluacji szkolenia

Na kolejnych stronach znajduje się krótki opis, w jaki sposób ewaluować szkolenie EDPQS za pomocą kwestionariuszy dołączonych do niniejszego Poradnika.

Wskaźniki i metody ewaluacji

Ewaluacja powinna dotyczyć dwóch różnych aspektów:

- ▶ Proces (np. czy udało się zrealizować Części szkolenia zgodnie z założeniami? Czy uczestnicy byli zaangażowani?)
- ▶ Wynik (np. czy szkolenie pomogło uczestnikom osiągnąć zakładane cele szkolenia, tj. zyskać świadomość, motywację i umiejętności dotyczące EDPQS w krótkiej perspektywie oraz dokonać zmiany zachowania i podnieść, jakość działań profilaktycznych w dłuższej perspektywie?)

Informacje na temat skuteczności szkolenia można zebrać za pomocą środków formalnych i nieformalnych, np. formalnych kwestionariuszy, werbalnych informacji zwrotnych, obserwacji trenerów w trakcie szkolenia, nieformalnych informacji zwrotnych w trakcie przerw, itp. O ile to właściwe, trenerzy (lub instytucje szkoleniowe) mogą skontaktować się z uczestnikami po szkoleniu, żeby dowiedzieć się czy i jak wdrożyli wiedzę nabytą w wyniku szkolenia (i jeśli nie to, jakiego wsparcia w tym zakresie oczekują). W celu poznania całościowego wyniku szkolenia najlepszym sposobem jest zastosowanie różnych metod i podejść (np. odwołanie się do opinii zarówno uczestników jak i trenerów)

Kwestionariusze dołączone do niniejszego Poradnika mają na celu wsparcie trenerów w przeprowadzeniu ewaluacji procesu i wyniku w następujący sposób:

- ▶ Kwestionariusz – Autorefleksja pozwala trenerom na zapisywanie własnych obserwacji i uwag dotyczących szkolenia („*Autorefleksja trenera*”, *dostępny, jako oddzielny dokument w Poradniku*)
- ▶ Formularz satysfakcji pozwala uczestnikom na formalną ocenę szkolenia i przekazanie informacji zwrotnych („*Kwestionariusz przedszkoleniowy*” *dostępny, jako oddzielny dokument w Poradniku*)
- ▶ Ankieta przedszkoleniowa i poszkoleniowa pomaga ocenić zmiany w świadomości, motywacji i umiejętnościach uczestników w zakresie EDPQS („*Kwestionariusz przedszkoleniowy*”¹⁰, „*Kwestionariusz poszkoleniowy*”, *dostępne jako oddzielne dokumenty w Poradniku*)

Wskazówki

- ▶ W ramach zapewniania jakości zalecamy, aby trenerzy ewaluowali każde szkolenie EDPQS. Analiza i interpretacja danych zajmą 2-4 godzin w zależności od liczby uczestników. Jeśli to okaże się niemożliwe, sugerujemy, żeby trenerzy po każdym szkoleniu przynajmniej uzupełnili kwestionariusz dotyczący autorefleksji. Kwestionariusze powinny być rozdawane uczestnikom do uzupełnienia tylko wtedy gdy zebrane dane będą faktycznie analizowane i wykorzystane (np. w celu doskonalenia przyszłych działań).
- ▶ Więcej informacji na temat metod i wskaźników ewaluacyjnych znajduje się w Kroku 4 w Poradniku *Adaptacja i Rozpowszechnianie EDPQS* (zob. www.vention-standards.eu/toolkit-4/).

Autorefleksja trenera

Kwestionariusz dotyczący autorefleksji pozwala trenerom na dokumentowanie realizacji szkolenia i analizę jego skuteczności. Trenerzy mogą odnotowywać informacje rzeczowe (np. data, liczba uczestników) jak również własne obserwacje (np. co wypadło dobrze a co poszło nie tak, które części szkolenia angażowały uczestników najlepiej a które najgorzej?). Kwestionariusz zawiera ustrukturyzowaną listę kontrolną, która ma na celu pomóc trenerom w identyfikowaniu problemów, które należy rozwiązać przed kolejną edycją szkolenia. Uzupełnienie kwestionariusza zajmuje 10-30 minut, w zależności od tego jak dobrze wypadło szkolenie. Zaleca się, aby trenerzy wypełnili formularz natychmiast po zakończeniu szkolenia.

Kwestionariusze dla uczestników

Kwestionariusze dla uczestników pozwalają trenerom na uzyskanie informacji o zmianach w świadomości, motywacji i umiejętności uczestników w zakresie EDPQS. Pozwala również lepiej zrozumieć odbiór szkolenia przez uczestników. Istnieją dwa dokumenty, z których każdy składa się z dwóch części:

Kwestionariusz przedszkoleniowy zawiera formularz dotyczący oceny potrzeb (zob. podrozdział 2.1) oraz ankietę przedszkoleniową

Kwestionariusz poszkoleniowy zawiera ankietę poszkoleniową i formularz satysfakcji ze szkolenia

Ankiety przed i poszkoleniowe zawierają pytania mające na celu zbadanie świadomości, motywacji i umiejętności uczestników w zakresie EDPQS. Identyczność pytań i odpowiedzi na obu formularzach ma służyć porównaniu sytuacji przed i po szkoleniu. Formularz satysfakcji ze szkolenia zawiera pytania o ocenę aspektów szkolenia takich jak treść, trener, materiały szkoleniowe, organizacja, itp.

Uzupełnienie kwestionariuszy zajmie 10-15 minut. Zaleca się wysłanie kwestionariusza przedszkoleniowego do uczestników 2-3 tygodnie wcześniej z prośbą o odesłanie wypełnionych formularzy na 5-7 dni przed szkoleniem (dzięki temu trenerzy będą mogli zmodyfikować szkolenie stosowanie do potrzeb uczestników, zob. Rozdział 7). Kwestionariusz poszkoleniowy powinien zostać przekazany uczestnikom do wypełnienia na koniec szkolenia, w ramach Części 8. Ewentualnie, kwestionariusz przedszkoleniowy można rozdać uczestnikom na początku szkolenia, po Części 0. Z kolei, kwestionariusz poszkoleniowy można również wysłać uczestnikom po skończonym szkoleniu (np. pocztą elektroniczną).

Wskazówki

- ▶ W przypadku modyfikacji kwestionariuszy (np. tłumaczenie z angielskiego) pamiętaj, że pytania i odpowiedzi muszą być identyczne w obu wersjach: przed i poszkoleniowej.
- ▶ Może zaistnieć taka sytuacja, że trenerzy chcieliby skójrzeć konkretne kwestionariusze wypełnione przed i po szkoleniu¹¹. Kwestionariusze w proponowanym kształcie nie pytają uczestników o dane identyfikacyjne (np. nazwisko) w związ-

ku z czym skojarzenie ich jest niemożliwe. W takich przypadkach można poprosić uczestników o zapisanie swojego nazwiska na formularza (o ile się zgodzą). Trenerzy powinni jasno zaznaczyć, że chodzi o porównanie konkretnych kwestionariuszy wypełnionych przed i po szkoleniu. Jeśli uczestnicy wolą zachować anonimowość, mogą podać informacje, dzięki którym ich identyfikacja nie będzie już taka prosta. Na przykład, mogą podać fragment daty urodzenia (tylko dzień), pierwszą literę imienia matki i liczbę starszych braci (np. ktoś urodzony 04.03.1972 mający matkę o imieniu Julia i jednego starszego brata napisałby 04J1). W ten sposób powstałby osobisty kod, który zapisany na obu kwestionariuszach, pozwoliłby trenerowi na porównanie danych i zachowanie anonimowości uczestników.

Zestawienie odpowiedzi uczestników

Co zrobić z wypełnionymi kwestionariuszami? Do niniejszego Poradnika dołączony został plik w Excelu, który może być wykorzystany do zestawienia odpowiedzi uczestników odnośnie do konkretnego szkolenia („Szablon – Podsumowanie Ewaluacji”, dostępny jako osobny dokument w niniejszym Poradniku). Plik w Excelu składa się z dwóch arkuszy (zob. dolny lewy róg): jeden arkusz dotyczy ankiety przed i poszkoleniowej natomiast drugi formularza satysfakcji¹². Oba arkusze zorganizowano w taki sam sposób Both jak kwestionariusze rozdane uczestnikom.

Trenerzy mogą wprowadzać odpowiedzi uczestników w różowych oknach natomiast program wyliczy automatycznie dane, które posłużą do analizy odpowiedzi uczestników.

Dla uproszczenia, arkusze zostały zaprojektowane tak by trenerzy mogli wprowadzać dane całej grupy uczestników szkolenia¹³. W tym celu trenerzy obliczają ilu uczestników udzieliło określonej odpowiedzi i wprowadzają uzyskaną wielkość do właściwego różowego okna w szablonie. Żeby ułatwić sumowanie odpowiedzi trenerzy mogą posłużyć się tabelą sumaryczną (zob. Przykład 1) wydrukowaną z szablonu. Następnie do szablonu w Excelu należy wprowadzić uzyskane wyniki (Przykład 2).

Przykład 1: Tabela sumaryczna

	Zdecydowanie tak	Tak	Ani tak ani nie	Nie	Zdecydowanie nie	Brak odpowiedzi
Ogólnie jestem zadowolony/a ze szkolenia						

Przykład 2: Odpowiedzi numeryczne

	Zdecydowanie tak	Tak	Ani tak ani nie	Nie	Zdecydowanie nie	Brak odpowiedzi
Ogólnie jestem zadowolony/a ze szkolenia	10	6	1	2	0	1

Arkusze zawierają również okna, w których trenerzy mogą zestawiać główne kwestie wyłaniające się z odpowiedzi tekstowych (lub skopiować odpowiedzi jeśli jest ich niewiele).

Wskazówki

- ▶ Obliczanie i zestawianie odpowiedzi z ankiet przed i poseminaryjnych oraz formularza satysfakcji zajmie ok. 7-10 minut na uczestnika. W grupie 10 uczestników zestawienie i opracowanie danych zgodnie z niniejszymi sugestiami zajmie ok. 2 godzin.

Analiza odpowiedzi uczestników

Już podczas samego przeglądu kwestionariuszy i zestawiania danych w szablonie w Excelu trenerzy dowiedzą się jak uczestnicy ocenili i co wynieśli ze szkolenia a także jakie były jego mocne i słabe strony. Po wprowadzeniu danych do szablonu, program od razu poda wyniki, które posłużą do analizy odpowiedzi uczestników.

Arkusze do ankiety automatycznie poda wystandaryzowane wyniki (ankieta przed i poszkoleniowa) do każdego pytania. Punkty przyznawane są za odpowiedzi wskazujące na wyższy poziom świadomości, motywacji i umiejętności w zakresie EDPQS (zielona czcionka) natomiast odejmowane za odpowiedzi wskazujące na niższy poziom świadomości, motywacji i umiejętności (czerwona czcionka). Wyniki pojawią się w kolumnie po prawej stronie. Kolory wyników zapożyczone z drogowej sygnalizacji świetlnej wskazują przy każdym pytaniu jakie zmiany (jeśli w ogóle) zaszły między ankietą wypełnioną przed i po szkoleniu (czerwony: ogólny spadek; żółty: ogólny brak zmiany lub niewielka zmiana; zielony: ogólny wzrost). Wyniki można filtrować w zależności od kategorii pytania (A = świadomość; B = motywacja; C = umiejętności). Arkusz formularza satysfakcji również wygeneruje kolorystyczne podsumowanie w prawej kolumnie. Tutaj każde pytanie będzie mogło uzyskać maksymalnie 10 punktów. Trenerzy powinni sprawdzić odpowiedzi na każde pytanie, zwracając szczególną uwagę na te zaznaczone na żółto, pomarańczowo lub czerwono jak również odpowiedzi na pytania otwarte.

U dołu arkusza znajduje się podsumowanie wyników w odniesieniu do wszystkich pytań wraz z podziałem na kategorie (świadomość, motywacja, umiejętności). Trenerzy mogą zobaczyć jak wyniki ankiety przedszkoleniowej różnią się od wyników ankiety poszkoleniowej („różnica przed-po”). Podano możliwe minimalne i maksymalne wyniki w celu wsparcia interpretacji wystandaryzowanych wyników. Kolejna tabela pokazuje jak blisko uczestnicy byli od uzyskania maksymalnych wyników w pomiarach przed i po (wartości poniżej 50% są automatycznie wyróżniane na czerwono, natomiast wartości powyżej 90% na zielono). Nie określono progów co do wielkości zmiany, która świadczyłaby o skuteczności bądź nieskuteczności szkolenia. Jednakże, dane te sugerują alternatywny sposób wyciągania wniosków (np. szkolenie lepiej wypadło w podnoszeniu świadomości aniżeli motywacji) a także pomagają określić tzw. efekt pułapowy¹⁴.

Odpowiedzi na pytania otwarte jak również informacje z formularza satysfakcji oraz kwestionariusza dotyczącego autorefleksji trenera mogą pomóc w umieszczeniu w szerszym kontekście i nadaniu znaczenia wynikom ankiet (np. jeśli motywacja nie wzrosła to odpowiedzi na pytania otwarte mogą zawierać uwagi, które mogą

zrozumieć dlaczego tak się stało). Formularz satysfakcji ze szkolenia dostarcza również informacji dotyczących potencjalnych wyników szkolenia (np. czy uczestnicy byli w stanie podać jak zamierzają wykorzystać EDPQS w swojej pracy).

Wskazówki

- ▶ Podczas interpretacji wyników rozważ czy są one zbieżne z twoimi wnioskami i pierwotnym rozumieniem uczestników – czy uzyskane wyniki potwierdzają czy też przeczą twoim obserwacjom z fazy realizacji szkolenia?
- ▶ Arkusz nie obliczy wyniku jeśli u góry nie zostanie wprowadzona ilość oddanych ankiet/formularzy.
- ▶ Należy pamiętać, że wszystkie analizy przeprowadzane w oparciu o gotowe szablony dotyczą całej grupy uczestników. W arkuszu, zmiany zostały określone jako „ogólne”, ponieważ odnoszą się do średniej grupowej. Na podstawie takich danych trudno powiedzieć coś więcej o zmianach na poziomie poszczególnych uczestników czy podgrup. Na przykład, jeśli wynik grupy jest taki sam przed jak i po szkoleniu, oznaczać to może, że wśród uczestników nie dokonała się zmiana lub też u jednych zmiana dokonała się w jednym obszarze a u innych w innym. Podobnie rzecz się ma, jeśli rozkład odpowiedzi na konkretne pytanie jest taki sam przed i po szkoleniu. Możliwe, że jeden uczestnik „pchnął w górę” jedną odpowiedź natomiast inny „pchnął ją w dół”, w wyniku czego powstało wrażenie, że nie nastąpiła żadna zmiana. Jeśli potrzebna jest analiza na poziomie indywidualnym lub podgrupy, trenerzy muszą zadbać o to, aby skojarzyć ze sobą kwestionariusze sprzed i po szkoleniu zgodnie z zaleceniami w sekcji Wskazówki w podrozdziale ‘Kwestionariusze dla uczestników’ powyżej. W takim przypadku konieczne będzie przeprowadzenie analizy w innym kształcie niż tu proponowany.
- ▶ Przy porównywaniu wyników ankiety przed i poszkoleniowej dla całej grupy uczestników kluczowe jest, aby to były te same osoby. Powstają rozbieżności jeśli, na przykład, przyszli uczestnicy odsyłają kwestionariusz natomiast nie są w stanie uczestniczyć w szkoleniu na skutek nieprzewidzianych okoliczności lub jeśli uczestnicy spóźniają się lub przedwcześnie kończą szkolenie. Jeśli kody na kwestionariuszach przed i poszkoleniowych będą różne arkusz automatycznie wygeneruje ostrzeżenie. Najlepiej byłoby gdyby wprowadzane dane dotyczyły jedynie tych osób, które wypełniły oba kwestionariusze i są dostępne (wymaga to skojarzenia kwestionariuszy przed i poszkoleniowych, o czym mowa powyżej). Jeśli okaże się to niemożliwe i trenerzy wiedzą, że uczestnicy szkolenia, którzy wypełnili oba kwestionariusze to nie te same osoby to wyniki należy interpretować ostrożnie. Na przykład, jeśli osoba o skrajnie negatywnym poglądzie na temat EDPQS wypełniła tylko ankietę poszkoleniową to otrzymany w ten sposób negatywny wynik nie odzwierciedlałby zmian w motywacji uczestników a jedynie zmianę w składzie grupy.

Wnioski z ewaluacji: co dalej?

“[Ewaluacja] to nie tylko zbieranie informacji zwrotnych [...], należy je przeanalizować, sformułować wnioski a następnie zastosować się do nich w celu udoskonalenia kursu czy metod nauczania” (Butcher i wsp., 2006: 188¹⁵)

Tak jak sugeruje to powyższy cytat, zbieranie i analizowanie danych to jedynie połowa sukcesu: po tych działaniach musi nastąpić poprawa szkolenia. Tabela 2 poniżej podpowiada trenerom w jaki sposób podsumować kluczowe wyniki autorefleksji i kwestionariuszy wypełnionych przez uczestników. W efekcie możliwe jest sformułowanie wniosków w postaci konkretnych zaleceń co do usprawnienia szkolenia. Na przykład, trenerzy muszą wyjaśniać pewne treści lepiej lub inaczej lub na określone aktywności należy przeznaczyć więcej czasu. Kolejna ewaluacja pokaże czy wprowadzone zmiany faktycznie pomogły usprawnić szkolenie.

	Perspektywa trenera	Perspektywa uczestnika
Co poszło dobrze		
Co poszło nie tak		
Co można poprawić / należy zrobić inaczej następnym razem		
Jak świadomość, motywacja i umiejętności uczestników w zakresie EDPQS zmieniły się między ankietą przed i poszkoleniową (i pojawił się długotrwały wpływ na ich zawodową praktykę, o ile wiadomo)		
Wymień do 5 konkretnych działań mających na celu usprawnienie szkolenia	1. 2. 3. 4. 5.	

Tabela 2: Przełożenie wyników ewaluacji na zalecenia w zakresie usprawnienia szkolenia

Podziękowania

Niniejszy Poradnik powstał w wyniku współpracy Azienda Sanitaria Locale 2 – Savonese (ASL 2 Savonese), Włochy i Centrum Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Johna Mooresa (LJMU), Liverpool, Wielka Brytania. Informacje o autorach znajdują się na początku dokumentu. Rachele Donini jest autorką treści szkoleniowych natomiast Angelina Brotherhood testowała szkolenie w praktyce oraz była odpowiedzialna za wszelkie prace edytorskie związane z niniejszym Poradnikiem.

W trakcie prac nad Poradnikiem wsparcia i informacji zwrotnych udzieliło nam wielu kolegów i koleżanek.

W ramach prac nad Poradnikiem, ASL 2 Savonese zorganizowała serię spotkań z interesariuszami. W trakcie spotkań omawiano cele i kształt szkolenia jak również sugestie co do jego konkretnych Części i modułów. Pragniemy złożyć podziękowania następującym interesariuszom za udział w tych spotkaniach i pomoc w opracowaniu pierwszej wersji niniejszego Poradnika: (przyp. tłum. wszystkie imiona i nazwiska w mianowniku) Anna Maria Alemberti, Enzo Bani, Giulia Bottero, Antonella Carpi, Alessandro Cataldo, Goggia Federica Devietti, Guido Di Vito, Gianna Elisa Ferrando, Maria Giannubilo, Guido Intaschi, Marino Lagorio, Chiara Lena, Roberta Molinar, Emanuele Palagi, Marco Piana, Sonia Salvini, Laura Schintu oraz Marco Vagnozzi.

Ponadto, dokonaliśmy przeglądu dostępnych materiałów szkoleniowych. Następujące dwie publikacje okazały się szczególnie pomocne w opracowaniu niniejszego Poradnika: Nachbaur D (2007) Human Rights and Trafficking in Women and Young People: an Educational Toolkit for Teachers and Students. Padova: University of Padua, Interdepartmental Centre on Human Rights and the Rights of Peoples oraz International Labour Office (2012) SOLVE: Integrating Health Promotion into Workplace OSH Policies. Geneva: ILO. Chcielibyśmy również podziękować następującym osobom za udostępnienie nam swoich prezentacji i materiałów szkoleniowych na temat jakości w profilaktyce: (przyp. tłum. wszystkie imiona i nazwiska w mianowniku) Gregor Burkhart, Heather Clark, Johan Jongbloet, Matej Kosir, Artur Malczewski oraz Carine Mutatayi. Tay Bian How i Zili Sloboda podzielili się z nami roboczymi wersjami podręczników szkoleniowych w zakresie Colombo Plan's Universal Prevention Curriculum on Substance Use (UPC) a także kwestionariuszami ewaluacyjnymi. Giovanna Campello i Hanna Heikkilä uczyniły podobnie odnośnie do szkolenia na temat Międzynarodowych Standardów w Profilaktyce Używania Narkotyków promowanym przez Biuro Narodów Zjednoczonych do spraw Narkotyków i Przemocności (UNODC).

Niniejszy Poradnik bazuje również na doświadczeniach zrealizowanych prezentacji i warsztatów na temat EDPQS, w szczególności warsztatu podczas EMCDDA Ritox Regional Academy pt. „Skuteczność i wydajność programów profilaktyk narkotykowej”, które odbyło się w kwietniu 2014 roku w Lublanie. Dziękujemy (przyp. tłum. wszystkie imiona i nazwiska w mianowniku) Sandrine Sleiman, Gregor Burkhart oraz Ilze Jekabsone z Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) jak również Matejowi Kosirowi z Instytutu Badawczo-Rozwojowego 'UTRIP' w Słowenii za inicjatywę i wsparcie w zorganizowaniu i poprowadzeniu warsztatu. Podczas tego warsztatu przetestowaliśmy pierwsze pomysły co do treści niniejszego Poradnika i jesteśmy wdzięczni za otrzymane informacje zwrotne.

Dwa fikcyjne studia przypadku wykorzystane w Części 3 i 4 powstały w oparciu o autentyczne programy profilaktyczne. Jesteśmy wdzięczni osobom odpowiedzial-

nym za umożliwienie nam wykorzystania tych projektów jako szablonów do studiów przypadku zaprezentowanych w niniejszym Poradniku.

Dziękujemy również (przyp. tłum. imię i nazwisko w mianowniku) Johan Jongbloet z Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw (VAD), Belgia za udział w roli zewnętrznego recenzenta roboczej wersji Poradnika oraz pomoc w dopracowaniu jego struktury i treści. Informacje zwrotne na temat roboczej wersji Poradnika otrzymaliśmy również od kolegów i koleżanek z Europejskiego Partnerstwa dla Standardów w Profilaktyce: (przyp. tłum. wszystkie imiona i nazwiska w mianowniku) Iolulia Bafi, Corrado Celata, Katalin Felvinczi, Roman Gabrhelik, Jeff Lee, Simona Olivadotti, Veronika Pavlas Martanová, Helena Pacnerová, Edit Sebestyén, Harry Sumnall oraz Nadia Vimercati.

Wersja robocza Poradnika testowana była również przez partnerów projektowych w sześciu krajach. Szkolenia testowe odbyły się w Pradze, Republika Czeska (organizator: Charles University Prague, CUNI); Atenach, Grecja (organizator: University Mental Health Research Institute, UMHRI); Budapeszcie, Węgry (organizator: Eötvös Loránd University, ELTE); Mediolanie, Włochy (organizator: Azienda Sanitaria Locale Milano, ASL Milano); Warszawie, Polska (organizatorzy: Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, MCPS i Krajowe Biuro do spraw Przeciwdziałania Narkomanii, KBPN) i Londynie, Wielka Brytania (organizator: Liverpool John Moores University, LJMU). Partnerzy projektowi przekazali pisemne i ustne informacje zwrotne na temat przebiegu szkoleń i sposobów poprawy Poradnika. Jesteśmy szczególnie wdzięczni 99 uczestnikom wymienionych szkoleń za poświęcony czas i przekazanie nam przydatnych sugestii, które przyczyniły się do opracowania ostatecznej wersji Poradnika. W celu uzyskania dodatkowych informacji na temat szkoleń testowych prosimy o kontakt z prof. Harrym Sumnallem (h.sumnall@ljmu.ac.uk).

Zdjęcia dołączone do niniejszego podręcznika zostały wykonane podczas szkoleń w Warszawie i Pradze. Dziękujemy Arturowi Malczewskiemu i Romanowi Gabrhelíkowi za zgodę na ich wykorzystanie.

Projekt graficzny: Laura Heeks, Centre for Public Health, Liverpool John Moores University, Wielka Brytania

Przypisy i Uwagi

1. Fixsen DL, Naoom SF, Blase KA, Friedman RM, Wallace F (2005) Implementation Research: A Synthesis of the Literature. Tampa, FL: University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute, The National Implementation Research Network (FMHI Publication #231).
2. Zob. podrozdział 1.5 w jaki sposób ustalić czy szkolenie zostało opracowane „zgodnie z” lub „zaadaptowane na podstawie” Poradnika Szkoleniowego EDPQS.
3. Kompozycja grup pojęciowych zależy będzie od składu grupy uczestników szkolenia. Możliwe nazwy to: „Profilaktyka to unikanie ryzyka”, „Profilaktyka to promocja zdrowia”, „Profilaktyka to edukacja”, itp.
4. Studia przypadku zostały częściowe oparte na autentycznych projektach profilaktycznych. Jednak, dla potrzeb szkolenia celowo dokonano pewnych zmian. W efekcie, materiały nie koniecznie odzwierciedlają stan faktyczny pierwotnych projektów.
5. Dla celów niniejszego szkolenia, ‘działania profilaktyczne’ zdefiniowano jako działania, które bezpośrednio lub pośrednio zapobiegają, opóźniają lub redukują używanie legalnych lub nielegalnych narkotyków i/lub tego negatywnych następstw, w tym ogólne działania promujące zdrowie z zamiarem zapobiegania szkodom związanym z narkotykami. Nie ma ograniczeń co do grup docelowych, miejsc realizacji, metod, itp.
6. Np. Best Practice Portal of the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA); International Standards on Drug Use Prevention of the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC); Colombo Plan’s Universal Prevention Curriculum for Substance Use (UPC).
7. Brotherhood A, Sumnall HR, and the Prevention Standards Partnership (2010) European drug prevention quality standards: Final Report to the Executive Agency for Health and Consumers (D7). Liverpool: Centre for Public Health; Prevention Standards Partnership (2014) Summary report on the discussion groups. Internal working document, Workstream 2, Promoting Excellence in Drug Prevention in the EU – Phase 2 of the European Drug Prevention Quality Standards Project. Liverpool: Centre for Public Health; dostępne na życzenie.
8. Podczas opracowywania zaleceń w tym podrozdziale oraz dodatkowych materiałów w ramach niniejszego Poradnika wykorzystaliśmy metody i formy ewaluacji zastosowane w podobnych szkoleniach (więcej szczegółów w Podziękowaniach) jak również literaturę fachową (np. Butcher C, Davies C, Highton M (2006) Designing Learning: From module outline to effective teaching. Abingdon: Routledge).
9. Zob. również podrozdział 1.3 w niniejszym podręczniku.
10. Ponadto, kwestionariusz przedszkoleniowy zawiera oceny potrzeb w celu wsparcia planowania szkolenia (zob. podrozdział 2.1).
11. Na przykład, trenerów mogą interesować zmiany na poziomie indywidualnym bądź chcieliby przeanalizować dane na poziomie podgrup (np. żeby dowiedzieć się czy szkolenie było ocenione różnie w zależności od roli zawodowej lub czy wystąpiły różnice w ocenie szko-

- lenia między osobami, które przed szkoleniem były sceptyczne wobec EDPQS i osobami, które miały do standardów stosunek pozytywny).
12. Szablony nie zawierają arkusza zbiorczego do oceny potrzeb w kwestionariuszu przed-szkoleniowym, ponieważ do zaplanowania szkolenia wystarczy mniej formalna analiza danych z oceny potrzeb (np. uwzględnienie roli zawodowej uczestników, czy grupa będzie raczej jednorodna czy raczej niejednorodna, itp.).
 13. Jeśli trenerzy wolą przeanalizować dane na poziomie indywidualnym będą musieli opracować własne szablony do wprowadzania danych.
 14. Jeśli wyniki wskazują na ogólny brak lub niewielką zmianę należy sprawdzić wyniki ankiety przedszkoleniowej. Na przykład, jeśli poziom świadomości był bardzo wysoki przed szkoleniem to nie mógł on wzrosnąć jeszcze bardziej. Efekt pułapowy należy również uwzględnić przy analizie danych z formularza satysfakcji. Na przykład, jeśli niewielu uczestników wskazało, że zdobyli nową wiedzę lub umiejętności bądź niewielu planuje dokonać przeglądu i zmienić praktyki zawodowe w wyniku szkolenia to niekoniecznie oznacza to, że szkolenie było nieudane, ale w niektórych przypadkach może to oznaczać, że uczestnicy ci stosowali już modele profilaktyczne oparte na dowodach naukowych zanim wzięli udział w szkoleniu.
 15. Butcher C, Davies C, Highton M (2006) *Designing Learning: From module outline to effective teaching*. Abingdon: Routledge.

Mazowsze.
serce Polski

Publikacja przeznaczona do bezpłatnej dystrybucji

ISBN 978-83-63-332-54-9

